הלכה · משנה תורה · מפרשים · משנה למלך · ספר נשים

משנה למלך על משנה תורה, הלכות גירושין

רבי יהודה רוזאניס

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

משנה למלך על משנה תורה, הלכות גירושין

רבי יהודה רוזאניס

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/משנה-למלך-על-משנה-תורה-הלכות-גירושין/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה ט 5
הלכה יא 6
הלכה טו 6
פרק ב 6
הלכה ב 6
הלכה ד 7
הלכה ו 7
הלכה ח 7
הלכה ט 8
הלכה טו 9
הלכה טז 9
הלכה יז 10
הלכה יח 10
הלכה יט 13
הלכה כ 15
פרק ג 16
הלכה ה 16
הלכה ו 17
הלכה יב 17
הלכה יג 17
הלכה יד 20
הלכה יט 20
פרק ד 21
הלכה י 21
הלכה יב 21
הלכה יד 21
פרק ו 22
הלכה א 22
הלכה ג 22
הלכה ד 30
הלכה ז 31
הלכה ט 32
הלכה יא 32
הלכה טו 39
הלכה טז 39
הלכה יח 40
הלכה יט 42
הלכה כא 43
הלכה כו 43
הלכה כח 44
הלכה כט 44
פרק ז 45
הלכה א 45
הלכה ב 45
הלכה ג 45
הלכה ד 45
הלכה ה 45
הלכה ז 45
הלכה יז 46
פרק ח 46
הלכה א 46
הלכה י 46
הלכה יא 47
הלכה יב 53
הלכה יט 53
הלכה כב 56
הלכה כד 57
פרק ט 57
הלכה ב 57
הלכה ז 58
הלכה ח 58

הלכה ט 59
הלכה כא 59
הלכה כד 60
הלכה כה 60
הלכה כז 60
הלכה לא 62
הלכה לב 62
הלכה לג 62
הלכה לו 63
הלכה לט 63
הלכה מ 63
פרק י 63
הלכה ב 63
הלכה ד 64
הלכה ה 67
הלכה ט 67
הלכה יח 70
הלכה יט 71
הלכה כא 72
פרק יא 76
הלכה ו 76
הלכה יד 76
הלכה טו 76
הלכה יח 77
הלכה כא 77
הלכה כד 78
הלכה כח 79
פרק יב 80
הלכה טו 80
הלכה טז 81
הלכה כג 90
פרק יג 90
הלכה ח 90
הלכה יא 90
הלכה יב 91
הלכה יד 92
הלכה טו 92
הלכה טז 92
הלכה יט 93
הלכה כא 93
הלכה כב 93
הלכה כה 94
הלכה כז 94
הלכה כח 94

פרק א

הלכה ט

אבל אם נתנו לה בתורת שהוא שטר חוב וכו' אינו גט ואם אמר לה אח"כ הרי הוא גיטך הרי זה גט. משנה בפ' הזורק אמר לה כנסי שטר חוב זה או מצאתו מאחוריו קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך, וכתב הרשב"א ז"ל בחדושיו וז"ל וה"ה נמי בדלא אמר לה כנסי שט"ח זה אלא דיהיב לה סתם אינה מגורשת אא"כ עסוקים באותו ענין כו' ותימה לי אמאי נקט לה באומר לה כנסי שט"ח לישמעינן בנותן לה סתם דאינו גט וכ"ש באומר לה כנסי שט"ח. וי"ל דהכא אפילו בשעסוקין באותו ענין ובפלוגתא דר' יהודה ור' יוסי לא מיירי וא"נ י"ל דעיקרא משום היתרא דרבי אתא לאשמועינן דאפילו באומר כנסי שט"ח ואינו צריך ליטלו ממנה אלא באומר לה הא גיטך סגיא ע"כ. ונראה דהני תירוצי איכא בינייהו לענין דינא דלתירוצא קמא אפילו שהיה מדבר עמה על גיטה ואם היה נותנו לה סתם מהני כל שאמר כנסי שט"ח זה לא מהני וכההיא דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף ו') אי דיהיב לה ושתיק ה"נ הכא במאי עסקינן דיהיב לה ואמר לה בהני לישני כו' אך לפי תירוץ השני לעולם דכל שהיה מדבר עמה על עסקי גיטה אפילו שאמר לה כנסי שט"ח זה מהני ומתני' איירי כשלא היה מדבר עמה. וכ"ת מאי איריא דנקט דאמר לה כנסי שט"ח אפילו בסתם נמי לא מהני הא לא קשיא משום דלחדושא דרבי נקטיה לומר דאפילו בכה"ג דאמר לה כנסי שט"ח סגי באומר לה הא גיטך:

אך הר"ן ז"ל בפרק הזורק כתב דבעסוקים באותו ענין עסקינן כו'. וכ"כ שם הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות דמתני' דכנסי שט"ח לא נצרכה אלא אפילו במדבר עמה על עסקי גיטה וכו' יע"ש. וכן יש להוכיח ג"כ מדברי הרשב"א שם לחדושיו שכתב שני טעמים לדינא דמתני' דקתני כנסי שט"ח זה אינו גט האחד הוא משום דבטולי בטליה והשני הוא משום דכתיב ספר כריתות ונתן בידה שאינו נותנו לה אלא בתורת גירושין וכדאיתא בספרי. ואם איתא דמתניתין איירי באינם עסוקים למה לי הני טעמי תיפוק לי דכל דיהיב לה סתם אינה מגורשת וליכא למימר דהני טעמי איצטריכו לעיקרא דמלתא דמה טעם אמרו דאי יהיב לה סתם אינה מגורשת משום דטעמא דביטול אינו צודק אלא באומר כנסי שט"ח זה אבל בנותן סתם אין כאן ביטול כלל ותו דדברי הספרי הכי מוכיחים דקאמר ונתן בידה ושלחה מכאן אמרו כתב גט לאשתו ואמר כנסי שט"ח זה אינו גט. ואי אמרת דהני טעמי צריכי לעיקר הדין דהיכא דיהיב לה סתם הל"ל מכאן אמרו דאי יהיב סתם דאינו גט. ובשלמא במתני' איכא למימר משום חדושא דרבי נקטיה אבל בספרי קשה דאמאי נקט מתני' דכנסי שט"ח זה. אלא ודאי דס"ל דהכא איירי כשהיה מדבר עמה על

עסקי גיטה ועל זה בא ליתן טעם דלמה אמרו דאם אמר לה כנסי שט"ח זה דאינו גט מאחר שהיה מדבר עמה על עסקי גיטה. ואע"ג דגבי קדושין פשיטא לן דאף אם היה מדבר עמה על עסקי קדושיה כל שאמר לה לישני גריעי לא מהני שאני התם גבי קדושין דבעינן דעתה ומש"ה פשיטא לן דאף שגילה דעתו דרוצה לקדשה כל שאמר לה לישני גריעי דמשמעותה למלאכה לא מהני משום דאנן דעתה בעינן ואיהי סברה דלמלאכה קאמר לה אבל הכא גבי גט דלא בעינן דעתה דמהאי טעמא אמרינן דאם אמר לעדים ראו גט שאני נותן וחזר ואמר לה כנסי שט"ח זה דהוי גט משום דלא בעינן דעתה אלא כיון שגלה דעתו שרוצה ליתן לה בתורת גט והיא לא ידעה ואמר לה כנסי שט"ח זה מהני. א"כ גם כשהיה מדבר על עסקי גיטה וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה אמאי לא מהני דמי גרע מדבר עמה על עסקי גיטה מה שאמר לעדים ראו גט שאני נותן לה. לזה תירץ ואמר משום דבטולי בטליה ודוקא היכא דאמר לסהדי מעיקרא ראו גט שאני נותן הוא דאמרינן דלא בטליה דאם איתא דבטליה לסהדי הוה מודע להו אבל כל שלא דבר עם העדים כלל כל שחזר ואמר כנסי שט"ח זה אמרינן דבטלו דהא ליכא טעמא דלא בטליה דהא מתחלה עסקו עם הנשים היה:

הלכה יא

אבל אם היה מדבר על עסקי גיטה וכו'. ז"ל הריב"ש סי' קס"ז על מי שמסר מודעא על הגט ובשעת נתינת הגט אמר זה הגט אני נותנו בכח וא"ל הממונה על הגט אל תתנהו אלא ברצון ותבטל כל המודעות ותתנהו כשורה והלכה והוא לא השיב אלא מתוך דבריו נתן הגט הרי הוא כאילו בטלם בפירוש דקי"ל כר' יוסי דהיה מדבר על עסקי גיטה ונתן לה ולא פירש דיו וה"נ הכי הוא ע"כ. ויש לתמוה דלא דמי להיו מדברים על עסקי גיטה וקדושיה ונתן בשתיקה דהכא הרי מסר מודעא ומה שלא השיב על דברי המספר משום דלא חשש כיון שמודעתו בידו משא"כ התם וצ"ע. (א"ה ומאי דשקיל וטרי עוד הרב המחבר בתשובת הריב"ש הלזו ית' לקמן פ"ו מה' אלו דין י"ט כי שם ביתו יע"ש):

הלכה טו

בין אותם העדים החותמים עליו וכו'. (א"ה עיין לקמן פ"ט מה' אלו דין ל"א):

פרק ב

הלכה ב

אמר לשנים כתבו גט וכו'. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן פ"ט מהלכות אלו דין כ"ז ועיין בדברי הרמ"ז בס' גט פשוט סימן ק"כ ס"ק כ"ה שנסתפק באומר תנו לחוד אי

חתימה בכלל כיון דא"א לנתינת הגט אם לא יכתוב ולפיכך חתימה נמי בכלל או דלמא אפשר בלא חתימה דע"מ כרתי יע"ש. וקשיא לי דבפ' השולח (דף ל"ג:) בשמעתא דאומר לשנים תנו אינו יכול לבטל זה שלא בפני זה ומצדד תלמודא לומר דאיירי בעדי כתיבה מבואר בהדיא דמי שאמר תנו יש בכלל דבריו כתיבה וחתימה):

הלכה ד

והאשה נותנת שכר הסופר בכ"מ. בפרק גט פשוט. וז"ל הטור סימן כ"ב והבעל יתן שכרו ומפני תקנת עגונות תיקנו חכמים שהאשה תתן השכר של הסופר. וכתב מרן הב"י וז"ל והיה נראה דהשתא בתר תקנתא לכתחלה אומר לאשה שתתן שכר הסופר וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ב והאשה נותנת שכר הסופר בכ"מ אלא שמצאתי בסדר כתיבת הגט להרא"ש וכו' ושכר הסופר יתן הבעל ואם נתנה האשה הגט כשר וכו' יע"ש. ונראה ברור דרבינו ז"ל לא כתב והאשה נותנת שכר הסופר אלא שלאחר התקנה היא חייבת ליתן למעוטי הוא שאינו חייב אבל פשיטא דאין קפידא בדבר אם היא רוצה ליתן ודוק:

הלכה ו

אמר לשנים או לשלשה אמרו לסופר ויכתוב וכו'. (א"ה עיין לקמן בפ"ט מהלכות אלו דין כ"ז גבי חתם סופר ועד יע"ש):

הלכה ח

אמר לאחרים לכתוב גט וכו'. הקשה מרן ז"ל דלמה לא הזכיר רבינו דין נאבד דהוי רבותא טפי דהא רב הונא סבר בגמרא (דף ס"ג) דאע"ג דבפסול אמרי' מי אמר כתובו חספא והבו לה בנאבד אמרינן עשו עדים שליחותן. ותירץ דלדידן דקי"ל כר"נ הסברא הפוכה והוי כ"ש נאבד דפסול. והקשה עליו הר"ב לח"מ דא"כ למה באותה בעיא דכתבו ותנו לשליח כתב דכיון דרבינו לא כתבה אלא בנמצא הגט בטל משמע דס"ל דבנאבד לא איבעיא לן אלא הגט בטל ודאי ואמרינן עשו עדים שליחותן וזה סותר דבריו וכו' יע"ש. ולדעתי דברים אלו לא ניתנו ליכתב דע"כ לא קאמר ז"ל דנאבד אתי מכ"ש אלא היכא דאמר כתבו ותנו דאי כתבו ולא נתנו הרי לא עשו שליחותם ומכ"ש דהיכא דלא נאבד אלא שהוא פסול או בטל. אבל כשאמר להם כתבו ותנו לשליח היכא דנתנו הגט ביד השליח ונאבד למה יכתבו אחר הא עשו שליחותם שכתבו ונתנו ואם נאבד מיד השליח מה יש להם לעשות הרי נגמר שליחותם וה"ל כאילו נאבד מיד האשה. כללא דמלתא לדעת רבינו ז"ל בההיא דויוליך לא עשאם שלוחים אלא עד שעת נתינה ליד השליח אלא דהיכא דנמצא פסול אחר שנתנוהו ליד השליח מספקא לן אם עשו שליחותם או

לא אבל בנאבד מיד השליח פשיטא דעשו שליחותם וצ"ע. (א"ה ולענין אם כתב הסופר גט פסול ונתנו ביד הבעל נראה מדברי הרב המחבר לקמן פ"ד מהלכות אלו דין י"ד דפשיטא ליה דעשה הסופר שליחותו משמע דס"ל ז"ל דלא מספקא לן בגמ' אלא באומר תנו לשליח אבל באומר כתבו ותנו בידי ונמצא פסול אינן יכולין לכתוב אחר אבל הרמ"ז סימן קכ"ב ס"ק י"א נסתפק בדין זה ובתשובת הרדב"ז סימן רמ"ו מבואר כדברי הרב המחבר ז"ל יע"ש):

הלכה ט

אמר להם הבעל וכו'. בפרק המקבל בעא מיניה רבא מר"נ כתבו ותנו לשליח מהו וכו'. (עיין במ"מ) והרי"ף ז"ל פי' בעיות אלו לענין אם יכולים העדים להיות שלוחים להולכה כמ"ש מרן ז"ל. והוקשה לי בדברי הרי"ף ז"ל דלא הביא אלא בעיא קמייתא דאמר לשנים כתבו ותנו לשליח מהו וכו' ופי' הר"ן ז"ל דלפירושו אתי שפיר בעיא בתרייתא דויוליך לה מהו באת"ל דאת"ל דעשאן שלוחים היכא שפירש ויוליך דמשמע דהשליח לחוד יוליך מהו. וקשה למה השמיט הרי"ף בעיא דויוליך דאיכא למימר דדוקא בלא ויוליך סליק בתיקו אבל בויוליך פשיטא דלא שוינהו שליח והא ליתא דבהא נמי מספקא לן ודוק. (א"ה עיין בפ"ט דין ל"א) גם דברי רבינו צריכין ביאור ומרן ז"ל נדחק בדברי רבינו ז"ל דבעיא קמייתא מפרש לה כהרי"ף לענין אם יכולים העדים להיות שליח להולכה. ואין הדעת סובל פי' זה. חדא דהוה ליה לרבינו לכתוב דין זה בשום מקום בהלכות אלו אם נעשו העדים עצמם שלוחים דספיקא הוי. ועוד כיון דטעם רבינו בבעיא בתרייתא לפרש דהספק הוא אפי' בנמצא בטל או פסול וטעמא שהרי לא עשאם שלוחים לגרושין ושמא לא רצה אלא שיכתבו ויתנו לשליח בלבד וכמ"ש רבינו. א"כ בבעיא קמייתא דמספקא לה אם רוצים להיות שלוחים להולכה וסלקא בתיקו נפקא מינה ג"כ שאם כתבו גט בטול או פסול או נאבד דיכולין לכתוב גט אחר כמו ההיא דנפאתא. דכל טעמא דרבינו בספק הבעיא דויוליך לה היינו דמספקא ליה אפילו בנמצא הגט בטל מטעם שלא לגירושין עשאם שלוחים. (א"ה חבל על דאבדין. וראיתי להרמ"ז בספר גט פשוט סימן קכ"ב ס"ק י"ב שכתב וז"ל עוד אפשר דבאומר תנו לפלוני אינן יכולים להוליכו דסלוקי סלקינהו אבל באומר תנו לשליח סתמא בזה הוא ספק אם סלקינהו כדעת הרי"ף ע"כ. והנה תחלת דבריו ברורים בטעמם דבאומר תנו לפלוני שמזכיר שמו בהא פשיטא לן דאינו גט אם יוליכוהו הם בעצמם ובהא מודה הרי"ף ולפי זה צ"ל דמ"ש הרמב"ם בפ"ט דין ל"א ורבותי הורו וכו' וכתב ה"ה שרומז דעת הרי"ף דס"ל דסיפא הוי לא קאי אלא למ"ש דבאומר תנו לשליח שיוליך לה ולא מזכיר שמו בהא הוא דהורו רבותיו דספק

הוי דשמא דלאו סלקינהו דא"כ הי"ל לעשות שליח ולומר להם תנו לפלוני שליח שלי ומדקאמר תנו לשליח סתם משמע דנתן להם רשות לעשות שליח וכ"ש שיוליכוהו הם בעצמם אם ירצו אבל באומר תנו לשליח פלוני בזה יודה הרי"ף דסלוקי סלקינהו ואם הוליכוהו הם בעצמם הגט בטל ובזה נסתלקה קושית הפר"ח ס"ק ט' שהקשה על הרי"ף מההיא דשלהי פרק כל הגט יע"ש. אבל מה שסיים הרמ"ז וכתב דלדעת הרמב"ם נמי באומר תנו לשליח סתמא הוי ספק כדעת הרי"ף צל"ע דמבואר בדברי הרמב"ם דאפי' באומר תנו לשליח ויוליך לה אם הוליכוהו בעצמם אינו גט ודוק):

הלכה טו

ואם כתבו ונתנו קודם שיבריא ה"ז פסול. (א"ה על מה שתמה מרן בכ"מ דבגמ' משמע דבטל נמי הוי תירץ מרן זקני בספר גט פשוט סימן קכ"א ס"ק י' דע"כ לא פסול אלא מדרבנן דאל"כ פסק שליחות הבעל וכיון שכן לכשישתפה אמאי א"צ לאימלוכי ביה יע"ש באורך. וצריך לעיין מה בין זה (להביא) [להההיא] דתנן בס"פ המביא תניין כל שתחלתו וסופו בדעת כשר והתם נמי כשנשתטה השליח נתבטל שליחותו ופסק כחו של בעל ואם נתנו לה בעודו שוטה אינו גט כלל ואפ"ה לכשישתפה נותנו לה ואין צריך שיחזור הבעל לחדש השליחות כמבואר וצ"ע):

הלכה טז

וכן אם כתב בידו וכו'. ז"ל מרן הב"י סימן ק"כ ולכאורה נראה דלדעת הרמב"ם דמכשיר לכתוב גט ע"י כתב ידו דמי שנשתתק כ"ש ע"י כתב ידו של פקח אבל מצאתי לר' ירוחם וכו' יע"ש, וכיוצא בזה כתב בכ"מ. ועוד אפשר לומר דבפקח שיכול לדבר לאו קולו הוא דהא יכול לדבר אבל באלם היינו דבורו ולפי זה צ"ל דאפי' בפקח די מן התורה בכתב ידו אלא דהיכא דאפשר בדבור פסלו חכמים בכתב ידו. ולדידי בפקח אפשר דמן התורה בטל ולפי זה לא דמי לתירוץ שני שכתב הר"ש ולענין דינא לא נפקא לן מידי דסוף סוף חכמים פסלוהו. ואיברא דמדברי רבינו אין להכריח בפקח אי סגי בכתיבת ידו מדהוה ליה לפרושי וכמ"ש מרן ז"ל דהרי בפרקין לא הכשיר כתב ידו אלא באלם. אבל נראה דהדין אמת מדחזינן לרבינו בפכ"ט מהלכות מכירה שדימה חרש למדבר ואינו שומע וכתב וז"ל מי שאינו מדבר ואינו שומע או מדבר ואינו שומע מוכר ולוקח המטלטלין ברמיזה. הרי בהדיא דאפי' במדבר כתב דסגי ברמיזה אע"פ שיכול לדבר וכ"ש בפקח המדבר. ואין לדחות דלא קאי מ"ש מוכר המטלטלין ברמיזה אלא לחרש גמור דהא פשט הדברים דעל שניהם מוכר ברמיזה וזה ברור בעיני ודוק:

הלכה יז

מי שנשא כשהוא פקח ונתחרש וכו'. ומ"ש מרן ז"ל ולא כתב רבינו דין המדבר ואינו שומע משום דמכלל דבריו נלמוד דכיון שאינו חרש גמור דינו כדין האלם ויותר נראה לומר שכל שמדבר דינו כפקח גמור כו' וכיוצא בזה כתב הב"י סימן ק"כ. ואני תמיה בדבריו דאיך שכח דברי רבינו בפכ"ט מהלכות מכירה שהשוה דין חרש גמור למדבר ואינו שומע וחילקו מדין אלה. וכבר הוקשה לה"ה שם דבגמרא משמע דאלם ומדבר ואינו שומע דינם שוה הרי הם כפקחין לכל דבריהם והניחו בצ"ע ומרן ז"ל נדחק ליישב דברי רבינו יע"ש: אבל אם נשא אשה כשהוא חרש מגרש ברמיזה כו'. (*א"ה כתב הנ"י ר"פ חרש בשם הירושלמי דהיינו דוקא היכא דקדיש בכספא אבל בביאה קדושיו מעשה וגירושיו אינן מעשה. ומרן הב"י סי' קכ"א כתב אבל לא ראיתי לאחד מהפוסקים שכתב כן. וזכורני דבהיות הרב המחבר ז"ל בבית מותבא רבה המיוחד לכל דבר שבקדושה זה מקדש הבית של הרב הכולל כמהר"ר חיים קמחי נר"ו אמר מר כי מדי עברו בדברי הירוש' הלז הוקשה לו ממתני' דר"פ חרש וסתם לן תנא למלתיה. ואני בעניי עיינתי שם במשנה בכל החלוקות ורואה אני דמתניתין קשיתיה דתנן שני אחים חרשים כו' ואם היו נכריות יכנסו ואם רצו להוציא יוציאו וזה סותר דינו של הירושלמי. וכמדומה אני שהקשה ג"כ מסוגיא דפרק מי שאחזו (דף ע"א) דפריך יבמתו ממאן אי לימא מאחיו חרש כשם שכנס ברמיזה כו' הרי בהדיא דאע"ג דחרש יבם את אשת אחיו וקדושיו מעשה מוציא ברמיזה ועיין בפרק האיש מקדש (דף מ"ד) . אבל ליכא לאקשויי ממאי דפריך התם וחרש מעיקרו לא כשם שכנס ברמיזה כו' ואם אית לומר דרשב"ג איירי היכא דקדש בביאה דגירושיו אינן מעשה לא ע"י רמיזותיו ולא מפי כתבו דלא בעי לאוקמי דברי רשב"ג בהכי דא"כ אדמפליג בין חרש מעיקרו לפקח ונתחרש ליפלוג בחרש גופיה בין קדיש בכספא לקדיש בביאה אבל השתא לק"מ דין זה דחרש מוציא אותו ברמיזה מתני' היא בפרק חרש וכל עצמו של רשב"ג לא אתא אלא לאשמועינן גבי יבמתו דלא מצי מגרש לה ברמיזה כשהוא חרש מעיקרו ובפקח ונתחרש סומכין על רמיזותיו וכתב ידו. א"נ כיון דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה לא בעי לאוקומי מלתיה דרשב"ג בהכי כיון דלא שכיחא ועיין בס' בני יעקב (דף קס"ב):

הלכה יח

גירשה כשהיא נערה וכו'. בפרק האומר תנן נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה ע"כ. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן פ"ג מהלכות אלו בדין י"ב) ונחלקו הראשונים ז"ל בפי' דמתני' דאיכא מ"ד דדוקא נערה אבל קטנה שיש לה אב אביה ולא

היא אבל אם מת האב אז מתגרשת בקבלתה אע"פ שקידשה אביה ומיהו דוקא שיודעת לשמור גיטה. ואיכא מ"ד דלאו דוקא נערה אלא אפי' קטנה מתגרשת בקבלתה אפי' יש לה אב. ותו תנן וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש ע"כ. וגם בזה נחלקו הראשונים ז"ל דאיכא מ"ד דכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת אפי' ע"י אביה משום דמשלחה וחוזרת ואיכא מ"ד דע"י אביה מתגרשת אפי' אינה יודעת לשמור את גיטה משום דכל שמתגרשת ע"י אביה משלחה ואינה חוזרת קרינן בה. והנה נמצאו ד' סברות בדין הקטנה:

הא' היא דכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת כלל לא ע"י עצמה ולא ע"י אביה משום דמשלחה וחוזרת אך אם יכולה לשמור את גיטה אז מתגרשת ע"י אביה אך ע"י עצמה אינה מתגרשת ואם יש לה אב עד שתיעשה נערה אך אם אין לה אב מתגרשת ע"י עצמה כל שיכולה לשמור את גיטה וזו היא סברת רש"י בפ' האומר ולפי זה מאי דתנן וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת מיתוקמא אם יש לה אב דאינה מתגרשת ע"י אביה ואם אין לה אב דאינה מתגרשת ע"י עצמה אך לא מצינו לאוקמה בשיש לה אב ואינה מתגרשת ע"י עצמה דהא אפי' יכולה לשמור את גיטה כל שיש לה אב אינה מתגרשת ע"י עצמה כל זמן שהיא קטנה וכדכתיבנא ומה דאמרי' בגמ' וכנגדן בקטנה מתגרשת בקדושי אביה מיירי נמי או בשיש לה אב ומתגרשת ע"י אביה או בשאין לה אב ומתגרשת ע"י עצמה ומה שפירש"י מתגרשת בקבלת עצמה אפי' קבל בה אביה קדושין ומת כו' לאו למימרא דלא מיתוקמא באביה קיים דהא פשיטא דשפיר מיתוקמא באביה קיים ואתא לאשמועינן דכל שהגיעה לשיעור זה מתגרשת ע"י אביה אלא דרש"י חידושא אתא לאשמועינן דאפי' ע"י עצמה דמתגרשת כל שהגיעה לאותו שיעור ומשום הכי אוקמה במת אביה דאילו אביה קיים אינה מתגרשת ע"י עצמה כל שאינה נערה ולישנא דגמ' דקאמר מתגרשת בקדושי אביה משמע דמיירי שמתגרשת בקבלתה ע"י עצמה ומש"ה אוקמה במת האב:

הסברא השנית היא דע"י האב לעולם מתגרשת ואפי' אינה יכולה לשמור את גיטה דכל שמתגרשת ע"י האב משלחה ואינה חוזרת קרינן בה ועל ידי עצמה כל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת לעולם בין יש לה אב בין אין לה אב ואם יכולה לשמור את גיטה מתגרשת לעולם אף ע"י עצמה בין יש לה אב בין אין לה אב וזו היא דעת התוס'. ולפי זה מאי דתנן וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת לא מתוקמא אלא במתגרשת ע"י עצמה בין שיש לה אב בין שאין לה אב דמאי דאמרינן בגמרא וכנגדן בקטנה מתגרשת בקדושי אביה לא מיירי אלא במתגרשת ע"י עצמה דוקא בין שיש לה

אב ובין שאין לה אב:

הסברא השלישית דע"י האב לעולם מתגרשת ואפי' אינה יכולה לשמור את גיטה דכל שמתגרשת ע"י אביה משלחה ואינה חוזרת קרינן בה וע"י עצמה אם אין לה אב כל שיכולה לשמור את גיטה מתגרשת ע"י עצמה. אך אם יש לה אב אינה מתגרשת ע"י עצמה עד שתהא נערה וזו היא סברת הרי"ף. ולפי סברא זו מאי דתנן וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת לא מיתוקמא אלא במת האב דוקא הא אביה קיים לא מיתוקמא משום דע"י אביה מתגרשת אפי' אינה יכולה לשמור את גיטה ואי ע"י עצמה אפי' יודעת לשמור את גיטה אינה מתגרשת אלא ודאי לא מיתוקמא אלא במת אביה וכן מאי דאמרינן כנגדן בקטנה מתגרשת לא מיתוקמא אלא במת אביה:

הסברא הרביעית היא דכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת כלל אפי' ע"י אביה ואם יכולה לשמור את גיטה אז מתגרשת בין ע"י אביה בין ע"י עצמה בין שיש לה אב בין שאין לה אב וזו היא סברת רש"י בקדושין שחזר בו ממה שפי' בגיטין דנערה דוקא וכתב דה"ה קטנה אך ממה שפי' דכל שאינה יכולה לשמור את גיטה שאינה מתגרשת אפי' ע"י אביה לא מצינו בו שחזר בו ולפי סברא זו מאי דתנן וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת מיירי בכל גוונא בין ע"י אביה בין ע"י עצמה בין יש לה אב בין אין לה אב וכן מאי דאמרינן וכנגדן בקטנה מתגרשת מיירי בכל גוונא בין יש לה אב ובין אין לה אב בין מתגרשת ע"י אביה בין מתגרשת ע"י עצמה (*א"ה עיין ב"י סי' קמ"א שכתב בשם הרשב"א דאף למ"ד אביה ולא היא מ"מ יכולה לקבל את גיטה מדעת אביה. ומהרימ"ט אה"ע סימן ו' כתב דלדעת הרי"ף אפי' מרשות אביה אינה יכולה לקבל גיטה והר"ב פ"מ ח"א סימן נ"ט חלק עליו ודחה כל ראיותיו. והנה מהרי"ט הביא ראיה ממ"ש התוס' בשם ריב"ם וכתב על זה הרב הנזכר ועוד דא"א לומר כו'. ודבריו נפלאו דכיון דעיקר מתניתין נשנית לענין שאין קטנה עושה שליח קבלה שפיר דייקינן מינה דנערה משויא שליח והא דמוקמינן סיפא דקתני אינו גט עד שיגיע לידה כשנתגרשה ברשות אביה לאו למימרא דמתני' בהכי מיירי ולענין השליחות כי היכי דתידוק מינה דנערה ברשות אביה משויא שליח דהא לא איצטריך לאשמועינן דקטנה אינה עושה שליח אפי' ברשות אביה דהא מילתא דפשיטא דאין קטן עושה שליח וכיון דמתני' לא מיירי בהכי לא מצינן למידק דנערה עושה שליח דוקא ברשות אביה. ולא דמי למאי דמוקמינן לה בגמרא באין לה אב דהשתא מתני' בהכי מיירי וקמ"ל חדושא דסד"א כיון דבאין לה אב מתגרשת ע"י עצמה יכולה ג"כ לעשות שליח קבלה קמ"ל. גם מ"ש ועוד דודאי כו' אין בזה כדי לדחות ראיות מהרי"ט דמידי איריא הא כדאיתיה והא כדאיתיה

ותדע שכן הוא שהרי השתא נמי לפום מסקנא דמוקמינן לה באין לה אב תקשי דלא הוי קטנה דומיא דקטן. באופן דראית מהרימ"ט בל תמוט עולם. שוב ראיתי בחדושי הרשב"א ז"ל שכתב בשם הראב"ד כסברת מהרימ"ט והוא ז"ל דחה דבריו כמ"ש הר"ב פמ"א יע"ש):

הלכה יט

קדשה אביה כשהיא קטנה וכו'. בגיטין פרק האומר (דף ס"ה) אמר רבא ג' מדות בקטן צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים וכנגדן בקטנה מתגרשת בקדושי אביה הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון. זו היא גירסת הרי"ף ז"ל דס"ל דכל שלא הגיע לעונת הפעוטות לא תקינו לה רבנן קדושין אע"פ שיש לה יד להתגרש קודם זמן זה. והרמב"ן ז"ל בחדושיו הקשה דהא תנן ביבמות פרק בית שמאי ר"ח בן אנטיגנוס אומר כל תינוקת שאינה יכולה לשמור את קדושיה אינה צריכה למאן ואתמר עלה התם הלכה כר' חנינא אלמא הלכה מכלל דפליגי רבנן עליה ולחומרא פליגי לומר דלעולם מתקדשת למיאון ואפי' אינה יכולה לשמור קדושיה מדקאמר ר' חנינא כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה צריכה למאן מכלל דשמעינהו לרבנן דצריכה מיאון וא"כ פסק דלא כמאן דיכולה לשמור גיטה וקדושיה זמנה קודם לעונת הפעוטות ואיהו ס"ל דאפי' יכולה לשמור קדושיה אינה מתקדשת למיאון כל שלא הגיעה לעונת הפעוטות וא"כ לא אתי לא כרבי חנינא ולא כרבנן. ואפשר לומר דכל שיכולה לשמור קדושיה דקאמר רבי חנינא קדושי כסף דידה קאמר כלומר בקיאה בטיב משא ומתן שלא תאבד כסף קדושיה במשאה ומתנה והיינו עונת הפעוטות. ושמעינן להאי פירושא מדרבנן דפליגי עליה דר' חנינא ואמרי דאע"פ שאינה יכולה לשמור קדושיה מתקדשת למיאון ואי בשאינה יכולה לשמור כלל קאמר איך היא מתקדשת דהא לכ"ע אינה מתקדשת אלא לדעתה וכל שאינה יודעת לשמור כלל אינה אלא כשוטה אלא ודאי יודעת ואינה יודעת בפעוטות קאמר ורבנן ס"ל דאפי' לא הגיעה לעונת הפעוטות כל שהיא יכולה לשמור קדושיה שלא תזרקם מתקדשת למיאון כיון שיש לה יד להתגרש ע"י עצמה אפילו בקדושי אביה שהם קדושי תורה ה"נ תקינו לה רבנן יד להתקדש למיאון. ור' חנינא פליג עלייהו דכל שאינה יכולה לשמור קדושיה במשאה ובמתנה דהיינו עונת הפעוטות אינה מתקדשת למיאון. ולפי זה רבא דקאמר דפעוטות כנגדן בקטנה מתקדשת למיאון אתי כר' חנינא דהלכתא כותיה וכמו שפסק שמואל בפרק בית שמאי הלכתא כר' חנינא. ואתי שפיר דברי הרי"ף דכאן בפרק האומר הביא דברי רבא ובפרק בית שמאי הביא דברי רב יהודה אמר שמואל דאמר הלכה

כר' חנינא אלמא אידי ואידי חד שיעורא הוא עכ"ד הרמב"ן ז"ל. אך עדיין יש לדקדק אליבא דהלכתא מה ראו חכמים לאחר זמן קדושי מיאון מזמן הגירושין ואדרבא איפכא מסתברא. וי"ל דשאני קדושין דבעינן דעתה ומשום הכי כל שלא הגיעה לעונת הפעוטות אינה מתקדשת מדעתה. אבל גבי גט דלא בעינן דעתה כל שיכולה לשמור גיטה מתגרשת דהא משלחה אינה חוזרת קרינן בה. והר"ן ז"ל כתב משום דבקדושין איכא קדושי כסף שהם צריכין שמירה מעולה ומש"ה בעינן שתגיע לעונת הפעוטות אבל בגט שאינו צריך שמירה כל כך בצרור וזורקו אגוז ונוטלו סגיא ע"כ:

ודע דרש"י ז"ל מוחלפת גירסתו מגירסת הרי"ף דאיהו ז"ל גריס צרור וזורקו אגוז ונוטלו כנגדו בקטנה מתקדשת למיאון הפעוטות כנגדו בקטנה מתגרשת בקדושי אביה. ונראה דלפי גירסא זו מאי דאמרינן בפרק בית שמאי כל שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה צריכה למאן ומאי דאמרינן הכא כל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש אידי ואידי חד שיעורא הוא דהיינו עונת הפעוטות. וס"ל לר' חנינא דכל שלא הגיעה לעונת הפעוטות לא תקינו לה רבנן קדושין למיאון כי היכי דאין לה יד להתגרש. אך רבנן פליגי עליה דרבי חנינא וס"ל דאפי' לא הגיעה לעונת הפעוטות תקינו לה רבנן קדושין. וזה מוכרח דרבנן פליגי עליה מדקאמר הלכה כר' חנינא ולחומרא פליגי וכמ"ש לעיל בשם הרמב"ן וע"כ כי פליגי רבנן ואמרי דאפי' לא הגיעה לעונת הפעוטות תקינו לה רבנן קדושין היינו שהגיעה לשיעור צרור וזורקו אגוז ונוטלו דבציר מהכי שוטה היא והא פשיטא דאינה מתקדשת אלא מדעתה ורבא דקאמר הכא דבצרור וזורקו מתקדשת למיאון ס"ל דהלכתא כרבנן דפליגי עליה דר' חנינא ופליג עלה דשמואל דאית ליה דהלכתא כר' חנינא ורבא ס"ל דהלכתא כרבנן וטעמא דהקדימו זמן קידושי מיאון מזמן הגירושין הוא משום שלא רצו להתיר אישות דאורייתא בפחות מעונת הפעוטות אבל בקדושין למיאון הקדימו הזמן שאין כאן צד קולא כלל. נמצא לפי זה דשמואל דפסק הלכתא כר' חנינא דס"ל דזמן הקדושין והגירושין אידי ואידי חד שיעורא הוא דהיינו עונת הפעוטות. ורבא דפסק כרבנן ס"ל דזמן הקדושין הוא קודם לעונת הפעוטות:

הן אמת שמדברי הר"ן נראה דאף כפי גירסת רש"י רבא ס"ל דהלכתא כרבי חנינא. שהרי בתחלת דבריו הביא גירסת הרי"ף וגירסת רש"י והקשה היכי מפליג בין שיעור גירושין וקידושין דהא חד לישנא אתמר בהו דהכא תנן כל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש והתם ביבמות אמרינן קטנה שאינה יודעת לשמור קדושיה אינה צריכה למאן וי"ל לפי גירסת הרי"ף כו' ולפי גירסת רש"י שלא רצה להתיר אישות דאורייתא בפחות מעונת הפעוטות כו'. משמע דאית ליה דאף לגירסת רש"י רבא אית

ליה כר' חנינא וס"ל דמאי דקאמר כל שאינה יכולה לשמור את קדושיה היינו שלא הגיעה לשיעור דצרור וזורקו. וכן הוא דעת הרא"ש בפרק האומר:

ודבר זה קשה בעיני טובא דבשלמא לומר דשיעורא דר' חנינא הוא מאוחר לשיעורא דמתני' דגירושין ניחא דאפשר לדחוק ולומר דמאי דקאמר לשמור קדושיה היינו קדושי כסף דידה דהיינו בקיאה בטיב משא ומתן ושמירת הגט היינו צרור וזורקו אבל איפכא דשמירת הקדושין יהיה אגוז ונוטלו ושמירת הגט יהיה עונת הפעוטות זה לא יתכן דהיכא רמיזא בשמירת הגט הגיעה לעונת הפעוטות. ותו דאי שמירת הקדושין דר' חנינא הוי צרור וזורקו וא"כ רבנן דפליגי ס"ל דאפילו קודם זמן זה דצרור וזורקו תקינו לה רבנן קדושין. וזה הוא דבר מתמיה בעיני דכיון דבעינן דעתה איך יתכן שיתקנו לה רבנן קדושין קודם זמן דצרור וזורקו אגוז ונוטלו:

הלכה כ

מי שהדין נותן וכו'. משנה בערכין בפרק האומר משקלי עלי. וכתב מרן הב"י אה"ע סי' קל"ד בשם תשובת הרשב"ץ וז"ל וכתב עוד שם יש אונס אחר שאע"פ שהוא אונסו בגופו אינו אונסו לגרש אלא שהוא אונסו לעשות דבר אחר והוא מעצמו כדי להנצל מאותו אונס מגרש מעצמו וזה אינו קרוי כפיה כיון שלא כפו אותו ממש להוציא כו' ומיהו מסתברא דה"מ בשכפוהו כדין באותם דברים אחרים כגון הכא שהדין נותן לפרוע כתובתה ובדין כפוהו בפריעתה אבל אם כפוהו שלא כדין בדבר אחר ומתוך אותה כפייה גירש אפשר דהוי גט מעושה כו' יע"ש. ועיין בב"י ח"מ סימן ר"ה במה שהקשה מרן ז"ל מההיא דסקריקון דגזירה קמייתא קנה אגב אונסא וגבי מתנה אמרינן תליוה ויהיב לא הוי מתנה ומאי שנא. ותירץ דהתם לא אנסו על הקרקע אלא היה רוצה להורגו והיה אומר לו שא קרקע זו ואל תמיתני אבל היכא דאונסו על הקרקע עצמו היכא דליכא דמים לא גמר והקנה, ולפי האי תירוצא קשיא מדברי הר"ש בר צמח ז"ל שכתב אבל אם כפוהו שלא כדין בדבר אחר ומתוך אותה כפיה גירש אפשר דהוי גט מעושה וע"כ איירי הרשב"ץ שכשכפוהו לא אמרו לו שיגרש ואם לא לא היו מתירין לו מהאונס דא"כ תליוה ויהיב הוא וגמרא ערוכה הוא אלא דהיו אונסין לו סתם והוא אמר לאנס אגרש ותניחני. ולפי זה קשיא להההיא תירוצא דמהריק"א דלא חשיב ליה אונס. ואפשר לומר דגבי סקריקון בכה"ג לא חשיב אונס:

כתב מרן הב"י אה"ע סי' קנ"ד וז"ל כתב ה"ר יהודה בן הרא"ש בתשובה שנשאל על מי שאסר על עצמו הנאת תשמיש אשתו אם ישחוק גם נשבע שאם ישחוק שיגרשנה בגט כשר מוסף על איסורו והלך ושחק והשיב הרי הוא מושבע ועומד לגרשה וב"ד כופין

אותו לקיים שבועתו והגט הניתן בכפיה זו גט הוא שכל דבר המוטל על האדם לעשות כופין אותו לעשותו והמעשה קיים ע"כ. ועיין במ"ש מרן סימן קס"ה בשם הריטב"א ביבם שנשבע לחלוץ שנראה שסותר לתשובה זו דהר"י בן הרא"ש ז"ל ועיין בתשובת מהרי"ל ח"ג פרח מטה אהרן ח"ב ועיין בב"י סימן קל"ד בתשובת הרשב"א שהביא שם ודוק:

כתב הטור סי' קנ"ד בשם הרא"ש וז"ל וששאלת אשה שיראה מבעלה שילך לארץ אחרת ושואלת שיגרשנה או שישבע שלא ילך. תשובה אם ידוע שדעתו לילך ישביעוהו שלא ילך או יכפוהו שיגרשנה לזמן קודם שילך ע"כ. ונסתפקנו במורדת אם כופין שיגרשנה לזמן דאפשר דדוקא ביושבת תחת בעלה והוא רוצה לילך חוץ לעיר דין הוא דכפינן ליה שיגרשנה לזמן. אבל במורדת שאינה רוצה להיות עם בעלה לא כפינן ליה. שוב ראינו להרא"ש בתשו' כלל מ"ג סי' ח' שנשאל על המורדת על בעלה שיש מקומות שנהגו לכוף את הבעל לגרש ודחה מנהג זה בשתי ידים וכתב בסוף התשובה כדברים האלה ואתה דיין בדבר זה תחקור על הדבר אם יש ממש בדבריה ואם דעתו לעגנה ראוי הוא שתסמוך על מנהגכם בעת הזאת לכופו ליתן גט לזמן עכ"ד. והנה המדקדק בדבריו יראה דלא הסכים לכוף במורדת אלא באם יש ממש בדבריה ושדעתו לעגנה ודוקא במקומות שנהגו לכוף במורדת לגרשה בגט מוחלט הורה לכוף בגט לזמן. וא"כ במקומנו שמעולם לא נהגו לכוף במורדת פשיטא דאין כופין לגרש בגט לזמן. וזהו שמרן ז"ל שם רמז תשו' הרא"ש דכלל מ"ג סימן ח' (א"ה חבל על דאבדין). ולענין מי שהדין נותן לכופו לגרש אי מצי לגרש על תנאי עיין לקמן פ"ח מה' אלו דין י"א:

פרק ג

הלכה ה

מי שכתב לגרש את אשתו כו'. משנה בפרק הזורק פלוגתא דב"ש וב"ה וכתב הטור דהיינו דוקא כשהגט ביד הבעל ונתנו מידו לידה אבל אם שלחו לה ע"י שליח ונתייחד עמה אחר שנתנו לשליח ונתנו לה השליח לא תנשא בו ואם נשאת לא תצא ע"כ. ומרן ז"ל כתב ואין נראה כן מדברי רבינו שלא חילק בדבר. והנה יותר מזה חשש רבינו לקמן בפ"ט מהלכות אלו דין כ"ה וז"ל נתייחד עמה אחר שאמר לכתוב הרי אלו לא יכתבו ואם כתבו ונתנו אינו גט. והמדקדק בשורש הדברים יראה בעיניו ולבבו יבין דאין לחלק בין כשנכתב לאחר היחוד בין נכתב קודם היחוד. ותדע לך שכן הוא שהרי רבינו ז"ל לא חילק שם בין שידע הבעל כשנתייחד שלא כתבוהו ללא ידע. ומדברי ה"ה שם שחילק

דאע"ג דגט ישן לא תנשא לכתחלה שאני התם שעשה מעשה הנתינה אחר היחוד אבל כאן לא עשה שום מעשה אחר היחוד ע"כ יש ללמוד נמי בנתנו לשליח להוליכו ונתיחד כיון שלא עשה שום מעשה אחר היחוד ביטל הגט ומה לי ביטול שליחות הכתיבה והנתינה ומה לי ביטול שליחות הנתינה בשניהם הגט בטל. וא"ת למה כתב רבינו דינו שם כשלא נכתב קודם היחוד לישמעינן רבותא דאפילו כתבוהו קודם שנתייחד אם נתייחד בינתים בין כתיבה לנתינה לא יתנו. י"ל דנפיק טובא דאפי' חזר ועשאם שלוחים מחדש לענין נתינתו לא מהני דבשעת כתיבתו נכתב שלא בשליחותו ובטל לגמרי ואין לו תקנה ודוק:

הלכה ו

אמר לסופר כתוב גט כו'. (עיין בדברי הרב המחבר לקמן פ"ה מהלכות אלו דין ג'):
ומ"ש אבל אמר לו כתוב אותו לארוסתי כו'. מבואר ביבמות פרק ר"ג וכתב בהשגות דוקא שזמן הגט אחר הנשואין וכו'. ושיטה אחרת לרבותינו בעלי התוס' משם ר"ת בזאת ההלכה של כתוב גט לארוסתי לכשאשאנה ובזה יובנו דברי הראב"ד. וה"ה ז"ל לא רמז בזה שום דבר מורה שלא היתה בספרו השגה זאת ודוק:

הלכה יב

שנים ששלחו שני גיטין וכו'. משנה בפרק המגרש וכתב ה"ה וז"ל וכתב בעיטור מדאמרינן נותנין שניהם וכו' ומגורשת מספיקא ע"כ ואיני יודע מהו כו' (עיין במ"מ) . ויש ליישב דספק נערה דכתב בעל העיטור רצונו לומר ספק נערה או ספק קטנה או ספק בוגרת כלומר שאינה לא קטנה ולא נערה אלא בוגרת ויש שלשה ספיקות בדבר ולהכי הצריכה שתי נתינות ודוק:

הלכה יג

מי שהיה לו שני שמות כו'. (א"ה כתב ה"ה וז"ל ויש מי שכתב שלכתחלה צריך לכתוב וכל שום שיש לו כו'. והוא מהירושלמי שהביאו התוספות והרא"ש בפרק השולח והרשב"א בחדושיו ובתשו' סי' אלף רי"ג וכן פסק מרן בש"ע סימן קפ"ט סי"ב ומהרימ"ט באה"ע ס"ס י"א ומהראנ"ח הובאו דבריו בס' שמות בשם הינדיל (דף פ"א) . וטעמא דמלתא להודיע לבני האדם מי הוא המגרש לצאת מידי חשש לעז דשאר מקומות ומש"ה אע"ג דבמקום הגירושין אין מכירין אותו אלא בשם אחד לא חשיב נשתקע כיון דנקרא כן במקום אחר. ואע"ג דהרב בית שמואל בסדר הגט כתב וז"ל ובמקום שנוהגים לכתוב וכל שום אין לכתוב אלא השם שיש לו במקום הכתיבה והנתינה. והנה דברי הראנ"ח שהיה למורה צדק בקושטא דנהיגי לכתוב וכל שום סותרים דבריו וכן מוכח מלשון

מרן בש"ע פי"ב ודוק. ודע דמעשה היה בקושטא בש"מ שגירש את אשתו והיה האיש ההוא מאשכנז מיום בואו לקושטא החזיק עצמו בשם נפתלי והיה עולה לס"ת בשם זה זולתי שהאשכנזים לפעמים היו קורין אותו הירש. ובשעת רצוי לסופר לכתוב הגט גלה סודו כי שמו מיום הולדו צבי אלא שבבואו לקושטא לא הונח לו בשם זה כדי שלא יאמרו שהוא מכת ש"ץ ימ"ש ולכן החזיק עצמו בשם נפתלי אמנם בחתימתו לא זז מחבב שמו הראשון והיה חותם נפתלי צבי הירש וכ"כ בכתובתה באופן דלא רצה לעקור שם צבי אלא שעשאו טפל. ונכתב בגט צבי המכונה הירש דמתקרי נפתלי ונתגרשה בגט זה והמגרש נפטר לבית עולמו ומוחזק באחים וצריך לדעת מה יהיה משפט הגט הלז. והנה על פי האמור לכתחלה היה ראוי לכתוב שם צבי בדמתקרי אע"ג דכ"ע קרו ליה נפתלי ועיין בכתבי מהרי"א סימן רי"א הובאו דבריו בספר תורת חסד סימן ק"ז. וכיון שכן אף שהסופר הפך סדרן של שמות באנו למחלוקת הראשונים שהביא ר' ירוחם בכותב שם מקום כתיבה לעיקר ודנתינה לטפל כמבואר בתשובת מהרא"ש סימן ל"ב דהסכימו הר"ן ורבינו ירוחם לדברי מכשירים ואינהו ציירו בכולל שם מ"כ בוכל שום כ"ש היכא דשניהם כתובים בפירוש, ואע"ג דמור"ם החמיר בדבר וכתב דאם עשה שם מ"כ עיקר וכתב דמתקרי ע"ש מקום הנתינה פסול המעיין יראה שכל האחרונים חלקו על מור"ם בזה הב"ח ומהריק"ש והלבוש והב"ש ס"ק ז' וס"ק ח' תורת חסד סי' ק"ז פני יהושע סימן י' כולם עשו מעשה להכשיר מכח ההיא תשובה דהריב"ש שפסק דכל דשני השמות כתובים בפירוש אין הפרש בין כותב זה ראשון או זה ופסקו מרן בש"ע. וכיון דכל הני רבוותא לא חילקו בין מ"כ למקום נתינה למי שיש לו ב' שמות במקום אחד אף אנו נאמר דה"ה בכותב לעיקר שם שיש לו במקום אחר דיש להכשיר היכא דשניהם כתובים בפירוש. שהרי שם מ"כ לגבי מ"נ גרע טפי ממי שיש לו ב' שמות במקום אחד עיקר וטפל משום דבני מ"נ אין מכירין כלל בשם מקום כתיבה ולדידהו הוי שינוי השם כמבואר בסמ"ג ובתשובת הרא"ש כלל ט"ו סי' ד' ובספר פ"מ ח"א סימן מ' ובדברי הרב הלבוש יע"ש. ועכ"ז הסכימו הפוסקים להכשיר ולא חששו לומר שמא לעזה עליו מדינה לומר אין זה בעלה בראותם דשם מ"נ כתוב לטפל ושם מ"כ דאין מכירין בו כלל כתוב לעיקר כי היכי דחששו בכותב שם מ"כ לעיקר וכלל שם מקום נתינה בוכל שום. וע"כ לומר דדוקא בכותב שם מ"כ לחוד איכא לעז אבל כל היכא דהשם הנודע להם כתוב בפירוש אע"פ שכתב לטפל ליכא לעז וא"כ ממנו נקח להכשיר בנ"ד. וראיתי להרמ"ז בספר גט פשוט סימן קכ"ט ס"ק נ"ח שכתב דאם כתב שם שיש לו במקום אחר לעיקר ושם דמ"כ ונתינה לטפל לכאורה יש להכשיר מההיא דהריב"ש ואח"כ צידד לומר

דאפי' מאן דמכשיר בכותב שם מ"כ לעיקר יודה בנ"ד דגרע טפי, אלו תורף דבריו ז"ל. ואע"ג דאין משיבין את הארי מ"מ צריך להתיישב בדבר דלכאורה נראה דאידי ואידי חד שיעורא הוא מהטעם שכתבתי וחילוק זה שכתב הרמ"ז אין לו רמז בשום מקום ומחמת טענה זו דחה מרן ז"ל דברי מהר"א ן' יע"ש כמבואר בתשובת מרן וכה"ג כתב הרב בית שמואל ס"ק ח'. ומדבריהם למדנו דכל היכא דאין לנו ראיה מפורשת לפיסולא אין לנו לחלק חילוקים להחמיר ובנ"ד נראה דיש ראיה להכשיר מדברי ה"ה שכתב בפרקין וז"ל ואם כתב שם שיש לו במקום אחר וכתב וכל שום פסול, ואם איתא לדברי הרמ"ז לישמעינן רבותא דאפי' כתב בפירוש השם דמ"כ ונתינה פסול כיון שכתבו לטפל והוה שמעינן דכ"ש היכא דכללו בכל שום. ומיהו יראה דבנ"ד יודה הרמ"ז להתיר מתרי טעמי חדא דהוי מקום עיגון ושעת הדחק וראינו למהר"ם די בוטון ז"ל סימן ל"ט דחשש הרבה לדברי מור"ם הנזכר והחמיר לפסול אותו הגט ועכ"ז מבואר שם דבמקום עיגון לא היה חושש. וא"כ ה"ה בנ"ד אפילו תימא דיש פנים לחלק כמ"ש הרמ"ז ז"ל חילוק זה יועיל לענין להחמיר היכא דאפשר לכתוב גט אחר. וזאת שנית דכל זה אינו אלא היכא דהשם שיש לו במקום אחר לא נשתמש בו כלל במקום הגירושין ואפילו לטפל מה שא"כ בנידון דידן דהאשכנזים קרו ליה הירש דהוא כינוי מיוחד לשם צבי כמ"ש בס' שמות בשם רש"ל והרב דמשק אליעזר שכן הוא מבורר בפי כל האשכנזים ובכה"ג יודה הרמ"ז ועוד יש טעם שני להכשיר בנידון דידן משום דשם צבי היה שמו הראשון של המגרש ומהריק"ו שורש פ"ו חידש לנו בזה דאע"ג דאינו ניכר כלל בשם הראשון מ"מ כותבין אותו בגט לעיקר וכן הבינו בדברי מהריק"ו כמה פוסקים כמבואר בב"י ובספר פרח מטה אהרן ח"א סימן כ"ה לחם רב סימן ל' וכן תפסו רבני איזמיר כמבואר בס' בני משה (דף מ"ו ומ"ח) וכן דעת מהראנ"ח ח"א סימן ל"ה גם מהרשד"ם חלק אה"ע ס' ק"ח תפס לעיקר כדברי מהריק"ו כיון שפיסול זה אין לו שורש וענף. וכיון שכן יש לערוך בנ"ד ס"ס המתהפך משני צדדין כמו שיראה המעיין היטב. וגדולה מזו כתוב בספר שמות (דף ק"י) באותה תשובה שבסוף הספר יע"ש שנסתפק בדברי מהריק"ו להכשיר בכתב שם דנשתקע אע"ג דמרן הב"י והרב הלבוש כתבו בהדיא דאינה מגורשת. ועוד יש טעם ג' והוא במונח דשם צבי אפשר דהוא עיקר לא משום היותו שם דמילה אלא משום דהמגרש היה אשכנזי ורוב עסקו עמהם והם היו קורין אותו הירש דהוא כינוי לשם צבי אע"ג דהספרדים קרו ליה נפתלי איכא לספוקי שמא שם צבי עיקר וזה עלה בידי מיסודו של הרב פמ"א ח"א סימן מ' (דף ק"ג וק"ד) יע"ש. ועוד יש טעם ד' בנ"ד והוא לפי מה שלמדונו רבותינו ראשונים ואת אחרונים שמהם תצא תורה דבאנשים

שמם המובהק הוא על פי עלייתו לס"ת או ע"פ חותמו ומוכח מדברי מהריק"ו שורש פ"ו ומהר"י ווייל סימן קפ"ב דשם שאדם חותם בו אע"ג דכ"ע קרו ליה בשם אחר כשר הדבר בשם החתימה לחוד וכ"כ בספר לחם רב סי' ל' ועיין מ"ש מרן בשם הקונטרס. וראיתי להרב מכתב אליהו סי' י"ד שהבין בדברי מרן דשם החתימה לחוד כותבין בגט ואין חוששין לכתוב שם אחר. ותמיהא מלתא לומר כן דכיון דכ"ע קרו ליה בשם אחר איך אפשר להלום דיסבור מרן ז"ל דסגי לכתחלה בשם החתימה לחוד. ומ"מ למדנו דשם החתימה הוא שם גמור אע"ג דשום אדם לא יכירנו באותו שם. ולפי זה נראה דבנ"ד דנודע קודם כתיבת הגט שהוא היה חותם נפתלי צבי ושכן כתוב בכתובה וסהדי דחתימי עלה ראו חתימתו דיש לו ב' שמות ועדיף טפי מאלו חותם באגרות שאותם החתימות אין מתפרסמות בעולם א"כ לכתחלה היה ראוי לכתוב בגט שם צבי לטפל דהו"ל כמי שהוחזק בשני שמות במקום אחד ואף שנכתב לעיקר בדיעבד כשר כיון דשני השמות כתובים בפירוש. את זה ראיתי לקצר בענין זה. ועוד לאלוה מילין והנם כתובים ולאפס פנאי לא אאריך והרציתי הדברים לפני מורי ורבותי גדולי הדור יצ"ו והסכימו להתיר בנ"ד דהוי מקום עיגון ונכתב בספר למען יעמוד ימים רבים):

הלכה יד

שינה שמו או שמה ושם עירו ושם עירה כו' אינו גט. נשאל הריב"ם סימן נ"ז בגט שנכתב בו הדרה בתלמיסאן והיא לא היתה דרה שם בשעת כתיבת הגט וגם לא עתה א"כ הרי שינה שם עירה ושקיל וטרי בענין ובסוף דבריו כתב וז"ל ואע"פ שכל שיש בגט לשונות מסופקים הגט פסול כבר כתבתי שזהו כשהבעל מערער וגם בכאן אם יבא הבעל ויערער לומר שלשינוי שם עירה נתכוון תצא אבל מ"מ אין מונעין אותה מלהנשא והיא תחוש לעצמה דומיא דהמביא גט בא"י כו' יע"ש: ואין דברי הרב מחוורין אצלי בזה דשאני התם דאת"ל דהגט הוא כשר אין לחוש שמא יבא הבעל ויערער משום דעדים מצויים לקיימו אבל הכא דאף את"ל דהבעל משקר במה שמערער דלשינוי שם עירה נתכוון אין מי שיכחישנו בדבר הזה ומנ"ל שמניחין אותה לינשא כיון שביד הבעל הוא לפסול הגט וצ"ע. (א"ה עי' מ"ש הרמ"ז בספר גט פשוט סימן קכ"ח סוף סעיף קטן ג'):

הלכה יט

הכותב גט בשבת כו'. (א"ה מכאן הוכיח מהר"ש יפה דהלכתא כאביי בההיא פלוגתא דכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד, ועיין בדברי הרב המחבר בהל' מלוה ולוה שם רמז):

פרק ד

הלכה י

וכן צריך שיהא אותו הכתב מבואר היטב וכו' שמא תדמה אות כו'. ז"ל הריב"ש סימן ז' גם יש שא"צ גרירה בתיקונם רק להוסיף מעט בצורת האות כגון כפי"ן ביתי"ן עכ"ל. וזה שכתב הרב שא"צ גרירה זולת להוסיף מעט בצורת האות קשה הוא בעיני דכפי"ן שעשאן ביתי"ן או דלתי"ן רישי"ן לא סגי בלא גרירה דהיינו כל מה שנכתב בפיסול דאי לא הוי חק תוכות ופסול עיין בתשובת מהרלנ"ח סי' ח' וצ"ע:

הלכה יב

די הוית אנתתי מן קדמת דנא. כתב מרן סימן קכ"ו דבגט ארוסה צריך לכתוב דהוית ארוסתי ועיין בתשובת מהרא"ש באשה שנתגרשה והיתה ספק מגורשת וחזר וקדשה ואח"כ רצה לגרשה והצריך הרב שם שני גיטין האחד דהוית אנתתי והשני דהוית ארוסתי יע"ש:

הלכה יד

הרי שכתב בנוסח זה ולא האריך הווי"ן כו' ה"ז גט פסול. ז"ל הרא"ש בתשובה כלל מ"ה סימן ט"ו וששאלת שליח הולכה שהביא גט ולא היו הווי"ן ארוכין אם רשאים ב"ד להאריכן. תשובה להאריך הווי"ן של הגט אינן יכולים דאם הוא חשוב כתיקון הגט והכשרו אי אפשר לעשותו בלא צווי הבעל וכו' יע"ש. פי' דברי הרב הוא שהווי"ן היו בענין שתינוק דלא חכים ולא טפש קורא אותן וויו"ן ולכך דקדק בדבריו שלא היו ארוכין ולא כתב שהיו קצרים אלא משום לעז בעלמא הוא דצריך להאריכן כתקנם. ומוכרח לומר כן דאי לאו הכי מה תועלת יש לתקנם אפי' ע"י ב"ד כיון שנחתם בפיסול חספא בעלמא הוא ותיקון של השתא במה נחשב הוא ועיין לעיל סימן ב'. (*א"ה וכיוצא בזה כתב מהרח"ש בתשו' סימן ו' לענין הרפ"ה ועיין מ"ש הרמ"ז בס' גט פשוט סימן קכ"ה ס"ק כ"ו) גם מ"ש לא הייתי פוסלו בשביל זה היינו בשכבר ניתן ביד האשה אבל מ"ש אם יש בו חשש עיגון כו' היינו כשלא ניתן עדיין הוא שסובר הרב דלא יהבינן לה כמו שהוא אלא ע"י תיקון ב"ד. וכבר חלקו על הרב בזה דאין ב"ד יכולין לתקנו. (*א"ה כמבואר בתשובת הריב"ש סי' שי"ו ושט"ו) ואני מוסיף בזה דברים שאם הבעל צוה לסופר לכתוב וכתב ומסרו ביד הבעל ונתנו לשליח הולכה כבר עשה הסופר שליחותו ואף הסופר עצמו אינו יכול לתקנו והדברים ארוכים אין כאן מקומו ודוק. (א"ה כבר ביארתי דעתו של הרב המחבר ז"ל לעיל פ"ב מהלכות אלו דין ח' יע"ש. ודע דכתב בס' חלקת מחוקק

סי' ק"כ ס"ט דגט שנכתב ע"י שני סופרים בטל דקרא כתיב וכתב לה לשון יחיד ועוד הביא ראיה לדבר יע"ש ובספר בית שמואל והרב פר"ח סי' ק"כ ס"ק י"ח פשיטא ליה דאין כאן בית מיחוש והרב בני יעקב דף קנ"ו הניח דין זה בצ"ע. והנה מדברי הרא"ש בתשובה זו נראה בהדיא כדברי הרב פר"ח ואף הריב"ש והרב המחבר ז"ל לא גמגמו ע"ד הרא"ש אלא מטעם אחר אבל לכ"ע אם צוה הבעל לאדם אחר להאריך הווי"ן או לכתוב היודי"ן היתרות ש"ד כנ"ל):

פרק ו

הלכה א

השליח שעושה האשה וכו'. גרסינן בירושלמי פרק האומר אמתני' דהאשה שאמרה התקבל לי גיטי כו' רבי אלעזר שאל חצרו של שליח מהו שתעשה כידו ע"כ. וכתב שם הרב שדה יהושע וז"ל חצרו של שליח קבלה מהו שתעשה כידו מי אמרינן כיון דחצר האשה מידה איתרבאי והכל דבר אחד ה"נ בשליח שהוא כעצמה או דלמא כיון דשליח נמי מידה אתרבאי לא אמרינן רבוי דרבוי ולא איפשיטא ע"כ. וראיתי להטור סי' ק"ח שכתב וז"ל האשה עושה שליח לקבלה כו' ובהא מספקא לן אם דינו כדין האשה ע"כ. ומרן ז"ל כתב על זה וז"ל לא ידענא מאי סלקא דעתיה לאפלוגי בינייהו ע"כ. ותמהני איך נעלם מרבותינו הירושלמי הלזה שכתבנו. ולענין דינא נראה שהיא ספק מגורשת כיון דהוי בעיא דלא איפשיטא וצ"ע:

הלכה ג

הבעל אינו יכול לעשות שליח וכו'. ראיתי להטור סי' קמ"א כשהביא דין המגרש ע"י שליח שכתב וז"ל ואם הבעל רך בשנים טוב להצריך לדקדק אחריו אם הביא סימנים כשעושה שליח שאין קטן עושה שליח עכ"ל, והדברים תמוהים דאם הוא קטן אין כאן קדושין כלל ואפילו מדרבנן וכמבואר באה"ע סי' מ"ג דדוקא לקטנה תקינו רבנן קדושין אבל לקטן לא. וסבור הייתי לומר דהטור אזיל בשיטת ר"י בר ברזילי שהביא מוהריק"ו בשורש ל' דאית ליה דקטן שקידש לו אביו אשה דחשש להצריכה גט משום דזכין לאדם שלא בפניו וכו'. ולפי הנראה משום קדושי תורה אתי עלה. ומש"ה הצריך הטור בדיקה לפי שאף שיכול לקדש אינו יכול לגרש. אלא דאכתי קשה דלמה לי טעמא משום דקטן אינו עושה שליח תיפוק לי דקטן אינו מגרש. ועיין בתשובת מהראנ"ח ח"א סי' מ"ז ובתשובת מהרימ"ט אה"ע סי' מ"א שעמדו בדברי הטור הללו יע"ש (א"ה עיין בפרק מי שמת (דף קנ"ו ע"א) אהא דאמר ר"נ אמר שמואל בודקין לקדושין ולגירושין דפריך בגמ'

וכיון דבדקנא לקדושין לגירושין למה לי, וראיתי בשיטת מהר"ר בצלאל ז"ל כ"י שהביא לשון ה"ר יונה ז"ל מעליותיו וז"ל וא"ת למה תלה קושיתו בבדיקת קדושין אפילו אם לא היו בודקין לקדושין יש להקשות למה לי בדיקה לגיטין, וי"ל דשמא קטן הוא ולא יצטרך לגט ואין ראוי ליתן גט שלא לצורך כדי שלא יאמרו אין קדושין תופסין באחותה או כדי שלא לפוסלה מן הכהונה ע"כ. ועיין בתוס' שם ועיין מ"ש בס' בית שמואל סי' קמ"א ס"ק ל"ז בשם הר"מ ובס' ב"ח סי' א' וסי' קמ"א):

אך כפי מה שכתבנו דקטן יכול לקדש שיחולו הקדושין לאחר שיגדיל (א"ה נתבאר לעיל פ"ד מהלכות אישות דין ז' יע"ש) אפשר ליישב דברי הטור דמיירי בקטן שקידש ואמר שיחולו הקדושין לאחר שיגדיל ואם הוא בעצמו היה מגרשה לא היה צריך בדיקה דאף אם הוא קטן יכול לגרש לאותו זמן שיחולו הקדושין אך בעושה שליח לא מהני דאין שליחות לקטן:

הן אמת שדין זה שכתבנו דיכול לגרש לאותו זמן שיחולו הקדושין צריך להתיישב בו הרבה דאפשר דכל זמן שלא חלו הקדושין לא מהני הגירושין. וכההיא דאמרינן בפ"ה דיבמות (דף נ"ב) אמר ללבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה הרי זה גט מפני שבידו לגרשה ולאשה בעלמא אינו גט מפני שאין בידו לגרשה, דאלמא בעינן דבשעת כתיבת הגט שיהיה ראוי באותה שעה לגירושין. ומיהו נראה דע"כ לא אמרינן דלאשה דעלמא אינו גט אלא דוקא במחוסר מעשה דהיינו הקדושין ומש"ה האומר כתוב גט לכשאכנסנה אגרשנה לא מהני משום דמחוסר מעשה אבל באינו מחוסר מעשה אלא זמן וזמן ממילא קא אתי אפשר דמהני הגרושין אף קודם שיחולו הקדושין. וראיה לזה שהרי הא דאמרינן דלאשה בעלמא אינו גט הוא דוקא אליבא דמ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לאשה בעלמא הוי גט. וכההיא דאמרינן בקדושין (דף ס"ג) דבאומר לעבד לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך דמהני, הרי דאף שאין בידו לשחררו עכשיו מהני באומר לכשאקחך וה"ה הכא גבי גירושין וכ"כ התוס' בפירוש שם ביבמות דגט שחרור וגט אשה שוים הם לכל דבר. וא"כ כפי מה שכתבנו (*א"ה לעיל במקום הנזכר) דהא דאמרינן דהאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאשתחרר דלא מהני משום דהוי דבר שלא בא לעולם דהוא דוקא משום דמחוסר מעשה אבל במחוסר זמן לא חשיב דבר שלא בא לעולם. א"כ גבי גירושין דוקא במחוסר מעשה לא מהני אבל במחוסר זמן אפשר דמהני. ולפי זה האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום יכול לגרש בתוך ל' יום ואע"פ שלא חלו עדיין הקדושין משום דלאו מחוסר מעשה הוא אלא זמן דממילא קא אתי:

ובזה ניחא לי מ"ש הרא"ש שם ביבמות אההיא דאמרינן דלאשה בעלמא אינו גט דדוקא למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הוי גט והטור סי' קל"ב הביא דברי הרא"ש הללו. ותמה שם מרן על הרא"ש והטור דלמאי הלכתא כתבו כל זה דמאחר דקי"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא נפקא מידי לענין דינא והניח דבריהם בצ"ע. ולפי מ"ש יש ליישב דהוצרך הרא"ש לומר דלא נימא דאפי' למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לאשה בעלמא אינו גט ולפי זה אפי' באומר הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום לא מהני גט בתוך ל' יום משום דלא עדיף מחוסר זמן לדידן ממחוסר מעשה למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וא"כ כי היכי דלדידיה אפי' דאית ליה אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ בעינן בשעת כתיבת הגט שיהיה שם זיקה א"כ אף במחוסר זמן לא מהני דבעינן שיהיה שם זיקה. לזה בא למעט ולומר דהא ליתא אלא טעמא דלא מהני הכא משום דאית ליה אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל למ"ד אדם מקנה דשלבל"ע הוי גט. ולפי זה במחוסר זמן מהני שהרי כבר כתבנו (במקום הנז' יע"ש) והוכחנו דמחוסר זמן לא חשיב דבר שלא בא לעולם. אלא שאחר כל זה עדיין דברי הטור קשין להולמם שכתב צוה לכתוב גט לגרש בו אשה בעלמא לכשיכנסנה כתב הרמב"ם שאינו גט וא"א הרא"ש כתב דאפי' לאשה דעלמא הוי גט למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ע"כ. ולפי מ"ש עדיין אפשר דרבינו יודה להרא"ש דמחוסר זמן יכול לגרש קודם שיחולו הקדושין. (א"ה הנה בטעם הדין דלאשה דעלמא אינו גט כתבו התוס' ביבמות (דף נ"ב) דכיון דאין בידו לגרשה עכשיו לא מצי משוי שליח אבל הרמב"ם לעיל פ"ג דין ו' השיאו לדבר אחר וז"ל אינו גט מפני שלא היתה בת גירושין ממנו כשנכתב גט זה ונמצא שנכתב שלא לשם גירושין ע"כ. ונראה דנ"מ בין הני תרי טעמי לענין דינא לדעת רוב הפוסקים דס"ל דלא בעינן שליחות בכתיבה דוכתב לאו אבעל קאי אלא אסופר דאי טעמא משום דלא חשיב לשמה מיפסיל גיטא בכל גוונא. ואי טעמא משום דלא מצי משוי שליח כל שצוה להם לכותבו ולמוסרו בידו שהוא בעצמו יגרשנה שפיר דמי. ואפשר דעל פי זה יתיישבו דברי הטור והרא"ש דכונתם ללמוד מדברי ר"י דבאשה דעלמא אינו גט משום דלא מצי משוי שליח ולא הוי טעמא משום דחשיב שלא לשמה כדכתב הרמב"ם שהרי למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הוי גט וכיון שכן בדידן דלא בעינן שליחות בכתיבה כל שצוה לכתוב לבד הוי גט. ואע"ג דבסי' קכ"ג משמע קצת דהרא"ש ס"ל דבעינן שליחות בכתיבה כמ"ש מרן הב"י שם היינו דוקא לכתחלה חייש לסברא זו ומשום הכי פוסק דחש"ו לא יכתבו התורף אפי' אחר עומד ע"ג אבל הכא דמייתו דברי הרמב"ם דקאמר אינו גט כלל ע"ז

כתבו דליתא דכל טעמא אינו אלא משום שליחות ולא משום לשמה:
ודע דמעשה היה בקושטא בארוס אחד שרצה ללכת למדינת הים ורצה לכתוב גט לאשתו על תנאי ונודע לב"ד שהארוסה היתה שוטה באותן הימים שאינה יודעת לשמור עצמה ומשלחה וחוזרת קרינן בה ושאל השואל היש פה כחא דהיתרא שיצוה הבעל לסופר שיכתוב לה גט כשתשתפה ולעדים שיחתמו ויתנו לה ויהיו הם שלוחיו לכתוב הגט וליתנו לה לכשתשתפה וכתורה יעשה. ולכאורה נראה להביא ראיה מהא דאמרינן לאשה דעלמא אינו גט משום דאין בידו לגרשה וה"נ כיון דאין בידו לגרשה עכשיו מפני שטותה הו"ל כאשה דעלמא ועם כי יש לדחות דשאני הכא דנכתב ונחתם הגט קודם שישאנה מה שא"כ בנ"ד דמצוה שיכתוב לאחר שתשתפה ואפשר דמהני כיון דבשעת כתיבה היא שפויה בדעתה דאם לא כן לישמעינן רבותא אפי' א"ל שיכתבו אחר שישאנה אי מהא לא איריא דזיל בתר טעמא והכל הולך אל מקום אחד דכיון דבשעת הצווי לא היתה בת גירושין נמצא כאילו נכתב בלא צוויו, וראיתי להרשב"א בחדושיו והטור סי' קל"ב שהבינו כן בדברי הרמב"ם ז"ל והסכימו גדולי הדור לאיסורא מטעמא דכל מידי דלא מצי עביד לא מצי משוי שליח כמ"ש התוס' בפ' ב' דנזיר ונתבאר היטב בדברי הרב המחבר לעיל פרק ט' מהלכות אישות דין ו' יע"ש באורך):
העולה ממ"ש הוא דקדושין וגירושין שוים הם וכי היכי דלגבי קדושין מחוסר זמן לא הוי דבר שלא בא לעולם ה"נ בגירושין. ולפ"ז אתו שפיר דברי הטור שהצריך בדיקה לקטן העושה שליח דמיירי בשקידש בקטנותו שיחולו הקדושין בעודו גדול ואם הוא היה המגרש לא היה צריך בדיקה לפי שגירושיו נמי הוו ע"מ שיחולו הקדושין בגדלותו אבל עכשיו שהוא מגרש ע"י שליח צריך בדיקה משום דאין קטן עושה שליח:
ודע דבדין זה שכתבנו דהמקדש אשה לאחר ל' יום דיכול לגרש בתוך ל' יום משום דלא הוי מחוסר מעשה כי אם זמן דממילא קא אתי ולא חשיב דבר שלא בא לעולם, כעת לא מצאתי דין זה מבואר. ומההיא דכתב רבינו לעיל פ"ז מהל' אישות דין י"ב וז"ל האומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום בדינר זה ובא אחר וקדשה בתוך ל' יום ה"ז מקודשת מספק לשניהם לפיכך שניהם נותנים גט בין בתוך הל' ובין לאחר הל' יום ע"כ, אין ראיה כלל לנדון שלנו דשאני התם דקדשה הראשון מעכשיו ולאחר ל' יום דלא ימנע אם תנאה הוי א"כ בבא הזמן איגלאי מלתא דבשעת כתיבת הגט היתה מקודשת והיתה בת גירושין ואי חזרה הוי אין כאן קדושין כלל שהרי בא אחר וקדשה. והשני ג"כ דמגרש בתוך ל' יום הוא משום דקידש בלא שום זמן ואי מעכשיו דקמא הוי חזרה הרי היא מקודשת לו מעכשיו. אבל לעולם שאם לא בא אחר וקדשה שאינו יכול לגרש בתוך

ל' יום משום דאפשר דחזרה הוי ולפי זה בשעת כתיבת הגט לא היתה בת גירושין:
שוב ראיתי להרשב"א ז"ל בתשובה סי' תש"ז שכתב וז"ל ואלא מיהו יכולין לגרש תוך הזמן ממ"נ דאפי' הוי תנאה אין זה ככותב גט לאשה דעלמא שתתגרש בו לכשיכנוס דהכא שאני לכשיגיע זמן הגט נמצאת אשה זו מקודשת למפרע מתחלת הגט. ושוב חזר בו הרב ז"ל מתוך דברי הירושלמי וכתב דלרב א"א לכתוב לה גט בתוך ל' יום דאין גט אלא לאחר גמר קדושין ובזה רב לחומרא ור"י לקולא ע"כ. (א"ה עיין לקמן מ"ש הרב המחבר בדברי הרשב"א הללו). הרי דלדברי הרב אפי' אי אמרינן דתנאה הוי אינו יכול לגרש בתוך הזמן אף שלמפרע בהתקיים התנאי נמצאת שהיתה מקודשת למפרע וכ"ש כשאין כאן תנאי דלא חלו הקדושין אלא לאחר זמן דאינו יכול לגרש בתוך הזמן. וכ"ת אדרבה שאני תנאי שהוא מחוסר מעשה דהיינו קיום התנאי ומש"ה אינו יכול לגרש כל זמן שלא נתקיים התנאי אבל כשאין כאן תנאי אלא דמחוסר זמן וממילא קא אתי אף שאינה מקודשת למפרע מ"מ יכול לגרש בתוך הזמן. הא ליתא דהא תנאי זה דמעכשיו ולאחר ל' יום פירשו הרשב"א ז"ל דהיינו אם יקיימנו ה' ויגיענו לל' יום. וא"כ תנאי זה ממילא קא אתי ואפ"ה אית ליה להרשב"א ז"ל דאינו יכול לגרש תוך הזמן:
שוב ראיתי דהא דכתיבנא ליתא משום דהאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום אינה צריכה גט בתוך ל' יום. דהא קי"ל דבין היא בין הוא יכולים לחזור ואם לא חזר בו בפירוש ונתן לה גט אין לך חזרה גדולה מזו. ולפ"ז מה שרצינו ליישב דברי הטור בבדיקת הקטן וכתבנו דמיירי שקידש בעודו קטן לאחר שיגדיל, הא ליתא דהא כל זמן שלא הגדיל אין צורך לגט אלא בחזרה בעלמא. וכן מה שרצינו ליישב דברי הרא"ש במ"ש דלמ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לאשה דעלמא נמי הוי גט וכתבנו דנפקא מינה למקדש לאחר ל' יום דיכול לגרש בתוך ל' יום. הא נמי ליתא דהא אין צורך בגרושין אלא בגילוי מלתא בעלמא דחוזר בו פקעא זיקתה. ומ"ש רבינו לפיכך שניהם נותנים גט בין בתוך הל' יום כו' כבר כתבנו דרבינו מיירי כשהשני קדשה בסתם בתוך ל' יום והיינו דינא דמתני' דפרק האומר ומשום הכי שניהם נותנים גט בתוך ל' הראשון שמא תנאה הוי ולא חלו קדושי שני והשני שמא חזרה הוי וחלו קדושי שני כיון שהיו בסתם. אבל אם השני קדש בתוך כ' יום אין צורך לשני לגרש בתוך הזמן דאי תנאה הוי דראשון חלו דשני לא חלו ואי חזרה הוי א"כ השני בתוך הזמן אין צורך לגרשה דהא בחזרה בעלמא מהני. ומ"ש רבינו שם וצריכה גט מכל אחד ואחד מיירי כשמגרש לאחר זמן אבל בתוך זמן אין צריך גט מהאחרון דאת"ל דחזרה הוי לחזרה בעלמא די:
אך כד מעיינינן שפיר הא ליתא לדעת רבינו דהתינח למאן דפסק כאביי דאית ליה דהאי

לישנא לא משמע אלא או תנאה או חזרה ומשום הכי מאמצעי אין צריך גט א"כ לדידהו הא דאמרינן דמאחרון צריך גט הוא דוקא לאחר הזמן אבל בתוך הזמן דוקא מקמא צריך גט משום דלמא תנאה הוי אבל מבתרא אין צורך לגט דאי תנאה הוי לא חלו קדושי האחרון ואי חזרה הוי אין צורך לגט ומאי דאמרינן מראשון ומאחרון צריכה גט מיירי בלאחר זמן דוקא וכ"כ שם הרשב"א ז"ל אליבא דרש"י ז"ל דאית ליה דהתנאי הוא אם לא יחזור דע"כ מאי דאצטריך גט בין מראשון בין מאחרון הוא דוקא לאחר זמן וכמבואר שם בדבריו. אך אליבא דרבינו ז"ל דפסק דמאמצעי נמי צריכה גט וע"כ אית לן למימר או דפסק כר' יוחנן דרווחא שבק לחבריה או דלית ליה לדאביי אלא האי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה. והנה אליבא דר' יוחנן פשיטא ואף בתוך הזמן כולם צריכים לגרש משום דמספקינן לקמא בחזרה ולבתרא בתנאה. נמצא דלרבינו ז"ל כשכתב וצריכה גט מכל אחד ואחד מיירי בין בתוך הל' יום ובין לאחר הל' יום. ולא הוצרך לבאר שכבר ביארו בדין הקודם. אך לסברת אביי מאחרון אינה צריכה גט בתוך ל' יום. ומ"ש הרשב"א באותה תשובה ואם שנים הם צריכה גט משניהם ואפי' תוך זמנם מיירי כשהשני קדשה סתם וכדינא דמתני' דאילו קדשה השני לאחר כ' יום אינה צריכה גט מהשני בתוך הזמן ובחזרה בעלמא סגי וכדכתיבנא. ומ"ש ואלא מיהו יכולה לגרש תוך הזמן נראה דצריך לגרוס מיהו יכול לגרש כו' וקאי לראשון דלשני לא אצטריך לאשמועינן דהא פשיטא דשני יכול לגרש בתוך הזמן דאי דקמא תנאה אין כאן קדושין לשני ואי דקמא חזרה הרי מיד חלו קדושי שני דהא קדשה סתם:

וראיתי לשאת ולתת בתשובת הרשב"א הנזכר הן במה שעלה בדעת הרב מתחלה הן במה שהסכימה דעתו. והנה בתחלה היה סבור הרב דלמ"ד תנאה הוי יכול לגרש בתוך הזמן ולא דמי להההיא דאמרינן אבל לאשה בעלמא לא הוי גט דשאני הכא דאיגלאי מלתא למפרע דבאותה שעה היתה מקודשת וזו היא סברת רבינו שכתבו שניהם נותנים גט בין בתוך ל' יום כו' וכדכתיבנא. אלא שאני תמיה איך לא הביא דברי רבינו הללו:

ואני מסתפק כפי זה בתנאים דעלמא היכי לידיינו דייני כגון באומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שתעשי דבר פלוני מי אמרינן שיכול לגרש בתוך הזמן מלא ימנע דאם לא תקיים התנאי אין כאן קדושין ואם תקיים איגלאי מילתא למפרע שהיתה מקודשת משעה ראשונה, או דילמא ע"כ לא קאמרי רבינו והרשב"א ז"ל דיכולים לגרש בתוך הזמן אלא דוקא בתנאי דממילא קא אתי דהיינו מעכשיו ולאחר שלשים יום דהכונה היא אם יחייהו ה' ויגיעהו לאותו זמן וכן נמי שאר תנאים שהם בשב ואל תעשה הוו נמי דכוותייהו, אבל בתנאים שהם בקום עשה אפשר דלא מהני כתיבת הגט קודם קיום

התנאי משום דבשעת הכתיבה היו הקדושין מחוסרי מעשה:
וכן אני מסתפק כפי הסכמת הרב ז"ל דבאומר מעכשיו ולאחר ל' יום דלא מהני כתיבת הגט בתוך הזמן בשאר תנאים דעלמא היכי לידיינו דייני. ולכאורה נראה דבשום תנאי אינו יכול לגרש קודם קיום התנאי. והדברים ק"ו ומה תנאי שהוא מתקיים ממילא אינו יכול לגרש תוך הזמן שאר התנאים לא כ"ש שאינו יכול לגרש קודם קיום התנאי. אלא שראיתי להרשב"א ז"ל שנסתייע לסברא זו מדברי הירושלמי דקאמר תוך ל' יום אינו קונה כלל לאחר ל' יום קונה קנין גמור. וכן נסתייע הרב ז"ל ממאי דקאמר שמואל לאחר ל' יום פקעי קדושי שני וגמרי קדושי ראשון ומאי גמרי אין כאן גמר אלא גלוי מלתא והל"ל לאחר ל' יום פקעי קדושי שני ומקודשת לראשון עכ"ד. והנה בשאר תנאים דעלמא לא שמעתי חילוק זה. אשר ע"כ אני מסתפק דאפשר דתנאי זה נשתנה מכל שאר התנאים דבתוך הזמן אינו קונה כלל אבל בשאר התנאים לא אמרינן הכי ומש"ה מהני כתיבת הגט קודם קיום התנאי:
וראיתי להטור באה"ע סי' ל"ח שכתב וז"ל ואם אמר ע"מ שיאמר אין כתב הרמ"ה מתי שיאמר אין מקודשת אפילו אמר תחלה לא הלכך לעולם הוי ספק עד שימות האב ואם מת הבן אפילו אמר האב איני רוצה או חולצת או מתייבמת אבל לא מיפטרא בלא חליצה דלמא הדר ואמר הן ומקיימא תנאה עכ"ל. הרי דס"ל להרמ"ה ז"ל דקודם קיום התנאי מהניא חליצה ואזלא ומינסבא מלא ימנע אם לא יאמר האב אין אין כאן קדושין כלל ואם יאמר אין איגלאי מלתא דבאותה שעה היתה זקוקה והרי נחלצה. וא"כ ה"ה גבי גט שיכול לגרש קודם קיום התנאי מלא ימנע שאם לא יתקיים התנאי אין כאן קדושין כלל ואם יתקיים איגלאי מלתא למפרע דבשעת כתיבת הגט היתה מקודשת ושפיר גירש דהא פשיטא דגט וחליצה שוים הם בדינם ואין לחלק ביניהם כלל. (א"ה ראיתי להרב ב"ח שכתב דמ"ש הרמ"ה דאפילו אמר האב אינו רוצה אם מת הבן חולצת היינו מעיקר דינא דאורייתא והיינו לומר דאינה ניתרת לשוק בלא חליצה או יבום אבל לעולם דמדרבנן אינה חולצת משום דחיישינן שמא ימות האב קודם שיאמר אין דהשתא לא הויא חליצה ושריא לכהן ואיכא למיגזר שמא יאמרו חלוצה שריא לכהן והביא ראיה לדבריו מסוגיא דיבמות ר"פ האשה גבי הלכה היא למדינת הים ונתבאר בטור ס"ס קנ"ו ובדברי הרמב"ם פ"ג מהלכות יבום דין ט"ו יע"ש. גם מדברי מרן ומור"ם משמע דאזלי בשיטת הב"ח דעל מ"ש מרן בש"ע וז"ל אמר ע"מ שיאמר הן אע"פ שאמר בתחלה איני רוצה כל שחזר ואמר הן נתקיים התנאי, הגיה עליו מור"ם וז"ל ולכן לעולם הוי ספק עד שימות האב. ולא חשו מרן ומור"ם לסיים דברי הרמ"ה דחולצת או מתייבמת אלמא דס"ל דלפי האמת

אינה חולצת משום גזרה דרבנן. ולפי דברי הב"ח הללו ה"ה לגבי גט דהמקדש על תנאי אינו יכול לגרש קודם קיום התנאי דשמא לא יתקיים ונמצא דהגט אינו גט ושריא לכהן וחיישינן שמא יאמרו גרושה שריא לכהן. וכההיא דכתב הראב"ד ז"ל לקמן בהשגות רפ"י מהלכות אלו על מ"ש הרמב"ם שכ"מ דהגט בטל לא נפסלה לכהונה והשיג עליו שיש מקומות הרבה שאין מוכיח לפסלות הגט ויאמרו גרושה הותרה לכהן יע"ש. וכיוצא בזה מבואר בתשובת הרא"ש שהביא הטור ס"ס מ"ו ובתשובת הרשב"א סימן תק"ן. אמנם אחרי התבוננות יראה דהאמת כדברי הרב המחבר ז"ל שהבין בדעת הרמ"ה דקודם קיום התנאי מהניא חליצה ממ"נ. וראיית הב"ח לא מכרעא דשאני התם דכיון שהיא אומרת שמת בעלה תחלה ואפשר שהוא כדבריה משום הכי דין הוא שלא תחלוץ אבל גבי מקדש על תנאי כיון שלא נתקיים אין כאן בית מיחוש כלל וכן יש ללמוד מתשובת הרשב"א שהביא מרן הב"י סי' י"ג כמו שיע"ש וגבי גט נמי דינא הכי ותדע שכן הוא שהרי משנה שלימה שנינו בפרק הזורק ונתבאר בטור סי' ו' דהמגרש על תנאי ולא נעשה התנאי לא פסלה מן הכהונה ולכתחלה יכול הכהן לגרש על תנאי כמבואר בש"ע שם. ואם איתא להא הוה לן למיחש שמא לא יתקיים ויאמרו גרושה הותרה לכהן אלא ודאי מבואר הדבר דגבי תנאי לא נאמרו חששות אלו ועיין בתשובת מהרימ"ט ח"א ר"ס ס"ו שכתב בפשיטות דמי שהניח גט זמן והלך למדה"י ולא נודע אם חי אם מת שנותנין לה הגט ממ"נ ואין לחוש שמא יתברר שמת ואתה מצריכה כרוז. וכיוצא בזה כתב הרב לחם רב סי' ל"ג אלא שאני תמיה אמאי לא זכר דברי הראב"ד הנזכר. ועיין מהרימ"ט ח"א סימן קנ"ד מהרש"ך ח"ב סימן ל"ט הרב בעל לחם רב ס"ס מ"ב יע"ש):

אך עדיין אני נבוך בזה דאפשר דהרמ"ה אזיל בשיטת רבינו דהאומר מעכשיו ולאחר ל' יום יכול לגרש בתוך ל' יום ומש"ה פסק לגבי חליצה נמי דיכול לחלוץ קודם קיום התנאי. אך כפי מסקנת הרשב"א אפשר דיחלוק נמי בסברת הרמ"ה הלזו וכי היכי דאינו יכול לגרש בתוך ל' יום הכי נמי אינו יכול לחלוץ קודם קיום התנאי והדבר צריך אצלי תלמוד:

ודע דבריש פרק החולץ אמרינן החולץ למעוברת והפילה ר' יוחנן אמר אינה צריכה חליצה מן האחים ר"ל אמר צריכה חליצה מן האחים. ואמרינן דר' יוחנן סבר אם יבא אליהו ויאמר דהא דאיעברא אפולי מפלא מי לאו בת חליצה ויבום היא השתא נמי תיגלי מלתא למפרע ור"ל אמר תיגלי מלתא למפרע לא אמרינן ע"כ. וכתבו התוס' שם עלה דסברת ר"ל דאע"ג דלקמן גבי ספיקות שקידש אחת מב' אחיות חשבינן להו בת חליצה ויבום כיון דאם יבא אליהו ויאמר דהא קדיש לא דמי דהכא אין זה ספק ראוי להתברר

עכשיו שא"א לידע העתידות אבל התם א"צ לידע אלא מה שבאותה שעה ע"כ. וכפי סברת התוס' הלזו יש לתמוה על סברת הרמ"ה שכתבנו דאית ליה דחולץ קודם התנאי. דהרי אליבא דר"ל דקי"ל כוותיה תיגלי מלתא למפרע לא אמרינן בדבר שאינו ראוי להתברר עכשיו שאי אפשר לידע העתידות. שוב ראיתי להרב הנמוקי שכתב דהלכתא כר"ל דחליצת מעוברת לא שמה חליצה ואע"ג דהפילה לבסוף לא אמרינן איגלאי מלתא למפרע ואע"פ שבהרבה מקומות קי"ל איגלאי מלתא למפרע שאני הכא שאם בשעה שחלץ היה ודאי שלא היתה ראויה לבא לכלל לידה אה"נ דההוא עבור כמאן דליתיה דמי וחליצה שחלץ לה כשרה אלא שאני הכא דאיהו חייש דלמא באותה שעה ראויה היתה לילד ולד גמור אלא שאח"כ גרם לה איזה דבר להפיל נמצא דחליצה מעיקרא לאו כלום היא עכ"ד. והנה כפי דברי הנמוקי הללו מאי דאמרינן דר"ל ס"ל תיגלי מלתא למפרע לא אמרינן אין הכונה דלא מהני גילוי מילתא למפרע אלא דשאני הכא דאין כאן גילוי מילתא למפרע. ולפ"ז ל"ק ולא מידי להרמ"ה דשאני התם דכשיאמר האב אין איגלאי מלתא למפרע שהיתה זקוקה לו:

העולה ממ"ש דאי מדמינן גט לחליצה ספק זה שנסתפקנו במקדש על תנאי אם יכול לגרש קודם קיום התנאי תלוי בפירוש ההלכה דאמרינן דלר"ל תיגלי מילתא למפרע לא אמרי', דאליבא דהתוס' שכתבו דכל דבר שאין ראוי להתברר עכשיו דא"א לידע העתידות לא אמרי' תיגלי מלתא למפרע א"כ בכל מקדש על תנאי אינו יכול לגרש קודם קיום התנאי ונמצא דפליג על הרמ"ה ורבינו ז"ל שכתב דבמעכשיו ולאחר ל' יום דיכול לגרש בתוך ל' יום. אך כפי פי' הרב הנמוקי כל מקדש על תנאי יכול לגרש קודם קיום התנאי משום דבהתקיים התנאי אמרינן איגלאי מלתא למפרע שהיתה זקוקה לו בשעת כתיבת הגט וזו היא סברת הרמ"ה ורבינו. (א"ה עיין בהגהות מרדכי ס"פ האומר סי' תקל"א) אך בסברת הרשב"א ז"ל אני מסתפק אי אמרינן דתנאי זה דמעכשיו ולאחר ל' יום דומה לשאר תנאים ובשום תנאי אינו יכול לגרש קודם קיום התנאי או דלמא יש לחלק ביניהם ועדיין לבי מהסס בכל מ"ש וצריך אני להתיישב עוד בדבר הזה:

הלכה ד

ואין שליח הולכה והובאה צריך עדים. זה מתבאר מהסוגיות דפ"ק דגיטין שאין השליח צריך להביא עדים שהוא שליח וכמ"ש הרב המגיד. (א"ה ועיין בכ"מ פ"ג מהלכות אישות דין מ"ו). והרא"ש בתשובה כלל מ"ה סי' י' הניח דעת חכם אחד שרצה להתיר ליתן גט שהביא שליח מא"י ואין בידו כתב שליחות והוא אומר בעל פה שהבעל עשאו שליח. וכתב שם וז"ל ומה שכתבת שמצאת כתוב על ההיא דירושלמי דצריך להחזיקו

בפני שנים דנראה דדוקא בא"י כו'. וממרוצת התשובה משמע דמודה הרב לבעל דינו דבא"י שלא הצריכוהו רז"ל לומר בפ"נ ובפ"נ אף השליח אינו נאמן לומר שהבעל עשאו שליח אם לא הביא ראיה. שהרי מתחלה לא רצה הרב להאמין לשליח אף בח"ל וכי דייק דברי ריב"א שהאמינו לשליח היינו במה שהיה דעת בעל דינו להקל ומצא את אונו מדברי ריב"א ג"כ אבל בא"י לא חלק עליו וכן הוא דעת מהריב"ל בכונת הרא"ש כמ"ש בתשובה ח"א כלל ד' יע"ש. ותמה אני על זה שהטור הביא סברת הרמ"ה דאף בא"י נאמן השליח לומר שהבעל עשאו שליח ולא הזכיר סברא זו של אביו שהיא נגד סברת הרמ"ה. ועיין בתשובת הרא"ש כלל הנז' סי' ט' שכתב הלכך אם מעידים עדים ששמעון בנה היה שליח הבעל וכו'. ונראה דהאי דהצריך הרב עדים ששמעון בנה היה שליח הבעל היינו משום שלא נתבאר בדברי השואל שאמר השליח בפ"נ ובפ"נ וכל שיש עדות על השליחות סגי אפי' לא אמר כלום. (א"ה ומאי דשקיל וטרי עוד הרב המחבר בדברי הרא"ש בתשובה הנזכרת יתבאר בפ"י מהלכות אלו דין י"ח יע"ש):

הלכה ז

אבל הפסולים בעבירה מדברי תורה פסולים להבאת הגט כו'. כתוב בהשגות ואם נתקיים בחותמיו כו', גם הרשב"א תמה עליו וכמ"ש ה"ה ומרן בכ"מ. ומה שנראה לי להליץ בעד רבינו במה שפסל הפסולים מן התורה להבאת הגט אפי' נתקיים בחותמיו שהטעם הוא ממה שנסתפק הרא"ש בפסקיו בפ"ק דגיטין דאם שליח המביא את הגט האמינוהו חכמים לומר שהבעל עשאו שליח או שמא צריך שיביא כתב מקויים על מינוי השליחות. ומסיק דכי היכי דהימנוהו לומר בגוף הגט בפני נכתב ובפני נחתם הכי נמי הימנוהו רבנן לענין מינוי השליחות משום עיגונא וחד טעמא הוא אבל בא"י סובר הרא"ש דכיון דאין צריך לומר בפ"נ ובפ"נ וצריך לברר מינוי השליחות יע"ש. א"כ גבי פסולי עדות מן התורה אע"פ שנתקיימה חתימת הגט ממקום אחר פסול מדרבנן מצד מינוי השליחות שאין קיום הגט מוציאנו מידי חשש זה וכי תימא למה פסול מדרבנן לחוד ליהוי פסולים מן התורה והגט לא יהיה גט כמו שסיים רבינו שאם לא נתקיים אינו גט, זה אינו כלום דכיון דהגט יוצא מתחת ידו ודאי שהבעל עשאו שליח וכ"כ קצת מגדולי המורים. ועל הרא"ש ז"ל אני מתפלא שכתב בריש גיטין טעם שהקילו בזה כמו שהקילו בגוף קיום הגט. וכאן תמה על סברת רבינו. אמנם שאר גדולי המורים ז"ל לא סבירא להו דחשיב צד עדות מה שאומר שהבעל מסרו בידו לגירושין דאינהו ז"ל לא חששו לזה כלל כיון שהגט בידו ודאי דמיד הבעל בא לידו, ולפי שיטתם הוא דתמהו על רבינו. זהו מה שנ"ל נכון ליישב דברי רבינו ז"ל ודוק. ועיין בתשובת מהריב"ל ח"א

כלל ד' ובהם תמצא מ"ש אמת וישר ותו לא מידי ודוק. (א"ה עיין מ"ש הרמ"ז בס' גט פשוט סי' קכ"ג ס"ק ז'):

והנה מרן ז"ל כתב על דברי ה"ה ז"ל וז"ל ואני אומר שכוונת הראב"ד לומר שלא היה לו לרבינו לגזור ולומר אינו גט דמשמע שאם נתקדשה לאחר אין קדושין תופסין בה דהא איכא למיחש שמא היום או למחר יתקיים בחותמיו כו' אלא כך צריך לומר שגם רבינו כשכתב אינו גט לא נתכוין אלא לומר שאינה יכולה לינשא אבל אה"נ שאם קדשה אחר חוששין לקדושיו כו'. ואף אני אומר שאין דברי מהריק"א מעלים ארוכה לתקן לשון רבינו דכבר הקדים רבינו לקמן בפ"י שכ"מ שיאמר בחיבור זה אינו גט הרי היא א"א גמורה. ולזה תמהו עליו דלמה אוקמה בחזקת אשת איש והלא אפשר שאם לא נתקיים היום יתקיים למחר ודנין אותה בספק. (א"ה עיין בכ"מ לעיל פ"ג מהלכות אלו דין ט"ו ד"ה הכל כשרין). אבל נראה ברור בעיני שדברי רבינו ז"ל הם כשבא הבעל וערער ואמר שהוא מזוייף ודעת רבינו לקמן בפ"ז גבי המביא גט בא"י שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם שאם בא הבעל וערער ולא נתקיים בחותמיו תצא והולד ממזר שאינה מגורשת כלל. וכבר נתן ה"ה ז"ל טעם לדבריו אע"פ שחלקו מן המפרשים עליו. ולשיטתו כתב כאן אינו גט ובערער הבעל מיירי וסמך במובן. ואפשר שכונת ה"ה כאן הוא לומר דרבינו אזיל לטעמיה וכמ"ש אלא שקיצר כמנהגו הטוב ודוק:

הלכה ט

האשה שעשתה שליח בעדים וכו'. כתב ה"ה וז"ל וכתבו מקצת המפרשים דדוקא שאמר לי וכו'. ועיין מ"ש הר"ן בפרק התקבל עלה דההיא דשדר לה גיטא ואשכחה דקא לשה ואמרה ליה ליהוי בידך כו' ועיין בדברי מרן הב"י סי' קמ"א ס"ב:

הלכה יא

שליח האשה שבא לקבל גט מן הבעל כו'. בר"פ התקבל גרסי' איתמר הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אמר הילך כמו שאמרה א"ר נחמן אמר רבה בר אבהו אמר רב אפי' הגיע גט לידה אינה מגורשת ובעו בגמרא למיפשט מהכא דאדיבורא דידיה קא סמיך כלומר דכשאמר הבעל הילך כמו שאמרה רצה לומר דמהימנת לי דשליח קבלה את והבעל עשאו שליח קבלה ומש"ה אפי' הגיע הגט לידה אינה מגורשת משום דהאשה לא עשתה אותו שליח לקבלה והבעל עשאו שליח לקבלה ובעל לא משוי שליח קבלה. דאי אמרת דאדיבורא דידה קא סמיך ובעל הכי קאמר לשליח אנא לא ידענא מאי קאמרה לך האשה אלא כדקאמרה איהי מסרנא לך בין לקבלה ובין להולכה, כי מטא גיטא לידה מיהא תתגרש דהא בעל שליח להולכה נמי שוייה. ורב אשי דחה הכרח

זה ואמר דלעולם דאדיבורא דידה קא סמיך ואינה מגורשת אפי' הגיע הגט לידה משום דעקריה שליח לשליחותיה לגמרי דאמר שליח לקבלה הוינא שליח להולכה לא הוינא. כלומר דלא ניחא ליה בטירחא דהולכה ועקריה לשליחותיה ואמר שליח לקבלה אפשי להיות שליח להולכה אי אפשי להיות. הלכך אי נמי אימליך ואמטייה ניהלה לאו גיטא הוא דמעיקרא לא קיבל עליו להיות שליח להולכה. וא"כ אף אם נאמר דאדיבורא דידה קא סמיך והבעל עשאו שליח להולכה לא הוי גיטא כלל משום דהשליח אינו רוצה להיות שליח להולכה כלל. ובשלמא אי איתמר איפכא דהיינו שהאשה אמרה התקבל לי גיטי והשליח אמר אשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אמר הילך כמו שאמרה מדין זה יש להכריח אי אדיבורא דידיה קא סמיך או אדיבור דידה קא סמיך משום דבחלוקה זו לא שייך לומר דהשליח עקר לשליחותיה. משום דבשלמא כשהאשה עשאתו שליח להובאה והוא בא ואמר אשתך אמרה התקבל לי גיטי אז אמרינן דעקריה לשליחותיה משום דלא ניחא ליה בטירחא דהולכה ואינו רוצה להיות כי אם שליח קבלה. אבל כשהאשה אמרה התקבל והוא אמר אשתך אמרה הבא לי גיטי מכ"ש דניחא ליה להיות שליח קבלה דליכא טירחא וכונתו היתה לומר דאפילו שליח הולכה דאיכא טירחא אני מרוצה להיות. והשתא בדין זה דשליח לא עקריה לשליחותיה אם היה אומר רב כיון שהגיע גט לידו של שליח מגורשת היינו למדים מכאן דאדיבורא דידה קא סמיך ותלה בדעתה ומסריה ניהליה בתורת קבלה. ואם היה אומר רב משהגיע גט לידה מגורשת היינו למדין דאדיבורא דידיה קא סמיך והימניה ומסריה ניהליה בתורת הולכה ומשום הכי אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה. ודע דאה"נ דאם היה אומר רב בחלוקה הבא לי גיטי דמשהגיע גט לידה דמגורשת דהיינו מכריחים מדין זה דס"ל לרב דאדיבורא דידה קא סמיך ומש"ה מכי מטי גט לידה מתגרשת משום דהבעל עשאו שליח להולכה. דאי אמרת דאדיבורא דידיה קא סמיך אמאי מתגרשת בהגעת הגט לידה והלא הבעל לא עשאו שליח להולכה כי אם לקבלה. וזהו שכתב רש"י אלא השתא דא"ר נחמן אינה מגורשת כו', דמשמע דאם היה אומר דמגורשת היינו למדים דסבירא ליה דאדיבורא דידה קא סמיך וכדכתיבנא. ומה שלא צידד רב אשי ואמר איתמר מגורשת נראה דסבירא ליה דליכא מי שיאמר בהבא לי גיטי דמגורשת כיון דהשליח עקר לשליחותו. אבל בחלוקת התקבל לי גיטי לא יבצר מאחד משני צדדים או שתתגרש משיגיע גט לידו או לידה. דאינה מגורשת לא שייך התם משום דלא עקר השליח שליחותו ומש"ה אמר רב אשי אם שמעת סברת רב בחלוקת התקבל מהתם איכא למיפשט אי אדיבורא דידה קא סמיך או אדיבורא דידיה. ועיין במ"ש התוס' בד"ה בשלמא ומה שכתבנו נראה יותר:

תו אמרינן התם א"ר הונא בר חייא ת"ש האומר התקבל גט זה לאשתי הולך גט זה לאשתי רצה לחזור יחזור טעמא דרצה הא לא רצה הוי גט ואמאי הא בעל לאו בר שוויי שליח לקבלה הוא אלא אמרינן כיון שנתן עיניו לגרשה מימר אמר תיגרש כל היכא דמיגרשא ע"כ. והנה קושיא זו היא על מימרת רב דהבא לי גיטי ואם נאמר דרב הונא ס"ל דטעמא דרב דאמר דאינה מגורשת הוא משום דאדיבורא דידיה קא סמיך והוא עשאו שליח לקבלה ומשום הכי אינה מגורשת משום דבעל לא משוי שליח קבלה הקשה לו ממתני' דקתני דהאומר התקבל גט לאשתי דעשה שליח לקבלה ואפ"ה אם הגט הגיע לידה מגורשת ואמאי והא בעל לא משוי שליח לקבלה. אלא ע"כ טעמא הוא דאמרינן אע"ג דלא יהביה אלא בתורת קבלה כיון דאמטייה לידה מיגרשא משום דכיון שנתן עיניו לגרשה לכי מתיידע ליה דלא מצי לשוויי שליח לקבלה ניחא ליה דליהוי שליח להולכה. הכא נמי נהי דהבעל אדיבורא דידיה קא סמיך ועשאו שליח קבלה מ"מ כד מטי גיטא לידה תיגרש דכיון שנתן עיניו לגרשה לכי מתיידע ליה דלא מצי לשוויי שליח קבלה ניחא ליה דליהוי שליח להולכה. ותירצו לזה דלא דמי כלל דטעמא דמתני' דמגורשת לאו משום דאמרי' דנהי דהבעל עשאו שליח קבלה מ"מ לכי מתיידע ליה דלא מצי לשוויי שליח קבלה ניחא ליה דליהוי שליח להולכה ומש"ה מהני. דהא ודאי ליתא דכיון דהוא עשאו בתחלה שליח קבלה כי ניחא ליה בתר הכי דליהוי שליח הולכה לא מהני כלל. אלא טעמא דמתני' הוא משום דאמרינן דאעיקרא דדינא כשאמר לשליח התקבל גט זה לאשתי התקבל והולך קאמר משום דאדם יודע שאין שליחות לקבלה. אבל הכא טעי דהא איהו אדיבורא דידיה קא סמיך והוא אמר ליה אשתך אמרה התקבל ומש"ה אינה מגורשת. ואי אמרינן דרב הונא ס"ל כרב אשי דטעמא דרב הוא משום דעקר שליח לשליחותיה ואמר שאינו רוצה להיות כי אם שליח קבלה ולא שליח הולכה הקושיא היא דכיון דהבעל אמר לו התקבל והשליח קבלו להיות שליח קבלה ולא שליח הולכה אמאי מהני. אלא ע"כ אית לן למימר דלכי מתיידע לבעל דלא מצי לשוויי שליח לקבלה ניחא ליה דליהוי שליח להולכה ונעשה שליח להולכה. וא"כ הכי נמי נימא דנהי דבתחלה לא נעשה שליח להולכה מיהו לכי מימליך ואמטייה מינח ניחא ליה לבעל והוי שלוחו. ולזה דחו דלא דמיא כלל דהתם הבעל עשאו שליח להולכה דהתקבל והולך קאמר משום דאדם יודע דאין שליחות לקבלה ומתחלה נעשה השליח שלוחו להולכה. אבל הכא מעולם לא נעשה השליח שליח הולכה שהרי במה ששינה ואמר לו אשתך אמרה התקבל מורה שכונתו היא שאינו רוצה להיות שליח הולכה כי אם שליח קבלה. ולפי זה מה שסיימו בגמרא הכא טעי אין צורך אליבא דרב אשי. דהא איהו ס"ל דאף

דנימא דאדיבורא דידה סמיך ועשאו שליח להולכה אפ"ה אינה מגורשת משום דהשליח עקריה לשליחותיה וכן פירש"י ז"ל. ולא צריכי למינקט הכא טעי אלא אליבא דלישנא קמא דקס"ד דטעמא דרב משום דאדיבורא דידיה קא סמיך הוא:

עוד הקשו בגמרא מההיא דקטנה שאמרה התקבל לי גיטי כו' דכוונת הקושיא והתירוץ הוא כמו שכתבנו למעלה בקושית התקבל גט זה לאשתי. עוד הקשו ת"ש הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אמר הולך ותן לה זכי לה והתקבל לה רצה לחזור יחזור משהגיע גט לידה מגורשת מאי לאו קבלה אקבלה והולכה אהולכה לא קבלה אהולכה והולכה אקבלה אי קבלה אהולכה מכי מטא גיטא לידה לאלתר ליהוי גיטה ש"מ דאדיבורא דידיה קא סמיך. הכי השתא התם קאמר ליה הילך כמו שאמרה הכא מי קאמר ליה הילך כמו שאמרה ע"כ. והנה המקשה היה סבור דזכי והתקבל קאי לאשתך אמרה התקבל והולך ותן לה קאי אאשתך אמרה הבא וקתני בתרוייהו משיגיע גט לידה מגורשת והשתא קשיא לרב מקבלה אקבלה דקתני דאם היא אמרה הבא לי גיטי והשליח אמר אשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אמר זכי או התקבל דבהדיא יהביה ניהליה בתורת קבלה ובעל לאו בר הכי הוא ואיהי נמי לא שויתיה שליח לקבלה וקתני דהוי מיהא שליח להולכה. וע"כ טעמא משום דכיון דנתן עיניו לגרשה מימר אמר תיגרש כל היכי דמיגרשא כו'. וכל שכן היכא דאמר לו הילך כמו שאמרה דאיכא למימר דלאו אדיבורא דידיה קא סמיך אלא בדעתה תלה ושוייה נמי שליח להולכה והיכי קאמר רב דבאומר הילך כמו שאמרה דאפילו הגיע גט לידה דאינה מגורשת. ותירצו בגמרא לא קבלה אהולכה והולכה אקבלה כלומר כי קתני זכי והתקבל קאי אהולכה דהיינו אאשתך אמרה הבא לי. והולך ותן לה קאי אאשתך אמרה התקבל לי גיטי ומש"ה אמרינן דמשיגיע גט לידה מגורשת משום דהבעל עשאו שליח להולכה והשליח ג"כ אדעתא דהולכה קבלו מיד הבעל. וא"ת בשלמא כפי הס"ד דהוה סבירא ליה דטעמא דרב הוה משום דהבעל אדיבורא דידיה קא סמיך והבעל ג"כ עשאו שליח לקבלה ומש"ה קאמר רב דאינה מגורשת ניחא במה שתירצו דמאי דתני הולך ותן לה קאי אאשתך אמרה התקבל ובהא מודה רב דמשיגיע גט לידה דמגורשת משום דבהדיא עשאו הבעל שליח להולכה. אך אליבא דרב אשי דאית ליה דלעולם אדיבורא דידה קא סמיך והוא עשאו שליח להולכה כמו שאמרה האשה ואפ"ה לא מהני משום דהשליח עקר לשליחותו ואינו רוצה להיות כי אם שליח קבלה. א"כ הן לו יהי דאמר הבעל הילך ותן לה אמאי מהני הרי השליח אינו רוצה להיות כי אם שליח קבלה. וי"ל דבשלמא כשהבעל לא אמר בפירוש שעשאו שליח הולכה אלא אמר בסתם כמו

שאמרה אז אמרינן דכיון דהשליח עקריה לשליחותיה במה שאמר אשתך אמרה התקבל כי קבלו מיד הבעל עדיין עומד בסברתו דאינו רוצה להיות כי אם שליח קבלה. אבל היכא דהבעל אמר בפירוש הולך ותן לה דהכונה היא דעשאו שליח להולכה כי קבלו השליח ודאי דהשליח אדעתא דמאי דקאמר הבעל קבלו וחזר בו מדבריו הראשונים ורוצה להיות שליח הולכה:

עוד הקשו בגמ' דבשלמא כי מה שהיינו סבורים דהתנא תני קבלה אקבלה והולכה אהולכה וא"כ מאי דתני והולך ותן לה קאי לאשתך אמרה הבא לי ניחא מאי דתני דאינה מגורשת עד שיגיע גט לידה ולא שייך הכא לומר אי בעל אדיבורא דידה קא סמיך או אדיבורא דידיה קא סמיך משום דהבעל בפירוש עשה אותו שליח להולכה. אך כפי מאי דשני ליה דקבלה קאי אהולכה ומאי דתני זכי והתקבל קאי לאשתך אמרה הבא לי גיטי א"כ אי אמרת בשלמא דקי"ל בעלמא דאדיבורא דידיה קא סמיך ניחא אמאי דאמרי' דאינה מתגרשת עד שיגיע הגט לידה משום דמאי דקאמר התקבל וזכי לה התקבל והולך לה קאמר משום דאדם יודע שאין שליחות לקבלה והתקבל והולך קאמר משום דאיהו סמיך על דברי השליח דאמר אשתך אמרה הבא לי אלא אי אמרת דבעל אדיבורא דידה קא סמיך א"כ אמאי אינה מתגרשת מיד בקבלתו דשליח ומאי דקאמר זכי והתקבל הוא כפשוטו דעשאו שליח קבלה. וא"כ נפשוט בעיין דפרק האומנין דאדעתא דשליח קאמר. ותירצו דלא דמי דבשלמא אם הוא אומר כמו שאמרה אז היינו אומרים דאם היה הדין דאדעתא דידה קא סמיך ואז היתה מתגרשת מיד בקבלתו של שליח. אבל הכא דלא אמר כמו שאמרה פשיטא דאדעתא דידיה קא סמיך והתקבל והולך קאמר:

הכלל העולה משמועה זו כפי פשטן של דברים דהבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל והוא אמר הילך כמו שאמרה דאפי' הגיע גט לידה אינה מגורשת וכפי הס"ד הוא משום דאדיבורא דידיה קא סמיך ולרב אשי הטעם משום דעקריה שליח לשליחותיה. ואם לא אמר כמו שאמרה אלא אמר הבעל התקבל וזכי לה ג"כ אינה מגורשת כלל כפי השני טעמים ג"כ. ונ"ל דלמ"ד דטעמא דהיכא דאמר הילך כמו שאמרה הוא משום דאדיבורא דידיה קא סמיך היכא דלא אמר כמו שאמרה אלא אמר זכי לה או התקבל מידה דאפי' דנימא בעלמא דאדיבורא דידה קא סמיך הכא אינה מגורשת כלל משום דכיון דלא אמר כמו שאמרה אדעתא דידיה קא סמיך והתקבל ממש קאמר וכמו שחילקו בגמ'. והיכא דאמר הולך ותן לה ולא אמר כמו שאמרה לכ"ע כשיגיע הגט לידה מתגרשת והיינו דתניא הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי וכו' דאמרינן דמשיגיע הגט לידה מגורשת ומוקמינן לה בגמרא דהבעל אמר הולך ותן לה. וכן היכא דאמר הולך ותן כמו שאמרה

לכ"ע כשיגיע גט לידה מתגרשת, ולא מיבעיא למ"ד דטעמא דרב הוא משום דהבעל אדעתא דידיה קא סמיך דזה לא שייך אלא באומר הילך דהוא לשון קבלה וזכיה אבל באומר הולך ותן לה אף שאמר לו כמו שאמרה ובעלמא קי"ל דאדיבורא דידיה קא סמיך פשיטא דלאו אדיבורא דידיה סמיך שהרי בפירוש עשה אותו שליח להולכה אלא אפילו אליבא דרב אשי דאית ליה דטעמא דרב הוא משום דשליח עקריה לשליחותיה דאף דנימא דבעל אדעתא דידה יהיב אפ"ה אינה מתגרשת מודה הכא דמגורשת. דבשלמא כשדברי הבעל אינם הפך כוונת השליח כגון באומר הילך כמו שאמרה אז הוא דאמרי' דאף דבעל אדיבורא דידה קא סמיך השליח לא חזר בו מדבריו הראשונים ולא קבלו אלא אדעתא שיהיה שליח קבלה. אבל באומר בפירוש הולך ותן לה שעשאו שליח הולכה כי קבלו מיד הבעל אדעתא שיהיה שליח הולכה קבלו וחזר בו מדבריו הראשונים וכמו שכתבנו לעיל. והיכא דהיא אמרה התקבל לי גיטי ובא השליח ואמר אשתך אמרה הבא לי גיטי והבעל אמר הילך כמו שאמרה אז אי אמרינן דאדיבורא דידיה קא סמיך אינה מתגרשת עד שיגיע הגט לידה משום דאמרינן דהבעל ג"כ לא עשאו כי אם שליח הולכה. ואי אמרינן דאדיבורא דידה קא סמיך מתגרשת מיד בקבלתו של שליח דהבעל עשאו שליח קבלה. והיכא דלא אמר כמו שאמרה אלא זכה או התקבל אינה מתגרשת כי אם כשיגיע הגט לידה משום דהתקבל והולך קאמר. ואף למ"ד דאדיבורא דידה קא סמיך שאני הכא דלא אמר כמו שאמרה. והיינו דתניא התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי ומוקמינן בגמרא קבלה אהולכה ודין זה הוא מוסכם אפי' למ"ד דאדיבורא דידה קא סמיך. והיכא דאמר הולך ותן לה ולא אמר כמו שאמרה בזה ג"כ מתגרשת כשיגיע הגט לידה שהרי כפי הס"ד דברייתא תני קבלה אקבלה והולכה אהולכה הוה ניחא ליה מהולכה אהולכה ולא הוה קשיא ליה אלא מחלוקת קבלה אקבלה. והיכא דאמר הילך ותן לה כמו שאמרה נראה ג"כ דלכ"ע אינה מתגרשת כי אם כשיגיע הגט לידה. ואף דנימא דבעלמא אדעתא דידה סמיך הכא אינה מתגרשת עד שיגיע הגט לידה משום דבפירוש אמר הילך ותן לה ולא עשאו כי אם שליח הולכה. ומלבד שהסברא גוזרת כן יש להכריח זה ממה שאמרו אי קבלה אהולכה מכי מטי גיטא לידה לאלתר ליהוי גיטא כו'. משמע דכפי הס"ד הוה ניחא ליה ולא הוה מיפשטא בעיין דהאומנין אלא היינו אומרים דאף דנימא אדיבורא דידה קא סמיך הכא אינה מתגרשת עד שיגיע הגט לידה:

וראיתי להר"ן שכתב בשם בעל העיטור ז"ל דדוקא כשאמר הבעל הילך כמו שאמרה אבל אם אמר התקבל או זכה ולא אמר כמו שאמרה כשיגיע גט לידה מתגרשת משום דהתקבל והולך קאמר ושליח אדעתא דהכי קבלו וכ"כ הרמב"ן בחידושיו בשם בעל

העיטור ז"ל. והנה דעתו ז"ל הוא דכל שלא אמר כמו שאמרה התקבל והולך קאמר. ובאמת דסברא זו תמוהה וכבר דחו אותה הרמב"ן והר"ן דא"כ לפי סברתו מאי דוחקיה לאוקמי קבלה אהולכה לעולם דקבלה אקבלה קאי ומאי דמתגרשת הוא משום דלא אמר כמו שאמרה שהרי לפי האמת אותה ברייתא מיירי בדלא אמר כמו שאמרה. שהרי חלוקת אשתך אמרה הבא לי דמוקמינן לה בדקאמר בעל זכה או התקבל מיירי דוקא בלא אמר כמו שאמרה דאי אמר כמו שאמרה מכי מטי גיטא ליד השליח לאלתר ליהוי גיטא אליבא דמ"ד דאדיבורא דידה קא סמיך. ומאי דאמרינן בגמ' דכל שלא אמר כמו שאמרה התקבל והולך קאמר הוא דוקא באומר אשתך אמרה הבא לי דמסתמא אדעתא דשליח יהביה ואדם יודע דאין שליחות לקבלה והתקבל והולך קאמר. אבל באומר אשתך אמרה התקבל פשיטא דהתקבל ממש קאמר דסבר דהאמת הוא כמו שאמר לו השליח וכבר נתבאר כל זה בדברי רמב"ן בחידושיו. וראיתי לה"ה ז"ל בפרקין שכתב וז"ל וכתב בעל העיטור דוקא דאמר לו הבעל הולך או הילך או התקבל כמו שאמרה אבל אמר לו הולך או הילך או התקבל ולא אמר לו כמו שאמרה מכי מטי גיטא לידה מיגרשא דשליח הולכה שוייה ואיהו נמי כשפשט ידו וקבלו על דעת מה שאמר לו הבעל קבלו התקבל דאמר לו הבעל התקבל והולך קאמר ע"כ. והנה מ"ש דבאומר הולך כמו שאמרה דאינה מגורשת אני תמיה דאמאי. והנה למ"ד דטעמא דרב הוא משום דבעל אדיבורא דידיה קא סמיך זה לא שייך אלא באומר הילך או התקבל כמו שאמרה שהם לישני דזכיה ואמרינן אדיבורא דידה קא סמיך. אבל באומר הולך כמו שאמרה הרי גילה דעתו דשליח הולכה שוייה ואדעתא דהכי קבלו. וכן לרב אשי דאמר דטעמא הוא משום דעקר השליח לשליחותיה הכא שהבעל אמר לו הולך ותן לה כמו שאמרה פשיטא דהשליח כשקבלו חזר בו ונעשה שליח הולכה. ואולי דעת הרב הוא דכיון דהשליח אמר אשתך אמרה התקבל לי והבעל אמר הולך כמו שאמרה אדיבורא דשליח קא סמיך והולך והתקבל קאמר משום דפירוש כמו שאמרה הכונה היא שעושה אותו שליח קבלה כדברי השליח. וליכא למימר דטעמיה דבעל העיטור ז"ל הוא משום דכיון דשליח עקר לשליחותו אף שהבעל עשה אותו שליח הולכה לא מהני משום דהשליח אינו רוצה להיות כי אם שליח קבלה. דא"כ ה"ק דבאומר התקבל לחודיה דמהני משום דהתקבל והולך קאמר ואכתי אמאי מהני הן לו יהי דהולך קאמר הרי השליח עקר שליחותו אלא ודאי כדכתיבנא:

ודע דסברא זו דבעל העיטור ז"ל אף שהיא הפך מה שכתבתי לעיל נראה שהיא מוסכמת מהכל. שהרי ה"ה סיים דבריו ואמר אבל אם אמר לו הולך ותן לה מבואר בסוגיא כו',

משמע דוקא בדלא אמר כמו שאמרה אבל אם אמר כמו שאמרה אינה מגורשת כלל משום דהולך וזכה קאמר. ואין זה מן התימה שהרי ר"י הנשיא דאית ליה בעלמא דהולך לאו כזכי דמי ס"ל דבאומר אשתך אמרה התקבל לי והוא אמר הולך דהולך כזכי משום דסתמא דמלתא אדעתא דהכי יהיב. א"כ אף אנו נאמר לדידן דאית לן דהולך לאו כזכי דמי אפילו באומר אשתך אמרה היכא דאמר הולך כמו שאמרה הולך וזכי קאמר:

כתב הריב"ש בתשובה סי' שכ"ט על ראובן שליח קבלה שבא לו אצל הבעל ואמר אשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא כתב לו שטר הולכה ונתנו בידו וחזר ונתן לו שטר קבלה שדעתו ז"ל נוטה שהכל תלוי בשעת נתינת הגט ליד השליח שאם בשעה שנתן הבעל לשליח שטר שליחות הולכה מסר לו הגט הרי נתבטל שליחות הקבלה כו' וכשחזר הבעל ונתן לו שטר שליחות קבלה אם היתה כונתו שתתגרש מעתה צריך שיטלו מן השליח ויחזור ויתננו לו כו' יע"ש. ופי' דברי הרב כך הם דכיון דמסר תחלה בתורת הולכה ואח"כ חזר ועשאו שליח קבלה כמו שאמרה היא ומכחה עדיין לא מהני אם לא חזר ולקח הגט ונתנו בידו בתורת קבלה מכחה של האשה וא"כ אין כאן לא שליח הולכה משום חזרתו לשליח קבלה וקבלה אין כאן משום שלא חזר ולקחו ונתנו בתורת קבלה מכח האשה. עוד כתב הריב"ש ואפילו אם רמז הבעל כו' כלומר שכשחזר ונתנו בתורת קבלה מכח האשה ועשאו כדיני שליח קבלה שכשחזר משליחות הולכה לקח הגט מיד השליח ומסרו לידו ואמר התקבל גט זה לאשתי כמו שעשאתך שליח קבלה. מ"מ הרי נתבטל שליחות האשה משום שכונתה במסירה הראשונה מיד בעלה וזה כבר נעשה ראשונה שליח הולכה ונעתק אחר כך משליח הולכה לקבלה:

הלכה טו

עבר השליח ונתן הגט בינו לבינה וכו'. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן פ"ז מהלכות אלו דין י"ז):

הלכה טז

שליח שנטל הגט וכו'. בפרק השולח. ונסתפקתי אם שליח ראשון מבטל שליח שני מי אמרינן נהי דיש לו כח למנות שליח מ"מ כולהו מכח בעל קא אתו ואין לו כח לבטל השליחות דומיא דהיכא דמת שליח ראשון דמתגרשת ע"י שליח שני כדאיתא בפרק כל הגט (דף כ"ט) (ונתבאר לקמן פ"ז דין כ"א) או דלמא שאני מת מהיכא דביטל השליחות בפירוש ולא מצאתי גילוי לדין זה. אך את זה לבד ראיתי בתשובת מהר"ם מפדוואה ז"ל בס' הגט שכתב דמשביעין את השליח שאם נעשה שליח שלא יבטלנו. ועדיין הדבר צריך אצלי תלמוד:

הלכה יח

אמר לעשרה כתבו גט ותנו לאשתי וכו'. בפרק השולח (דף ל"ג) אמר לעשרה כתבו גט לאשתי וכו' (עיין במ"מ). ומוקמינן בגמרא לפלוגתייהו בתרי גווני או דפליגי בעדות שבטלה מקצתה אי בטלה כולה דלרבי לא בטלה ולרשב"ג בטלה. או דכ"ע לא בטלה אלא דרשב"ג סבר מלתא דמתעבדא באפי עשרה צריכי בי עשרה למישלפה. ויש לחקור בביטול זה דאיפליגו רבי ורשב"ג בפני כמה ביטל. ונראה דלר' יוחנן דסבר דמפני תיקון העולם דקאמר רשב"ג הוא מפני תקנת ממזרים וס"ל כר"נ דאומר בפני שנים ובי תרי לית להו קלא והיא לא שמעה ולא ידעה ואזלא ומינסבא. נראה דאם ביטל לאחד מן העשרה בבת אחת דביטולו אינו ביטול למ"ד דטעמא דרשב"ג הוא משום דסבר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה והנך לא ידעי ואזלי וכתבי ויהבי ושרו א"א לעלמא אבל כיון שביטל לג' קלא אית ליה ושמעה וידעה ולא מינסבא. ואע"ג דלר' יוחנן נמי בפני ג' נמי תיקן רשב"ג במשנתנו שלא יהיה עושה כן. כבר כתבו התוס' דלר"י נמי אית ליה משום תקנת עגונות ומש"ה אף כשביטל בפני ג' דליכא חשש דממזרות תיקן רשב"ג דמתני' שלא יהיה עושה כן משום תקנת עגונות. ונראה דטעם זה דתקנת עגונות לא שייך אלא כשמבטל בפני אחרים דאטרחוה רבנן לילך אחריו או לשלוח שליח והוא לא יטרח בכל אלא כדי לעגנה. אבל כשביטל קצת העדים עצמם בפניהם לא אטרחוהו רבנן לילך אחר כולם ולבטלם משום תקנת עגונות. וראיה לזה שהרי למ"ד דטעמא דרשב"ג דאינו יכול לבטל זה שלא בפני זה הוא משום דסבר דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה באומר כולכם מודה רשב"ג דיכול לבטל משום דליכא חשש ממזרות. ואם איתא דשייך בכה"ג תקנת עגונות תיקשי דאף באומר כולכם לא יהיה יכול לבטל משום תקנת עגונות. שהרי כתבנו משם התוס' דאף לר"י אית ליה האי טעמא דתקנת עגונות מדלא תיקן רשב"ג דמתני' שיהיה מבטל בפני ג'. נמצינו למדין דהיכא דביטל לג' מהם בפניהם אפילו לרשב"ג יכול לבטל משום דליכא למיחש שום חששא. (א"ה עיין בתוס' ד"ה רבי סבר שכתבו וע"כ למ"ד מפני תקנת עגונות לא דמו אהדדי יע"ש). ואם נעמיד מחלוקת רבי ורשב"ג בביטל לב' לרבי יוחנן טעמא דרשב"ג דברייתא הוא משום תקנת רשב"ג דמתניתין שחשש לתקנת ממזרים. אך לר"ל דסבר דאף קודם תקנת רשב"ג היה הביטול בפני ג' משום ממזרים ולא הוסיף רשב"ג אלא תקנת עגונות. נראה דטעמא דרשב"ג דברייתא לאו משום תקנת רשב"ג הוא אלא מן הדין. ונ"מ למאן דאית ליה באידך פלוגתא כרבי דאם ביטלו מבוטל אי סבר דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה מודה דאם ביטל לב' מן העשרה אין ביטולו ביטול וכמ"ש התוס' בד"ה ור"נ אמר בפני ב'

דמודה רבי דאם ביטלו בפני ב' לרב ששת או בפני אחד לר"נ דאין ביטולו ביטול דאפילו קודם תקנת רשב"ג לא היה מבוטל. ואם נעמיד מחלוקת זה בביטל לאחד מהם אליבא דכ"ע טעמא דרשב"ג דאינו יכול לבטל לאו משום תקנת רשב"ג דמתניתין הוא. דהא ליכא מ"ד דקודם תקנת רשב"ג היה מועיל הביטול בפני אחד משום דאיכא חשש טפי לממזרות. (א"ה כדברי הרב המחבר ז"ל מבואר בתוס' ד"ה ור"נ גם בהר"ן ז"ל שכתבנו דשתי תקנות הוה דמעיקרא תקנו ג' כדי שיהא לדבר קול ואח"כ ראו לתקן כדי שלא יעגן אותה שלא יוכל לבטל במקום אחר ומזה הולידו התוס' דמודה רבי דאם ביטלו בפני ב' לרב ששת דאינו מבוטל משום מה כח ב"ד יפה יע"ש. ודע דמי שלומד דברי התוס' אפשר לו לטעות דלר"נ נמי דהיה מבטלו בפני ב' הוא מן התקנה וכן הבין הרב חדושי הלכות ז"ל יע"ש. אמנם הרב המחבר אנהרינהו לעיינין דלא אמרו התוס' כן אלא לרב ששת דוקא כמו שנראה מתוך דבריו אבל לר"נ מה שהיה מבטלו בפני שנים הוא מדינא דאין דבר שבערוה פחות משנים וטעמו ונמוקו עמו. ודע דרש"י ז"ל פי' במתני' דהיה מבטלו בפני שלשה וגבי מפני תיקון העולם כתב שהשליח שאינו יודע בדבר נותנו לו והיא ניסת בו ונראה כמזכה שטרא לבי תרי וכן הקשה הר"ב תי"ט. ולכאורה יראה דס"ל לרש"י כהתוס' והר"ן דשתי תקנות הוו. והנה בלישנא דמתני' דקתני היה עושה ב"ד דסתם ב"ד תלתא משמע הוקשה לו לרש"י דמדינא בתרי הוה סגי ועל זה קאמר דטעמא דהיה עושה ב"ד היינו מפני תיקון העולם דאם היה מבטלו בפני ב' השליח אינו יודע בדבר והוא נותנו לה ואיכא למיחש לממזרים ומשום הכי הוא דהתקינו בתחלה שיעשה ב"ד לבטלו נמצא דמה שפירש"י גבי מפני תיקון העולם לא קאי אלישנא דמתני' אלא הם דברי עצמו דיהיב טעמא למה שהיה עושה ב"ד. עי"ל באופן זה דאף אם נאמר דב"ד היינו ג' זו אין הכרח לפרש משום תקנת עגונות דנהי דבתלתא אית להו קלא אבל מ"ש למיחש מיהא בעי שמא לא ידע השליח כי הרחיק נדוד וכיון דחששת ממזרים חמירא טובא אית לן למיחש אפילו חששא רחוקה כ"ש בכיוצא בזה דלאו מלתא פסיקתא היא דבג' קלא אית להו עכ"פ והכי דייקו דברי רש"י שכתב שהשליח שאינו יודע בדבר וכו' ולא כתב אינו יודע והוא דקדוק נכון. והראיה על זה דגבי פלוגתא דר"נ ורב ששת בפני כמה היה מבטלו לא קאמר תלמודא דפליגי בפלוגתא דר"י ור"ל ואם איתא דהא בהא תליא קשיא טובא דאדתלי פלוגתא דר"י ור"ל בפלוגתא דר"נ ורב ששת אדרבה איפכא מסתברא דהו"ל לתלות פלוגתא דר"נ ורב ששת בפלוגתא דר"י ור"ל דהא ר"נ ורב ששת היו זמן הרבה אחר דורו של ר' יוחנן. אלא ודאי דרב ששת דקאמר בפני ג' אינו מוכרח לפרש מפני תקנת עגונות ומצי לפרש דהתקנה היא משום ממזרים וכ"ת

א"כ מנ"ל דר"י דאמר מפני תקנת ממזרים ס"ל כר"נ דאמר בפני ב' נ"ל דאי מהא לא איריא משום דע"כ הא דפליגי ר"י ור"ל בטעם התקנה אם היתה משום ממזרים או משום עגונות נ"מ לענין דינא למען דעת קודם התקנה בפני כמה היה מבטלו וממנו נקח לענין בדיעבד דקמ"ל כרבי דאם ביטלו מבוטל דאל"כ מאי נ"מ מאי דהוה הוה וכמ"ש התוס' בד"ה ור"נ ומדנקט ר"ל טעמא דעגונות ע"כ דס"ל דהביטול היה בפני ג' דאי ס"ל דהיה בפני ב' קשיא טובא חדא דליכא למיחש לעיגון דהא בי תרי לכ"ע לית להו קלא ועוד דעדיפא מינה הו"ל לפרש משום ממזרים אלא ודאי מוכרח הדבר דס"ל לר"ל דהביטול היה בפני ג' ולדידיה לא קאמר רבי בטלו מבוטל אלא בפני ג' אבל בב' מודה רבי דאינו מבוטל. ומדר"ל נשמע לר"י דס"ל דהיה מבטלו בפני ב' ולדידיה בב' נמי קאמר רבי דאם ביטלו מבוטל דאל"כ במאי פליג אר"ל. ובעיקר דברי התוס' והר"ן שכתבו בפשיטות דשתי תקנות היו הגם דאין רמז מזה בסוגיא זו כלל נראה להוכיח כדבריהם מסוגית פרק האשה רבה (דף נ') דבעי למיפשט דאין מתנין ב"ד לעקור דבר מן התורה מהא דאמר רשב"ג אם ביטלו אינו מבוטל והדבר קשה דהא איפסקא הלכתא כרבי אבל לפי דברי התוס' אתיא שפיר ודוק):

הלכה יט

וזו היא מסירת מודעא על הגט וכו'. וז"ל הריב"ש סי' קכ"ז אמנם אני אומר דכל שמקבל מעות בגירושין דמי לזבינא לענין שאם ימסור מודעא צריך שידעו העדים באונסו וכו' יע"ש. ודע שכל זה הוא למ"ד שאם הוא משקר באונסו דאין המודעא מודעא אך למ"ד דאף אם ידענו שאין כאן אונס אפ"ה המודעא מודעא וכמ"ש הרב סברא זו בס"ס רל"ב פשיטא דאף שקבל מעות בגירושין מ"מ המודעא קיימא ואצ"ל הכרנו באונסו לפי שאף שמשקר מהני וכל זה הוא פשוט בעיני ודוק):

עוד כתב הריב"ש בתשובה הנזכרת וז"ל ועי"ל שאפילו יש הכחשה בין עדות הראשונים לעדות האחרונים שאלו אומרים שביטל והאחרונים אומרים שלא ביטל יש לנו להאמין לראשונים לפי שהם הוזמנו להעיד על כתיבת הגט ונתינתו וכל הצריך בו ודייקי טפי בעדותן וכו' יע"ש. ולא ידעתי לאיזה תכלית כתב הרב שהראשונים הוזמנו משום דאין חילוק בין הוזמנו ללא הוזמנו אלא כשמעידין על העדר פעולה דאז אמרינן דאם לא הוזמנו אין עדותם עדות משום דלא רמיא עלייהו ולא דייקי אבל במעידים שנעשית פעולה אחת אף אם לא הוזמנו עדותם עדות דאטו בשביל שלא הוזמנו יאמרו שראו מה שלא ראו ואם כן בנדון זה שהראשונים העידו שבטל המודעא נאמנים. (א"ה חבל על דאבדין):

הלכה כא

לפיכך אם היה הגט ביד הבעל וביטלו וכו' אינו מגרש בו לעולם. ז"ל הריב"ש סי' קכ"ז ועוד נראה ברור כי אפי' הרמב"ם שסובר שיכול לבטל הגט אחר כתיבה וכו' זה הוא כשאמר בפירוש שהוא מבטל גופו של גט וכו' אבל זה שלא אמר לשון בביטול הגט עצמו רק שאמר על הנתינה שהוא נותנו בכח אף אם היה אומר בפירוש שאונסין אותו על הנתינה אין זה ביטול על הגט עצמו וכו' יע"ש. ויראה שדין זה הוא מוכרח ממקום אחר שהרי על סברת רבינו הלזו דאית ליה דביטול הגט מהני קודם כתיבת הגט ואפילו בלא אונס הקשו עליו מההיא דפ' חזקת דאמרי מודעא דמאי אי דגיטא גלוי מלתא בעלמא הוא ואמר דאין צורך שיעידו בכך אלא נאמן הוא ואי אמרת דיכול לבטל מה לנו בנאמנותו תיפוק לי דהא יכול לבטל הגט. והרב בסימן רל"ב ותפ"ב תירץ לזה דלעולם שאם רוצה לבטל הגט בטל אלא התם מיירי בשאינו אומר שהגט יהיה בטל אלא שאומר שהוא אנוס ונאמן בזה משום דגלוי מלתא הוא וצריכין אנו בזה לנאמנותו כיון שלא ביטל הגט בפירוש אינו מבוטל דגילוי דעתא בגיטא לאו כלום הוא הרי לך דמי שהוא אומר קודם כתיבה שהוא אנוס בנתינת הגט אין כונתו ביטול. ונפקא מינה אם ידענו שהוא משקר ולא היה שם אונס הגט כשר וכמ"ש בסי' תפ"ב. ואולי כונת הרב היה לצאת י"ח מי שאומר שאפילו נמצא שהאונס אינו אמת דהמודעא קיימת וכמ"ש הרב סברא זו ס"ס רל"ב. ונ"ל דלא הועיל כלום דלסברא זו אף לאחר כתיבה אם אומר דהוא אנוס הו"ל כאילו ביטל ודברי הרב צל"ע:

עוד כתב הריב"ש בסימן הנזכר וז"ל גם כי לשון בכח אינו לשון ברור שיהיה ר"ל שהוא אנוס על הגט רק לומר שנותנו בכח מה שמחוייב עליו לגרשה מפני שידע בעצמו שאינו יכול וכו' וכמו שביאר הוא עצמו את כוונתו וכו' ומן הדין יכול הוא לבאר דבריו וכו' יע"ש. ואני מהסס בזה אם אמרו בנדרים שנאמן לפרש דבריו שהם דברים שבינו לבין קונו יאמרו בגט שאם כוונתו באומרו בכח הוי ביטול תו לא מהני גט זה לדעת רבינו וצ"ע:

ודע שכתבו התוס' בפ' המגרש (דף פ"ח) ד"ה ודלמא דדוקא כשנגמר הגט אינו יכול לבטלו אבל כשלא נכתב כולו מודה ר"נ דאינו חוזר ומגרש בו יע"ש:

הלכה כו

וכן מי שמסר מודעא על הגט מכין אותו מכת מרדות. בפ"ק דקדושין רב מנגיד למאן דמקדש בביאה וכו'. וז"ל הטור סי' קל"ד ואם מסר מודעא תחלה כדי לבטלו משמתינן ליה, וכתב מרן הב"י וז"ל מיהו תמיהא לי למה כתב רבינו משמתינן ליה ובגמרא לא

אמרינן אלא מנגדינן ליה ועיין מ"ש מרן הב"י אה"ע סימן כ"ו וצ"ע (א"ה עיין לעיל בדברי הרב המחבר פ"ג מהל' אישות דין כ"ב):

הלכה כח

אבל אם הניחו גוסס שרוב גוססין למיתה. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר פ"ד מהל' פסולי המוקדשין דין י"ד):

הלכה כט

אבל עיר שכבשה הגייס וכו' והיוצא ליהרג מב"ד של עכו"ם. בפרק כל הגט. וכתב ה"ה וז"ל ומ"מ לא כתב בביאור דין ב"ד של ישראל. והנה אע"פ שלא כתב רבינו כאן בביאור דין ב"ד של ישראל מיהו בפ"א מהל' ערכין כתב רבינו וז"ל וכן מי שנגמר דינו בב"ד של ישראל להרגו על עבירה שעבר ואמר ערכי עלי או דמי פלוני עלי אינו חייב כלום שזה הוי כמת והמת אין לו דמים ע"כ. הרי דבב"ד של ישראל חשוב כמת. וזהו כפי דברי מהריק"א שם שתלה דברי רבינו בסוגיא דפ' כל הגט. אבל אפשר לדחות דגבי ערכין לאו בהא תליא אלא הכל תלוי בגמר דין וכיון שנגמר דינו הרי הוא כמת. וכיוצא בזה מצינו בכמה מקומות בתלמוד דגמר דין הוי כמת. לכך רבינו שם לא הזכיר יוצא ליהרג אלא נגמר דינו אבל כאן שתלוי אם מת אם לא מת עדיין יש להסתפק ביוצא ליהרג בב"ד של ישראל אם משיאין את אשתו או לא וכדברי ה"ה ז"ל ודוק. (א"ה עיין במ"ש הרמב"ם פ"ט מהל' תרומות דין ב' ובקונטרס מהרח"ש דף ס"ג): ואם נודע שמת הבעל קודם שיגיע הגט לידה אינו גט. נשאל הרא"ש בתשובה כלל מ"ה סימן כ"ח על אחד שרצה להרחיק נדוד וצוה לכתוב גט ומינה שליח וא"ל בפני עדים אם לא אבוא מכאן עד שלש שנים תן גט זה לאשתי וקודם הזמן העידו שמת ולא בא הגט ליד האשה כי מת בעלה קודם הזמן אם היא מותרת ליבם. והשיב דאפילו ריח הגט אין בו כיון שלא בא הגט ליד האשה כו' יע"ש. ואיכא למידק איך יכול לבוא הגט ביד האשה והוא לא עשאו שליח אלא אחר ג' שנים ואם שינה ונתנו בתוך הזמן ביטל שליחותו ואין כאן גט כלל. ולא עוד אלא דאחר שלש שנים נמי דהבעל חי בטל שליחותו לגמרי כיון דמעיקרא שינה שוב אינו נעשה שליח. ובזה יש לדון קצת אם ע"י שתחזיר הגט לשליח ויחזור ויתנהו לה כדין וזה תלוי באותה ששנינו ואם א"ל טול ממנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר ובמאי דאמרינן עלה בגמרא היכא דנפקא לאפיה ויהיב חפצא ושקלא גיטא כפי הפירושים הנאמרים בה והדברים עתיקים. סוף דבר שדברי הרב בזה מגומגמים מה כונתו בנדון זה שמת אפילו הגיע לידה בזה התנאי ברשות הבעל אין גט לאחר מיתה וצ"ע:

פרק ז

הלכה א
שליח שהביא גט ממקום למקום בא"י וכו'. (א"ה מכאן פסק הריב"ש דה"ה לשינה שם העיר ועיין מ"ש הרב המחבר לעיל פ"ג דין י"ד):

הלכה ב
בא הבעל וערער וכו' ואם [לא] נתקיים וכו'. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר לעיל פ"ו מהלכות אלו דין ז'):

הלכה ג
ואלו הן הנשים כו'. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן פי"ב מהל' אלו דין ט"ז):

הלכה ד
המביא גט ממקום למקום בא"י וכו'. (א"ה משנה בפרק המביא תניין ואמרינן בגמרא (דף כ"ד) דהיינו טעמא משום דבעל לא קפיד ועיין מ"ש הרב המחבר לעיל פ"ז מהל' אישות דין כ'): וכן השני אם חלה משלחו ביד אחר ואפילו מאה. נסתפקתי במי שעשה שליח להוליך גט ואח"כ ביטל השליחות ועשה שליח אחר אם זה השליח השני רוצה לעשות שליח כגון שחלה או נאנס או שנתן לו הבעל רשות שיעשה שליח מהו שיעשה שליח לאותו האיש שביטל הבעל שליחותו. מי אמרינן נהי דיש לו כח לעשות שליח למי שירצה מיהו שאני הכא שכבר גילה הבעל דעתו דלא ניחא ליה שיהיה זה האיש שליח להוליך הגט או דלמא מכחו הוא דלא רצה שיהיה שלוחו אבל מכח שלוחו אינו מקפיד ומן הסברא נראה הצד הראשון אך לא מצאתי דין זה מבואר:

הלכה ה
שליח שהביא גט ממקום למקום בח"ל כו'. כתב ה"ה ז"ל אע"ג דקי"ל כרבא דאמר דטעמא דמתניתין לפי שאין עדים מצויין לקיימו וכו'. לשון זה אינו מדוקדק דאדרבה משום דקי"ל כרבא הצריך רבינו ממקום למקום בח"ל לפי טעמא דאין עדים מצויין לקיימו ולא הצריך במדינה עצמה ממקום למקום ולרבה אף במדינה עצמה צריך משום דאין בקיאין לשמה ולשון מקוטע הוא ודוק:

הלכה ז
ואם אין השליח עומד כו' ואם בא הבעל וערער ולא נתקיים אינה מגורשת. הרא"ש ז"ל בריש גיטין כתב בשם רבינו דאם בא הבעל וערער ה"ז ספק ממזר וכתב מרן בכ"מ ואפשר שהיה גורס כגירסא דידן אלא דמשמע ליה שא"א לומר דכשאבד הגט וערער

הבעל שתהיה אינה מגורשת בודאי דשמא אם היה הגט בפנינו היה מתקיים כו'. ולא ידעתי מהו דגירסת מרן שכתובה בספרינו אם היתה בספרי הרא"ש היכן מצא בדברי רבינו דכשבא הבעל וערער ואבד הגט שאינה מגורשת וזה לפי גירסתנו בל יראה ובל ימצא בדברי רבינו דהוא כתב דאם בא הבעל וערער והגט בפנינו מאחר דלא נתקיים אינו גט ובאבד אפילו ערער ה"ז ספק דאפשר דאם היה בפנינו היה מתקיים וכ"כ בפירוש בריש פרקין. ואפשר דהרא"ש נתכוון למ"ש רבינו לפנינו בשליח שהביא בא"י. אלא שאין גירסתו נכונה דאבד הגט שהרי היא ספק מגורשת במאי מוקי לה אי בלא ערער זה אינו רמוז כלל בדברי רבינו ואי בערער מה זה שכתב לגירסתו ואם בא הבעל וערער הרי זה ספק ממזר והלא עד השתא בערער הבעל קאי וצ"ע:

הלכה יז

ואם לא נטלו ממנה הרי זה פסול עד שיתקיים בחותמיו. נראה לי דמאי דמשמע מדברי רבינו ז"ל דאם נתקיים בחותמיו אינו צריך כלום היינו לומר דאינו פסול. אבל לכתחלה צריך ליטלו ממנה ולחזור וליתנו בידה היכא שנתנו בינו לבינה דנקט בריש שהרי כתב רבינו לעיל בפ"ו וז"ל עבר השליח ונתנו בינו לבינה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ואם מת השליח הואיל והגט יוצא מתחת ידה מקויים הרי זה גט כשר ע"כ. משמע דדוקא כשאי אפשר הא לאו הכי צריך לכתחלה:

פרק ח

הלכה א

לפיכך יש לבעל לבטל כו'. עיין בדברי ה"ה שהאריך בזה עד מ"ש כך נ"ל לדעת רבינו. והנה שיטתו ז"ל אין לה מקום בפ' מי שאחזו גבי מאי דקאמר תלמודא וכ"ת דמספקא ליה לרב הונא אי אמרה ר' יוסי בעל פה או לא והתנן אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש אינו גט ותני עלה ורבותינו התירוה לינשא וסברי לה כרבי יוסי כו' הרי שדברי ר' יוסי עצמו נאמרו דאף באם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש וצ"ע (א"ה עיין פ"מ ח"א סימן ל"ד דף ע"ח ע"ג):

הלכה י

הרי זה גיטיך ע"מ שלא תשתי יין וכו'. מימרא דרבא בפ' המגרש והיינו טעמא דכל ימיה אגידא ביה. ונראה דה"ה במתנה בקיום מעשה כגון האומר ה"ז גיטך ע"מ שתדורי בבית זה לעולם דאינו גט משום דכל ימיה אגידא ביה. ונסתפקתי בנותן גט על תנאי אלא שהתנה שני תנאים שבהתקיים אחד מהם יהיה גט כגון האומר ה"ז גיטך ע"מ שתתני

לי מאתים זוז או ע"מ שלא תשתי יין לעולם. וכונתו היא שאם תתן המאתים זוז יהיה גט ויכולה לשתות יין וכן אם לא תשתה יין יהיה גט אף שלא תתן לו מאתים זוז:

ומ"ש רבינו כל ימי חיי או כל ימי פלוני ה"ז גט כו'. כ"כ הרשב"א ז"ל וכמ"ש ה"ה. ואע"ג דרבינו ז"ל איתליה דהאומר ע"מ שלא תנשאי לפלוני דאין זה כריתות וכמ"ש לקמן בפרקין דין י"ב אע"ג דלא אגידא ביה אלא כל ימי חיי פלוני ולאחר מיתתו לא אגידא ביה, מ"מ לא דמי כלל משום דשאני ע"מ שלא תשתי כל ימי פלוני דלאחר מיתת פלוני הותרה במה שנאסרה. אבל בע"מ שלא תנשאי נמצא שהתנאי קיים ולאחר מיתת פלוני לא הותרה במה שנאסרה. ולפי זה אני תמיה בההיא דתנן בפרק מי שאחזו על מנת שתניקי את בני ע"מ שתשמשי את אבא כו' ואפליגו רבא ורב אשי דרבא איתליה דסתם לעולם משמע ורב אשי איתליה דסתם כמפרש יום אחד דמי. והנה לרבא ע"מ שתשמשי את אבא צריך שתשמשנו כל ימי חייו. ולפי דברי רבינו אמאי מהני הרי לא הותרה לעולם במה שנאסרה ואם מת האב אין כאן שמוש כלל. ונראה דלא קשיא כלל דשאני מתנה ע"מ שלא תעשה דבר פלוני דאז הוא דמחלק רבינו בין אם תוכל לעבור על תנאה לאחר מיתת פלוני דאז הוי כריתות אך אם לא תוכל לעבור על תנאה כגון ע"מ שלא תנשאי לפלוני דנמצא דכל ימי חייו אינה נשאת ולאחר מיתתו נמי אינה נשאת הרי לא אגידא ביה שהרי לא תוכל לעבור על תנאה ומ"מ לא הוי כריתה כיון דלא משכחת לה שום זמן שתנשא. אך באומר ע"מ שתשמשי את אבא הרי כשמת אינה משמשת ונמצא שנתבטל התנאי ואע"ג דבמה שנאסרה דהיינו שתשמש את אביו לא הותרה שהרי בחיי אביו לעולם משמשת ולאחר מיתה אין כאן שמוש מ"מ שפיר הוי כריתות שהרי התנה שתשמש והיא אינה משמשת. אבל באומר ע"מ שלא תנשאי ולעולם אינה נשאת וכן באומר ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם אינה הולכת לבית אביה. והחולקים על רבינו וס"ל דהוי כריתות בכי האי גוונא טעמא דידהו הוא דנהי דלעולם אינה עוברת על תנאה מ"מ לא אגידא ביה דהא לעולם לא תוכל לעבור על תנאה. וחילוק זה הוא אמת ויציב:

הלכה יא

הרי זה גיטך ע"מ שלא תלכי לבית אביך וכו'. כתב מרן הב"י סי' קמ"ג וז"ל מצאתי בס"ה דינים שכתבם בסוף ס' חזה התנופה אע"פ שנותן גט לאשתו ע"מ שלא תלכי לבית אביך שהגט כשר והתנאי קיים אין לשום אדם להשתדל בגט שיתן בתנאי כזה כי אין ספק שלא יתקיים תנאי זה שא"א שתעמוד על נפשה מלכת לבית אביה ונמצא הגט בטל ובניה ממזרים למפרע ואם המגרש הזה מאלו שכופין לגרש ולא רצה לגרש רק בתנאי זה אין שומעין לו וכופין לגרש בלא תנאי זה ע"כ. ועיין בבדק הבית שכתב בשם הרשב"א

כל מי שכופין אותו לגרש מן הדין אינו רשאי להתנות ע"מ שלא תנשאי לפלוני יע"ש: שלא תלכי לבית אביך לעולם וכו'. ברייתא שם וכתבו התוס' בפ' המביא תניין (דף כ"א) וז"ל תימה הא אם מת אביה או אם מכרו לא חשיב תו בית אביה כדתנן בהשותפין קונם לביתך שאני נכנס שדך שאני לוקח מת או מכרו לאחר מותר. וי"ל דכל יוצאי חלציו קרויים בית אביו ואפילו שמת כדכתיב שבי אלמנה בית אביך גבי תמר וכבר מת אביה כדמוכחי קראי ע"כ. וקשה דהתינח שתירצו התוס' לחלוקת מת אך לחלוקת מכר דקי"ל דמותר אכתי הקושיא במקומה עומדת דאמאי לא הוי כריתות כיון שאם מכרה מותר בה. ונראה דלא הוקשה להם מחלוקת מכירה כלל משום דס"ל דאף דקי"ל דאם מכרו מותר מ"מ אם חזר וקנאה אסור בה וכמ"ש הריב"ש בתשובה סי' שנ"ו וע"ש. וא"כ לא חשיב כריתות מטעמא דמכירה דלדידהו לא חשיב כריתות אלא תנאי שאפשר שיבא זמן שאי אפשר לעבור על תנאה וכמ"ש הר"ן בר"פ המגרש. ומטעם זה כתבו הראשונים דהאומר ע"מ שלא תנשאי לפלוני דחשיב כריתות משום דאפשר שיבא זמן שא"א לה לעבור על התנאי דהיינו שימות אותו פלוני אבל הכא דקאמר על מנת שלא תלכי לבית אביך אף דקי"ל דאם מכרו מותר מ"מ לא חשיב כריתות משום דאף אם מכרו אפשר לה לעבור על תנאה דהיינו שיחזור ויקחנו וחזר התנאי לאיתנו הראשון. ולא הוקשה להם אלא מחלוקת מת דהא אם מת אי אפשר לה בשום זמן לעבור על תנאה. ומ"ש בתחלת דבריהם או אם מכרו אשגרת לישן הוא והמדקדק היטב בדברי הר"ן ז"ל יראה בעיניו איך עיקר הקושיא אינה אלא מחלוקת מת. הכלל העולה הוא דלסברת התוס' לא חשיב כריתות אלא תנאי שאפשר שיבא זמן שאי אפשר שיתבטל התנאי בשום אופן. אך אם הוא באפשרות שיחזור התנאי למקומו אף שעכשיו אין כאן תנאי מכל מקום לא חשיב כריתות כיון שאפשר שיחזור התנאי למקומו:

ובזה ניחא דאכתי הוי קשה ואמאי לא חשיב כריתות כיון דאפשר שיפול הבית ואין תנאי כלל דומיא דמאי דאמרינן בתוספתא דעל מנת שלא תעלי באילן זה דאם נקצץ האילן דחשיב כריתות ואע"ג דכתב הר"ן ז"ל דביתך חמיר מבית זה לענין נפילה וכמ"ש בפ' השותפין היינו דוקא היכא דחזר ובנאו דבבית זה מותר משום דפנים חדשות באו לכאן ובביתך אסור דכל שהוא ביתך קאמר אבל פשיטא דאם לא בנאו אינו אסור ליכנס בקרקע דהא בית קאמר ולא קרקע. אלא ודאי דטעמא דלא חשיב כריתות משום דאף אם נפל עדיין אפשר שיחזור הדבר לאיסורו דהיינו שיבנה הבית ולא חשיב כריתות אלא תנאי שאפשר שיבא זמן שאי אפשר לעבור על תנאה בשום אופן וכדכתיבנא:

וראיתי להר"ן בפ' המגרש שהביא תירוץ אחר דלבית אביך לאו דוקא אלא שאמר לה

לבית אביך זה שהוא של אביך שהיא אסורה בו אפילו מת או מכרו לאחר כדאיתא התם ע"כ. וכבר הביא ה"ה ז"ל תירוץ זה הכא בפרקין יע"ש. וקשיא לי דנהי דבאומר בית זה קי"ל דאפילו מת אסור בו מ"מ הא איכא קולא אחריתי דהיינו לענין אם נפל דאפילו חזר ובנאו במקומו הראשון וכמדתו הראשונה מותר בו משום דפנים חדשות באו לכאן וכמו שביאר כל זה הר"ן ז"ל בפ' השותפין. וא"כ קשה דאף דנימא דהתנאי היה ע"מ שלא תלכי לבית זה מ"מ אמאי לא חשיב כריתות כיון שאפשר שיפול הבית וא"א לעבור על תנאה כלל דומיא דמתנה ע"מ שלא תעלי באילן זה. וסבור הייתי לומר דשאני הכא דקאמר תרתי דהיינו בית זה שהוא של אביך וכמו שנראה מדברי הר"ן וה"ה ז"ל. וכיון שכן אזלינן לחומרא בתרווייהו דלגבי מת או מכרו תפסינן לישנא דזה ואסור ואם נפל הבית ובנאו תפסינן לישנא דבית אביך ואסור ומש"ה לא חשיב כריתות. אך קשה דהר"ן ז"ל בפ' השותפין כתב ואם אמר ביתך זה משום זה אתה תופסו בין לחומרא דמכירה בין לקולא דנפילה והביא ראיה מהירושלמי יע"ש. וא"כ ה"נ בנ"ד דאמר ע"מ שלא תלכי לבית זה שהוא של אביך אם נפל נתבטל התנאי לגמרי ואפילו אם חזר ובנאו פנים חדשות באו לכאן. וא"כ קשה אמאי לא חשיב כריתות וצ"ע:

ודע דקושיא זו שהקשינו אינה אלא אליבא דהר"ן ז"ל שכתב דבאומר ביתך זה משום זה אתה תופסו בין לקולא בין לחומרא. אך אין דין זה מוסכם דהא איכא הרא"ש ז"ל דס"ל דנקטינן כחומרא דביתך וכחומרא דזה ואם מת או מכרו אסור משום זה ואם נפל אסור משום ביתך. ולפי זה ניחא דלא הוי הכא כריתות. וא"ת הא הרא"ש לא אמר אלא משום דמספקא לן אי תפסינן לשון ראשון או לשון אחרון ומשום דהוי ספיקא דאורייתא אזלינן לחומרא בתרווייהו כמבואר בדברי מרן הב"י יו"ד סי' רי"ו. וא"כ לגבי גט היכי פסיק ותני דלא הוי גט ה"ל למימר דהויא ספק מגורשת. וסבור הייתי לומר דאליבא דמ"ד דספיקא דאורייתא לחומרא שהוא מן התורה וכהסכמת רוב הראשונים ז"ל אפשר דהכא אינה מגורשת כלל משום דכיון דמספקא לן אי תפסינן לשון ראשון או לא נמצא דמן התורה אינה יכולה ללך לבית אביה אם מכרו לאחר ואם נפל אסורה ג"כ משום ספק:

ויש לי ראיה לדין זה מאותה שכתב הר"ן ז"ל בתשובה שנשאל על מי שנשבע שלא יהיה שבת הבאה בעיר פרפונייאן אם נשאל על נדרו קודם שבת משום דאין מתירין את הנדר עד שיחול והשיב שדבר זה הוא מחלוקת בין הראשונים אם הוא מחוייב מכח שבועתו ליסע קודם השבת או אינו מחוייב אלא כשיכנס שבת, ולסברא הראשונה חל הנדר קודם השבת ומתירין לו ולסברא השנייה לא חל הנדר ואין מתירין לו אך כיון דקי"ל דספיקא דאורייתא לחומרא הוא מן התורה נמצא דמן התורה חייב לצאת קודם

השבת וא"כ שפיר קרינן ביה דחל הנדר יע"ש. ועיין במ"ש מרן הכ"מ לעיל פ"ז מהל' אישות גבי האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שיחלוץ ליך יבמיך ועיין בזכרונותי ודוק. וא"כ בנ"ד נמי כיון שהיא אסורה מן התורה בין אם מכרו או אם נפל נמצא דאינו כריתות כלל מן התורה:

ומיהו לבי מהסס הרבה בדבר זה ומה גם דבשלמא ההיא דהר"ן ז"ל אליבא דחד מיהא חל הנדר וא"כ אף דמספקא לן אי הלכתא כותיה מ"מ כיון דהא מיהו משום ספק קי"ל כותיה חל הנדר מיקרי. אבל הכא כפי כל הצדדין הוי כריתות דהא לא מספקא לן אי תפסי תרווייהו אלא אי תפסינן לשון ראשון או לשון אחרון וא"כ כפי כל הצדדין הוי כריתות וא"כ הוה לן למימר דהויא מגורשת ודאית ועדיין הדבר צריך אצלי תלמוד. שוב ראיתי דאף אליבא דהרא"ש קשה דאכתי חשיב כריתות דאפשר דימכרנו ויפול דהשתא לכל הצדדין מותרת לעבור על תנאה. דאי משום זה אתה תופס הרי נפל ואי משום ביתך הרי מכרו. נמצא דאף אליבא דהרא"ש ז"ל קשיא מה שהקשינו לעיל:

ודע שראיתי להרשב"א ז"ל בחדושיו פ"ב דגיטין שהביא תירוץ זה דמיירי לבית זה של אביך והקשה דאכתי אפשר דנפל הבית בחייה והו"ל כריתות. ותירץ דשמא מיתה שאני דשכיחא אבל לנפילה לא חיישינן, א"נ י"ל דאע"פ שנסתר הבית לא אמרינן בכי הא נפל אזדא דהתם גבי שוכר אמרינן נפל אזדא דלדידיה שכרו ולא ליראות בו בחרבנו אבל דגבי איסור אף בקרקעו אסור ליכנס דאפילו דריסת הרגל אסר עליה דבין שיהיה הבית כמו שהיה בשעת תנאו או שנפל לאחר מכאן לעולם אסור בו שכניסת קרקע אסר עליה והארץ לעולם עומדת וזה נראה יותר וכן נראה מן התוספתא כמו שאנו עתידין לכתוב בפרק המגרש עכ"ל. והנה אליבא דהר"ן אפשר לתרץ התירוץ הראשון דלנפילה לא חיישינן דלא שכיחא. אך התירוץ השני לא ניתן ליאמר שהרי בפירוש כתב דהאומר בית זה ונפל דמותר:

אך קשה לי דאם הר"ן ס"ל כתירוצא קמא דמלתא דלא שכיחא א"כ מה הוקשה לו כפי דברי התוס' שתירצו שכל יוצאי חלציו מיקרי בית אביו דאכתי אפשר דימותו כל זרעו והוי כריתות. אימא דמיתת כל זרעו הוי מילתא דלא שכיחא ובהדיא אמרינן בפ"ק דיומא דלמיתה דחד חיישינן דתרי לא חיישינן וטעמא משום דהוי מלתא דלא שכיחא. באופן שדברי הר"ן ז"ל עדיין צריכין אצלי תלמוד:

ודע שדין זה של הרשב"א שכתב דאף באומר בית זה אם נפל אסור הוא דין מחודש לא ראיתי לשום אחד מהראשונים יאמר כן. ואני תמיה בדין זה מהירושלמי שהביא הר"ן דמוכח מיניה דבית זה אם נפל מותר. שוב ראיתי להרב ב"ח שכתב דאליבא

דהרא"ש והטור אף באומר בית זה אם נפל אסור ופירש הירושלמי כפי הנחה זו ותמה על מרן דאית ליה דלכ"ע בבית זה אם נפל מותר וע"ש וא"כ ליכא תיובתא להרשב"א מהירושלמי. אך עדיין אני תמה בדין זה דהרשב"א דמדבריו נראה דאם נפל אף שלא חזר ובנאו אסור ליכנס בו. וזה הוא תימה בעיני דהא לא אסר עליו קרקע כי אם בית. והמדקדק היטב בדברי הר"ן יראה בעיניו דאף באומר ביתך אינו אסור בנפל כי אם בחזר ובנאו אך כל שלא בנאו לא וכמו שכתבנו לעיל ובתשובת מהר"ם מקנג"י ראיתי שהביא ראיה ממדרש קהלת דאם נפל אף שחזר ובנאו אמרינן פנים חדשות באו לכאן וכבר הארכתי בזה במקום אחר. (א"ה כבר קנה מקומו בספר דרשות הרב המחבר הנקרא פרשת דרכים בדרך הקדש יע"ש ויאורו עיניך):

ודע דמ"ש הרשב"א וכן נראה מהתוס'. הוא מדתניא בתוספתא ע"מ שלא תעלי באילן זה וע"מ שלא תעלי בכותל זה נקצץ האילן ונסתר הכותל ה"ז גט. ומדלא קתני ע"מ שלא תכנסי לבית זה דאם נפל ה"ז גט ש"מ דגבי כניסת הבית אפילו נפל אסור משום דאפילו דריסת הרגל אסר עליה אבל במתנה על מנת שלא תעלי בכותל או באילן פשיטא דאם נסתר או נקצץ דשרי דהרי אין כאן עליה והוא לא התנה כי אם על העליה. ומיהו עדיין אין מכאן הכרח דאפשר דטעמא הוא משום דנפילת הבית הוי מלתא דלא שכיחא אך קציצת האילן וסתירת הכותל הויא מלתא דשכיחא וכמו שכתב בפרק המגרש. והתימה שכתב כמו שאנו עתידים לכתוב בפרק המגרש ושם כתב בהפך יע"ש:

ודע דהרשב"א בפ"ב דגיטין הביא דברי התוס' דכל יוצאי יריכו קרויים בית אביו וכתב ורחוק הוא ועוד מכרו לאחר מאי איכא למימר וצ"ע ע"כ. והנה כבר כתבנו לעיל דממכרו ליכא קושיא משום דכיון דאם חזר וקנאו חזר האיסור למקומו לא הוי כריתות משום דחשיב דעדיין אגידא ביה דאפשר שיחזור ויקחנו. ואני מסתפק בדעת הרשב"א שהקשה קושיא זו אם חולק על סברת הריב"ש שכתבנו לעיל. או דלמא דלעולם מודה להריב"ש אלא דס"ל דלעולם כל תנאי שאפשר שיבא זמן שתוכל לעבור על תנאה הוי כריתות אף שאפשר שאח"כ יבא זמן שיחזור הדבר לתנאו הראשון ומאי דאמרינן דלא חשיב כריתות הוא כגון ע"מ שלא תשתי יין דבשום זמן לא תוכל לעבור על תנאה. אך ע"מ שלא תלכי לבית אביך הא אפשר שתבא שעה אחת שתוכל לעבור על תנאה. והתוס' חולקים בזה וס"ל דכיון דעדיין אפשר שיחזור ויקחנו לא חשיב כריתות והדבר צריך אצלי תלמוד:

ודע דכל מה שהוצרכנו לתרץ אליבא דהתוס' קושית מכרו הוא משום דס"ל האומר קונם לביתך אם אח"כ קנה בית לא נאסר וכ"כ בפשיטות בעל ש"ך יע"ש. אך המדקדק היטב

בתשובת הריב"ש סימן שנ"ו ובתשובת הראנ"ח ח"ב סי' ע"ב יראה דלפי האמת ס"ל דאפילו אם חזר וקנה בית אחר אסור דכל שהוא ביתך קאמר. וא"כ אעיקרא דדינא ליכא קושיא כלל ממכרו שהרי סוף סוף אסור במקום שדר האב או יוצאי ירכו. והנה אין ספק דהרשב"א חולק בדין זה של הריב"ש. אך באידך דינא דהיינו אם מכרו וחזר וקנאו כבר כתבתי דמספקא ליה בדעת הרשב"א. ואליבא דהתוס' נמי מספקא לי אי ס"ל דאף במה שקונה אח"כ אסור המודר ומש"ה לא הוי כריתות אבל לעולם דאם לא היה אסור במה שיקנה אף שהיה אסור אם הוא חוזר לקנותו מ"מ מהאי טעמא לא אמרינן דלא חשיב כריתות וכמו שכתבנו בדעת הרשב"א. או דלמא דס"ל דלא נאסר במה שיקנה וטעמא דלא הוי כריתות הוא משום דאפשר שיחזור ויקנה וכמו שכתבנו לעיל והדבר צריך אצלי תלמוד ונפקא מינה טובא לענין דינא ועיין בזכרונותי (א"ה חבל על דאבדין). ועיין במ"ש החכם בעל שפתי כהן סי' רי"ו שהוקשה לו אליבא דהתוס' קושית הרשב"א ממכרו ותירץ יע"ש ודבריו לא שרירין ולא קיימין:

ולפי מ"ש ה"ה ז"ל לדעת רבינו דהאומר הרי זה גיטיך על מנת שלא תלכי לבית אביך דאינו גט משום דכל ימיה אגידא בתנאי שאינה יכולה לילך לביתו ואף דאם מת מותרת לילך מ"מ לא חשיב כריתות שהרי כשהולכת אינה הולכת לבית אביה שהרי אינו נקרא בית אביה ונמצא דאין לה שום זמן היתר לעבור על תנאה. אני מסתפק אם אמר לה בפירוש על מנת שלא תלכי לבית אביך כל ימי חייו מהו מי אמרינן ה"ל כאומר על מנת שלא תשתי יין כל ימי פ' דהוי כריתות הכא נמי כיון שאמר לה כל ימי חייו הוי כריתות או דלמא לא דמי התם התנאי שהוא היין לאחר שימות האיש הותרה בו אבל הכא נהי שפירש כל ימי חייו מ"מ אי אפשר לה לעבור על תנאה בשום זמן שהרי אחר שמת אינו נקרא ביתו ונמצא דבשום זמן לא תוכל לעבור על תנאה ולילך לביתו ומה לי סתם ומה לי מפרש דסתם נמי פירושו כל ימי חייו ולא חשיב כריתות. ולא דמי לקובע זמן דקי"ל דאפילו קבע זמן מרובה יותר מחיי האדם דחשיב כריתות משום דהתם מה שאינה יכולה לעבור על תנאה הוא משום דמתה אך אילו יתכן דהיתה מארכת ימים כסרח בת אשר היתה יכולה לעבור על תנאה. אבל הכא דקאמר על מנת שלא תלכי לבית אביך כל ימי חייו אפילו אילו חיתה אלף שנים אינה יכולה לעבור על תנאה ונמצא דאינו כריתות:

הלכה יב

הרי זה גיטיך ע"מ שלא תנשאי לפלוני אינו גט וכו'. (א"ה כתב ה"ה וש"מ שהאומר לחבירו שדי נתונה לך ע"מ שלא תתננה וכו' ועיין בדברי הרב המחבר בפ"ג מהל' זכיה ומתנה דין ו'):

הלכה יט

התנה עליה שתעשה דבר זה וכו' ע"מ שתשמשי את אבא וכו'. משנה בפרק מי שאחזו ה"ז גיטך ע"מ שתשמשי את אבא ע"מ שתניקי את בני כמה היא מניקתו שתי שנים ר"י אומר י"ח חדש. ובגמרא ורמינהי שמשתו יום אחד הניקתו יום אחד ה"ז גט א"ר חסדא לא קשיא הא רבנן והא רשב"ג מתני' רשב"ג ברייתא רבנן כלומר דרשב"ג דאית ליה דלהרוחה קא מכוין גבי גט הכא נמי אית ליה דלהרוחה קא מכוין וכל זמן שהיה צריך לינק קאמר ומשום הכי בעינן שיעור הנקה וגבי שימוש שתשמשנו כל ימי חייו. ורבנן דאית להו גבי גט דלצעורה קא מכוין הכי נמי כיון דציערה יום אחד סגי כיון דלאו להרוחה קא מכוין. והקשו לתירוץ זה דלא יתכן דמתניתין רשב"ג דהא מדסיפא רשב"ג מכלל דרישא לאו רשב"ג אלא ברייתא רשב"ג דמיקל בתנאי מתני' רבנן. כלומר רשב"ג דמיקל בתנאי בהרוחה פורתא סגי אבל רבנן דמחמרי אית לן למימר דלכל הצורך קאמר. העולה מזה הוא דלתירוצא קמא דלדידן דקי"ל כרבנן גבי גט כיון דציערה יום אחד סגי וגבי ממון דלכ"ע דלהרוחה קא מכוין חייב להניק כל זמן שצריך להנקה ולשמש כל ימי חייו. ולתירוצא בתרא הוי איפכא דגבי גט אית לן למימר דלכל הצורך קאמר וגבי ממון בהרוחה פורתא סגי ובשימוש והנקה דיום אחד סגי. ורבא אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש. והנה רבא מוקי לברייתא ומתני' כרבנן ובברייתא מיירי במפרש. ואני מסתפק אם רבא מודה דאליבא דרשב"ג סתם נמי הוי יום אחד וכסברת סתמא דתלמודא דקאמר ברייתא רשב"ג הוא דמיקל בתנאי דלרשב"ג סתם נמי כמפרש יום אחד דמי. או דלמא דאי הוה סבירא ליה כתירוצא קמא דאדרבה אם היה צד לומר דסתם כמפרש יום אחד דמי הוא דוקא אליבא דרבנן דאית להו דלצעורה קא מכוין אלא דס"ל דהכא אף רבנן מודו דגט כממון משום דלא אמרינן לצעורה קא מכוין אלא להחמיר אבל לא להקל והיכא דנפקא קולא אמרינן דלהרוחה קא מכוין ומש"ה מודו רבנן דלכל הצורך קאמר. א"נ דסבירא ליה דהכא לא שייך לומר לצעורה קא מכוין וכמ"ש הרשב"א ונפקא מינה בספק זה בממון דאי אמרת דאליבא דרבא רשב"ג אית ליה דסתם נמי כמפרש יום אחד דמי וטעמייהו דרבנן הוא משום דלצעורה קא מכוין נמצא דגבי ממון לכ"ע סתם כמפרש יום אחד דמי משום דלהרוחה קא מכוין. אך לאידך פירושא דרבא סבירא ליה

דהכא רבנן מודו דלא אמרינן לצעורה קא מכוין וס"ל דבתנאי זה כממון נמצא דבממון נמי לכ"ע כל הצורך קאמר:

תו אמרינן בגמרא רב אשי אמר כל סתם נמי כמפרש יום אחד דמי. וגם בסברת רב אשי איכא לספוקי אם סבירא ליה כתירוצא דרב חסדא דמאן דאית ליה לצעורה קא מכוין אית ליה דסתם כמפרש יום אחד דמי ואית ליה דהאי טעמא דלצעורה קא מכוין מהני אפילו להקל ולפי זה אליבא דרשב"ג גבי גט צריכה שתניק כל הצורך ונפקא מינה דגבי ממון אליבא דכולי עלמא כל הצורך קאמר. או דלמא דאפשר דמודה רב אשי דלא אמרינן לצעורה קא מכוין להקל אלא דס"ל דבתנאי זה לא שייך לומר לצעורה קא מכוין וגט וממון שוין לענין זה דסתמא הוא כמפרש יום אחד ורשב"ג נמי מודה בזה וגבי ממון נמי לכ"ע סתם כמפרש יום אחד דמי:

וראיתי להרמב"ן ז"ל בחדושיו שכתב ולענין תנאי שבממון שכיוצא בזה אם אמר בית זה נתון לך במתנה ע"מ שתזון את בני ולא פירש לו זמן איכא למימר דלרבא צריך לזונו כל ימי חייו ולרב אשי כמפרש ע"מ שתזון יום אחד או שעה אחת דמי ואיכא למימר דלכ"ע לענין ממון סתם כמפרש כל ימי חייו דמי דלא פליג רב אשי אלא לגבי גט משום דלצעורה קא מכוין והא צערה יום אחד או שעה אחת ע"כ. והנה הרב ז"ל צידד בסברת רב אשי השני צדדין שכתבנו. אך לא ידעתי למה לא צידד לומר גם כן דאפשר דלרבא גבי ממון סתם כמפרש יום אחד דמי ושאני הכא דלצעורה קא מכוין וכסברת סתמא דתלמודא דקאמר ברייתא רשב"ג מתניתין רבנן:

עוד כתב הרמב"ן וז"ל ור"ח ורבא ורב אשי בהכי פליגי רב חסדא ס"ל דלת"ק דרשב"ג סתם כמפרש יום אחד דמי לגבי גיטין משום דלצעורה קא מיכוין והא צערה ומשום דאקשיתיה לישנא דמתני' דקתני כמה היא מניקתו שתי שנים דמשמע דחיוב הנקתה של זו שתי שנים אפיק לה למתני' לבר מהלכתא ואוקמה כרשב"ג עכ"ל. ולא ידעתי למה פירש דברי רב חסדא וטעמם מאחר שנדחו בגמרא דע"כ מתני' רבנן היא ולא פירש דברי סתמא דתלמודא דקאמר דברייתא רשב"ג היא ומתניתין רבנן דלפי זה מאן דאית ליה לצעורה קא מכוין סבירא ליה דבעינן כל הצורך. ולא די לנו זה אלא שכשבא לפרש דברי רבא פירשם כדברי רב חסדא דאית ליה דמ"ד להרוחה קא מכוין אית ליה דבעינן הנקה כל הצורך ומנא ליה הא דאימא דרבא אית ליה דמאן דאית ליה טעמא דהרוחה סגי ביום אחד אלא דמתניתין רבנן היא ובריייתא מיירי במפרש יום אחד. סוף דבר שדברי הרמב"ן צריכין תלמוד:

ודע דצד זה שכתבנו דאליבא דרבא טעמא דמתני' הוא משום דלצעורה קא מכוין ומש"ה

בעינן כל הצורך אבל גבי ממון דלהרוחה קא מכוין ביום אחד סגי לכ"ע הוא סברת הרא"ש ז"ל בתשובה כלל ו' סי' י"ח יע"ש ועוד אנופף ידי בתשובה זו (א"ה חבל על דאבדין): מת הבן או מת אביו וכו'. שם במשנה ה"ז גיטך ע"מ שתשמשי את אבא ע"מ שתניקי את בני כמה היא מניקתו שתי שנים מת הבן או שמת האב ה"ז גט. ה"ז גיטיך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים ע"מ שתניקי את בני שתי שנים מת הבן או שאמר האב אי אפשי שתשמשני שלא בהקפדה אינו גט רשב"ג אומר כזה גט כלל אמר רשב"ג כל עכבה שאינה הימנה ה"ז גט ע"כ. והנה באומר סתם ע"מ שתניקי את בני כמה זמן צריכה להניקו נחלקו בגמ' דרבא אית ליה דבסתם בעי שתי שנים והוא שיעור ההנקה ורב אשי אית ליה דבסתם הוי יום אחד ומאי דתנן במתני' שתי שנים או י"ח חדש היינו לומר שזה היום דצריכה להניק בעינן שיהיה בתוך שתי שנים או בתוך י"ח חדש לאפוקי דלאחר זה הזמן המוגבל אינה יכולה לקיים תנאה ומאי דתנן במתני' מת הבן ה"ז גט אליבא דרב אשי מיירי כשמת הבן קודם הנקה כלל ואפ"ה הוי גט משום דלא איצטריכא ליה אלא דבאומר ע"מ שתניקי את בני שתי שנים אם מת הבן אינו גט. אך לא ידענו אם מאי דאינו גט אליבא דרב אשי באומר שתי שנים הוא דוקא בשלא הניקה כלל אך אם התחילה להניק אף שלא השלימה הוי גט. או דלמא כל שפירש הזמן אף שהתחילה לקיים התנאי כל שלא השלימה אינו גט. ורבא דקאמר דכל סתם בעינן שתי שנים פירש"י ז"ל דלדידיה מאי דתנן דאם מת דהוי גט היינו בדהתחילה לקיים התנאי אך אם לא התחילה אינו גט. ולפי זה במפרש שתי שנים דתנן דאינו גט אם מת הבן ע"כ דהיינו אפילו אם התחילה לקיים התנאי:

אך התוס' סבירא להו דלרבא נמי מאי דתנן דהרי זה גט היינו אפילו אם לא התחילה לקיים התנאי. ויש להסתפק אליבא דהתוס' מאי דתנן דאם פירש שתי שנים ומת הבן דאינו גט אליבא דרבא אם הוא דוקא בשלא התחילה לקיים תנאה או דלמא אף אם התחילה לקיים התנאי כיון שפירש זמן ולא השלימה תנאה אינו גט. ובאומר ע"מ שתשמשי את אבא לא נתבאר בגמרא כמה הוא שיעורו. והנה אליבא דרב אשי לא תיבעי לך דכיון דאפילו בהנקה דיש לה שיעור סבירא ליה סתם כמפרש יום אחד דמי מכל שכן בע"מ שתשמשי את אבא דשיעורו יום אחד. כי תיבעי לך אליבא דרבא דאמר גבי הנקה דסתם הוי שתי שנים בע"מ שתשמשי את אבא מהו מי אמרינן דהוי כל ימי חייה או דלמא ביום אחד סגי. והנה אליבא דרבא דאית ליה דסתם הוי שתי שנים אצטריך ללמד דאם מת הבן דהוי גט דסד"א דליהוי כאילו פירש שתי שנים והתם אם מת הבן אינו גט קמ"ל דסתם אף שפירושו הוא שתי שנים אם מת הבן הוי גט. אך גבי אם תשמשי אם

פירוש הסתם הוא כל ימי חיי אביו קשה דלמאי אצטריך לומר דאם מת האב דהוי גט והלא אפילו אם פריש על מנת שתשמשי כל ימי חיי אבי אם מת הוי גט וא"כ מאי אתא לאשמועינן. ואם הכונה היא דסתם הוי כאומר כל ימי חייך (א"ה חבל על דאבדין):

הלכה כב

אמר לה ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז וכו'. כתב ה"ה ז"ל שדעת רבינו הוא דאע"פ שאי אפשר שיתקיים התנאי בשום פנים וכו' (עיין במ"מ) . וקשה לזה מהא דתנן בפ' מי שאחזו הרי זה גיטיך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים על מנת שתניקי את בני שתי שנים מת הבן או שמת האב אינו גט. ומדקתני אינו גט משמע דאינו גט כלל ומתייבמת. והשתא לפי דברי ה"ה הרי לא נתבטל גט זה בפועל שהרי אם היה קיים האב היתה יכולה לקיים תנאה כל זמן שתרצה שהרי לא קבע זמן לתשמיש וא"כ אף שמת האב לא נתבטל הגט בפועל. וי"ל דכל המתנה ע"מ שתעשה איזו פעולה זמן מה דעתו הוא שתקיים התנאי תיכף ומיד דדוקא המתנה ע"מ שתתני לי מאתים זוז שהפעולה אינה נמשכת בזמן אלא בפעם אחת שתקיים תנאה סגי מש"ה אמרינן דכל זמן שתקיים תנאה מהני. אך באומר ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים דעתו הוא על השנים הראשונות וכמ"ש הר"ן בר"פ הנושא בשם הרשב"א דהנושא את האשה ופסק לזון את בתה חמש שנים דאע"פ שהתנה סתם ולא פירש מתי מסתבר דחייב לזונה חמש שנים הראשונות דחזקה דעתה על הראשונות והכי איתא בירושלמי יע"ש. וכיון שכן כל שמת האב בשתי שנים הראשונות הרי נתבטל בפועל שהרי אותו היום שלא שמשה אין לו תשלומין. ואף בחיי האב כל שלא שמשה כל השתי שנים הראשונות נתבטל הגט אבל באומר ע"מ שתתני לי מאתים זוז דבחייו כל זמן שתרצה היתה מקיימת תנאה אף שמת המגרש לא נתבטל הגט בפועל ומשום הכי חולצת ולא מתייבמת. ומ"מ כד מעיינינן שפיר נראה דיש לחלק בין המתחייב לעשות פעולה אחר זמן פלוני למתנה עם חבירו ע"מ שתעשה פעולה אחר זמן פלוני דדוקא המתחייב לזון את חברו חמש שנים חייב לזונה חמש שנים הראשונות. אבל הנותן מתנה או גט ומתנה ע"מ שיזון חמש שנים כל זמן שיזון נתקיים התנאי ואין התנאי דוקא בחמש שנים הראשונות אלא באיזה זמן שירצה זן ומקיים תנאו: לפיכך אע"פ שאבד הגט וכו'. תמיה לי בדברי רבינו הללו במ"ש הרי זו לא תנשא לזר עד שתחלוץ דמלתא דפשיטא היא דכיון שנתבטל התנאי דלי ולא ליורשי הוא נשארה אשת איש ודאי ואינה מותרת לזר בלא חליצה וכל עצמו לא בא אלא לומר שלא בטל הגט לגמרי כיון שאין הביטול בפועל כמ"ש ה"ה. והיה לו לומר לפיכך חולצת ולא מתייבמת שזהו חדושא שחידש. ועוד קשה מהו זה שכתב אע"פ שאבד הגט או נקרע קודם שימות

דלא שייך הכא כלל מאחר דקי"ל דלי ולא ליורשי א"כ אין כאן קיום התנאי כלל ומה לי נאבד הגט או לא. ועוד אפילו הוה שייך שריפת הגט או אבידתו היה סיבה לבטל הגט אפילו נתקיים התנאי דאין גט לאחר מיתה אי הוה שייך אפילו בע"מ ולא הוה אמרינן כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי. ומה שייך לומר אפילו נאבד הגט אינה מותרת לזר דאדרבה משום הכי ודאי אינה מותרת. אלא כך הי"ל אע"פ שנאבד חולצת ולא מתייבמת וצ"ע:

הלכה כד

מי שנתגרשה על תנאי וכו'. עיין בדברי ה"ה שכתב ואם עיין הראב"ד ז"ל בדברי רבינו עיון שלם לא היה כותב כאן מ"ש. אף אני אומר שאם עיין ה"ה עיון שלם בדברי הראב"ד לא היה כותב מ"ש. ובודאי שהרב ראה מ"ש רבינו ובטל הגט דע"כ בנתבטל התנאי לבסוף מיירי דאי עדיין התנאי תלוי ועומד איך אפשר לומר בשום פנים דאינה צריכה גט מהשני. אלא שדעת הראב"ד לומר דלא דמי לאשה שהלך בעלה למדינת הים ושמעה שמת ונתקדשה ובא בעלה דאינה צריכה גט מהשני. דהתם איגלאי מלתא דבשעה שנתקדשה לא היתה בת קדושין כלל. אבל הכא בשעה שנתקדשה הקדושין היו תלויים ועומדים דאם יתקיים התנאי מקודשת גמורה לשני וכש"כ אם התנאי הוא בשב ואל תעשה ובידה לקיימו שלדעת רובא דרבוותא ז"ל יכולה לינשא לאחר דודאי היא תקיים תנאה דלא עבידא לקלקל עצמה א"כ קדושי שני הרי הם ברצון חכמים ואף אם אח"כ עברה ובטלה התנאי לא סגיא בלא גט מהשני ואסורה לראשון משום שמא יאמרו מחזיר גרושתו וזה ברור בכונת הראב"ד ודברים נכונים הם ודוק:

פרק ט

הלכה ב

כיצד האומר לאשתו הרי זה גיטך כו'. בפ' הכותב (דף פ"ז) בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו אלא לאחר ל' יום והלכה והניחתו בצדי רה"ר מהו אמר ליה אינה מגורשת מדרב ושמואל כו'. ובסוגיא זו רבו הפירושים והתוס' כתבו דבעיא זו מיירי בדאמר לה מעכשיו משום דאי לא אמר מעכשיו פשיטא דבעינן שיהיה הגט ברשותו ביום ל' וכן ההיא דפרה דרב נחמן מיירי נמי בדאמר ליה מעכשיו ואף שאמר מעכשיו בעינן שיהיה הגט או הפרה במקום הראוי לקנין כגון צדי רה"ר או אגם וסימטא אבל ברה"ר לא. וא"ת מאי ס"ל לרמי בר חמא במעכשיו ולאחר שלשים יום אי ס"ל כשמואל דתנאה הוי א"כ אפילו שהגט נשרף או נאבד לכשיגיעו שלשים יום

מגורשת למפרע משעה ראשונה דהא כל המגרש על תנאי לכשיתקיים התנאי מגורשת למפרע משעה ראשונה ולא בעינן שיהא הגט ברשותה בשעת קיום התנאי ואפילו אם נשרף או נאבד קודם קיום התנאי מגורשת למפרע משעה ראשונה וכדאיתא בפ' האומר. ואי מספקא ליה אי תנאי הוי אי חזרה הוי וא"כ כי עומדת באגם מאי הוי דהא אי חזרה הוי פשיטא דבעינן שיהיה הגט בחצרה. ונראה דרמי בר חמא ס"ל כר' יוחנן דאית ליה בר"פ האומר גבי האומר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום דהוי שיורא ופירוש הוא דמעכשיו יתחילו הקדושין ויהיו נגמרים עד ל' יום ודכוותה נמי גבי גט הוי הכי דמעכשיו יתחילו הגירושין ומשום הכי בעינן שיהיה הגט ביום ל' באגם או בצידי רה"ר שהוא מקום הראוי לקנין וכן גבי פרה הוי הכי דמעכשיו מתחיל הקנין ונגמר ביום ל'. וכ"כ התוס' בפ' האשה שנפלו (דף פ"ב) ובפ' האשה רבה דהא דבעינן במעכשיו שתהא עומדת באגם היינו משום דר' יוחנן אזיל לטעמיה דמעכשיו מתחיל קנין ואינו נגמר עד לאחר שלשים יום. והא דבעי רב חסדא למפשט בעיא דרמי בר חמא מדרב ושמואל פשיטא דאליבא דרב ושמואל אין מקום לבעיא ולא לפשיטות דאליבא דרב דספוקי מספקא ליה פשיטא דלא מהני גבי גט אם לא שיהיה הגט ברשותה ביום ל' ולשמואל אפילו נשרף או נאבד קודם ל' מגורשת ורמי בר חמא ורב חסדא לא ס"ל לא כרב ולא כשמואל אלא כר' יוחנן ולא בעו למילף מדרב ושמואל אלא אי צדי רה"ר הוו כרה"ר או לא. אבל בפירוש מעכשיו ולאחר ל' יום פליגי אדרב ושמואל. וא"ת איך יתכן לומר דבעיא זו מיירי במעכשיו וסבירא ליה כר' יוחנן דהוי שיור והא גבי גט לר' יוחנן לא מהני שיור משום דבעינן כריתות וכדאיתא בפ' האומר (דף ס') וא"כ היכי אמרינן הכא דמגורשת. ונראה דהא לא קשיא כלל שהרי כתבו התוס' שם כל גיטא דמשייר לאו כלום הוא היינו דוקא במהיום ולאחר מיתה כיון דאינו יכול להיות נגמר אלא לאחר מיתה אינו גט דאין גט לאחר מיתה אבל במעכשיו ולאחר ל' יום מהני:

הלכה ז

ואם באתי בתוך ל' יום לא יהיה גט. (א"ה הראנ"ח הקפיד שלא לומר [אם לא באתי] בתוך. ועי' מהרימ"ט א"ה סי' ח' ובדברי הרב המחבר לעיל פ"ג מהל' אישות דין י"ד יע"ש):

הלכה ח

שאין אונס בגיטין. (א"ה מבואר בריש פ"ט דכתובות דהיינו משום דאפקעינהו רבנן לקדושי מיניה ועיין בדברי הרב המחבר בה' מלוה ולוה ובלישנא קמא אמרינן ולענין גיטין אינו כן מנ"ל לרבא הא אי לימא מהא דתנן ה"ז גיטך כו' ועיין בדברי הרב המחבר

פ"ג מהל' שבועות דין א'. ואם יש חילוק בין קיום התנאי באונס לביטול התנאי באונס יתבאר בדברי הרב המחבר פי"א מהל' מכירה דין ב' יע"ש):

הלכה ט

אבל אם לא האמינה חוששין שמא פייסה כו'. כתב מרן סי' קמ"ד וז"ל כתב הרשב"ץ בתשובה איכא גוונא דלא חיישינן בהו לפיוס כההיא דפ"ב דגיטין דהמשליש גט לאשתו ולא חיישינן דליכא רגלים לדבר דבעי לפיוסה אלא משום הנחת זרע קאמר הכי כמ"ש המפרשים ומהא נלמוד למהיום אם מתי דאין לחוש לפיוס דמה מועיל ביטול הגט לענין שיחזור עמה אם ימות נתפרדה החבילה ואי קאי דידיה היא כו'. ועיין בתשובת הרא"ש כלל מ"ה סי' י"ב ובתוס' פ"ב דגיטין (דף י"ח) ד"ה חיישינן כו' יע"ש ודו"ק:

הלכה כא

בעל שאמר לאחר כו'. בפ' האשה תנן הלכה היא ובעלה ובנה למדה"י ובאה ואמרה מת בעלי ואח"כ מת בני נאמנת ותנשא לשוק לפי שבחזקת היתר עומדת אבל אם אמרה מת בני ואח"כ מת בעלי אינה נאמנת להתייבם לפי שאינה נאמנת לאפוקי נפשה מחזקתה הראשונה שהיתה בחזקת איסור ליבם ומיהו חוששין לדבריה וחולצת. ובגמרא איבעיא להו המזכה גט לאשתו במקום יבם מהו מי אמרינן זכות הוא לה כו' תניתוה וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת, ופירש"י דמדאמרינן דחוששין לדבריה ולא תנשא לשוק ולא אמרינן דתנשא לשוק בחזקתה הראשונה ומאי דקאמרה מת בני ואח"כ מת בעלי הוא משום דרחמא ליה ש"מ דמתני' דסניא ליה ומש"ה חוששין לדבריה ובעיא חליצה ומדאמרינן בסיפא דאינה מתייבמת ולא אמרינן דתתייבם ומאי דקאמרה ניתן לי בן ומת בעלי ואח"כ מת בני משקרא משום דסניא ליה ש"מ דזמנין רחמא ליה ומש"ה אינה מתייבמת דדלמא קושטא קא אמרה. הכלל העולה דאי הו"א דרחמא ליה ליבם כשהלכה היא ובעלה ובנה למדה"י ובאה ואמרה מת בני ואח"כ מת בעלי היתה מותרת לינשא לשוק כחזקתה הראשונה משום דהיינו תולין ואומרים דמשקרא במאי דאמרה משום דרחמא ליה. ואם היינו אומרים דסניא ליה כשהלכה היא ובעלה ואמרה ניתן לי בן ומת בעלי ואח"כ מת בני הו"א דתייבם משום דהיינו תולין דמשקרא משום דסניא ליה וכיון דחזינן דברישא חוששין לדבריה ואינה ניתרת לשוק ובסיפא נמי חוששין לדבריה ואינה מתייבמת שמע מינה דזמנין דרחמא ליה וזמנין דסניא ליה ומש"ה ברישא אמרינן דלמא סניא ליה ואפ"ה אמרה מת בני ואח"כ מת בעלי ש"מ דקושטא קא אמרה. ובסיפא אמרי' דלמא רחמא ליה ואפ"ה מת בעלי ואח"כ מת בני ש"מ קושטא קא אמרה ומש"ה אינה מתייבמת. ולפי זה במזכה גט לאשתו במקום יבם הוי ספק אי זכות הוא לה או

חובה וחולצת ולא מתייבמת. וראיתי להתוס' שהקשו ואימא דמאי דאינה מתייבמת הוא משום דשויתה אנפשה חתיכא דאיסורא. ולא ידעתי אמאי לא הקשו קושיא זו אריש דמתני' דבעינן למילף מינה דסניא ליה דאי רחמא ליה היה לנו לומר דתהא מותרת לזר משום דמשקרא במאי דקאמרה מת בני ואח"כ מת בעלי ומדאמרינן חולצת ש"מ דזמנין דסניא ליה. לזה היה להם להקשות דאימא דלעולם דרחמא ליה וטעם דאינה נשאת בלתי חליצה היינו משום דשויתה נפשה חתיכא דאיסורא. (א"ה עיין פ"ג מהלכות יבום דין י"ג):

הלכה כד

הרי שאיחרו אחר הזמן כו'. עיין מ"ש לקמן בפרק זה דין ל"ג:

הלכה כה

נתייחד עמה כו'. (א"ה לעיל פ"ג מהלכות אלו דין ה'):

הלכה כז

ואפילו היה הכותב וכו'. הרא"ש בתשובה סימן ג' הוכיח ממ"ש רבינו ואפי' היה הכותב אחד מהשני עדים שחתמו בו דמשמע דדוקא בדיעבד הא לכתחלה לא. וטעמא דחתם סופר ועד לא הוכשר אלא בדיעבד יע"ש. ואני כבר כתבתי למטה בסמוך דמדברי רבינו לעיל מוכח דאפי' לכתחלה ש"ד והוכחה זו של הרב ז"ל אחר המחילה רבה ליתא דלאו משום חתם סופר ועד נגע בכאן אלא משום דכל שאמר לעשרה כתבו ותנו לכתחלה צריך שיטפלו בגט כל הראוי למלאכת הגט ולכך כל אחד יעשה פעולה הצריכה ואחד כותב ושנים יחתמו בו ואחד יהיה שליח. ואם כדברי הרב והוא השליח שנתנו לה כדי נסבה רבינו ודוק:

כתב מרן בכ"מ וז"ל ומ"מ נראה שלא הכשיר רבינו וכו' (עיין בכ"מ בד"ה אמר לעשרה כו' בסופו). תמיה אני על הרב ז"ל דמדברי רבינו נראה דאפילו לכתחלה שפיר דמי. שהרי כתב לעיל בפ"ב מהלכות אלו וז"ל אמר לשנים כתבו וחתמו גט לאשתי הרי אלו כותבין וחותמין ונותנין לה ומדכתב כותבין משמע דאפילו לכתחלה שפיר דמי. ודוחק לומר דמיירי שהלך הבעל והרחיק נדוד דבכה"ג כדיעבד דמי דאין זה במשמע ועוד דהיה לו לפרש. וגם על מהרח"ש סי' ג' קשיא לי שדקדק מדברי רבינו דדוקא בדיעבד כשר ונעלם ממנו מ"ש רבינו בפ"ב וצ"ע, ועוד כתב רבינו בפירקין אמר לשנים כתבו וחתמו ותנו לשליח כו' אחד כותב ושניהם חותמין ונותנין לשליח הרי דלכתחלה נמי חותם הסופר לעד וגם מזה נמי צ"ע:

כתב מרן הב"י סי' ק"ל וז"ל כתב המרדכי ר"פ מי שאחזו על חתם סופר ועד שכתב

ר"י בתשובתו כדאי הוא ר"ח לסמוך עליו בשעת הדחק על מעשה שהיה ונשאת וילדה והכשיר הולד ומיהו לא נתברר אצלי אם גם בלא נשאת או נשאת ולא ילדה מה יאמר רבינו הזקן בהם ע"כ. ודבריו תמוהים אצלי דהא אפילו למאן דפסל חתם סופר ועד מן הדין מ"מ אם נשאת לא תצא דכל הני פסולי דרבנן הכי הוי וכ"כ הריב"ש בתשו' סי' ר"ה וכל שכן דלר"י לא פסל חתם סופר ועד מדינא אלא דאזיל הכא והכא לחומרא א"כ מה לו לסמוך על ר"ח דסובר דחתם סופר ועד דכשר גמור דאיהו סבר הלכה כר' יוסי באומר אמרו. ואפילו לדעת הרמב"ן שהביא הריב"ש שם דפסול דרבנן אם נשאת תצא הרי בהדיא כתב שם דאם יש לה בנים לא תצא והכא בשילדה עסקינן ועיין בהר"ן (א"ה חבל על דאבדין ועיין בדברי הרשב"א שהביא הרב בני יעקב דף קמ"ה ע"ב). ומדברי הרב פרישה שהביא שם משמע דס"ל דבמקום סכנה לא פסל חש"ו כיון דמדינא כשר ויש לתמוה דא"כ כל פיסולי דרבנן ליתכשרו במקום עיגון וזה לא שמענו. ועוד נראה דחש"ו אפי' במקום עיגון אין מגרשין בו לכתחלה מדאיצטריך הריב"ש לאשמועינן דאם נשאת לא תצא גם במרדכי ר"פ מי שאחזו כתב בשם כמה גדולים דחש"ו פסול לכתחלה אפילו בשעת הדחק ועיין תשובת הרא"ש כלל מ"ה סי' ח"י. איברא דלכאורה נראה להביא ראיה להכשיר שיחתום הסופר במקום עיגון מהא דתנן מי שהיה מושלך בבור כו' ופריך בגמרא ודלמא שד הוא. מוכח מאותה סוגיא דמתני' אייריי כשהעומדים על שפת הבור הם שנים ועלה קתני הרי אלו יכתבו ויתנו דאל"כ מאי פריך והלא אמרינן בפרק כיצד מברכין דלג' אינו נראה כל עיקר וא"כ ליכא למיחש לשד. ואין לומר דשאני בור דהוי מקום מוכן לפורענותא ובמקומן חיישינן כדאיתא בפ"ק דברכות (דף ד' ע"ב) חדא דהתם לא אמרו הכי אלא בתרי דנראה ואינו מזיק אבל בשלשה דאינו נראה כל עיקר לא. ותו שהרי כתבו התוס' שם דהיינו בידוע שיש שם מזיקין כמו שיע"ש. אלא ודאי מוכח דפשיטא ליה להש"ס דמתניתין אייריי בשנים וכבר ידוע פירוש הראשונים באותה סוגיא דס"ל דמאי דמשני ר"י בשעת הסכנה כותבין היינו לומר דלא חיישינן לשד ואפילו למ"ד דאינו אלא לחששת צרה אבל לחששת שד בעינן דחזו ליה בבואה דבבואה איכא למילף שפיר דאי בג' בבבואה לחוד סגי דהא אינו נראה כל עיקר. ומיהו נראה דיש לדחות דהא דקתני הרי אלו יכתבו ויתנו היינו בע"מ לחוד דהא (ע"מ) [עדי חתימה] אינו אלא דרך עצה טובה לתקנת האשה כמ"ש רש"י והתוספות והרשב"א הביא דבריהם מרן הב"י ס"ס קל"ג יע"ש ובכה"ג זאת אומרת אי אפשי בתקנת חכמים דבשעת הסכנה תקנתה קלקלתה ודוק:

הלכה לא

אחד מהם כותב ושניהם חותמין. (א"ה עיין לעיל בפרקין הלכה כ"ז):

הלכה לב

ואם היו שני עדים וכו'. מדברי רבינו ז"ל משמע דאין צריך שיהיו העדים הראשונים עצמם אותם שמסר הבעל הגט ביד השליח אלא אף בשתי כתי עדים סגי. וזה נראה הפך ממ"ש הריב"ש בתשו' (סי' שי"ח) משם הרמ"ה דכל שאינן כת אחת חשיב ליה חצי דבר יע"ש. (א"ה עיין הרד"ך סוף בית ז' תוס' פרק האומר ומרדכי בהלכות הגט. והנה לעיל פ"א מהלכות אלו דין ט"ו כתב הרמב"ם נותנו לה בפני שנים בין אותם העדים החתומים עליו בין בפני שנים אחרים. וכתב שם המפרש וכן נראה מהא דאמרינן כו'. וצ"ע דמהתם לא שמעינן אלא דע"ח הם עצמם ע"מ והא מלתא דפשיטא דמהיכא תיתי לפסול בכה"ג והרמב"ם ז"ל אשמעינן דאפי' הם אחרים כשר דלא הוי חצי דבר ועיין בתוס' ר"פ התקבל, וראיתי למור"ם סי' ק"ל ותומת ישרים סי' ע"א שכתבו דלחוש לסברת הרי"ף הצריכו האחרונים שעדי החתימה הם בעצמם יהיו ע"מ, ראה זה חדש הוא דהא חתימה לחוד ומסירה לחוד וכל ענין לעצמו דבר שלם):

הלכה לג

אל תתנהו לה אלא ביום פלוני וכו'. ראיתי בדברי גדולי האחרונים שדקדקו מתוך דברי רבינו אלו דאם אמר תנהו לה ביום פלוני אם אחרו הזמן ונתנוהו לה אחר הזמן שקבע הגט כשר שהרי לא פסל בין לפניו בין לאחריו אלא גבי אל תתנהו אלא ביום פלוני וגבי תנהו לה ביום פלוני כתב דאם נתנוהו לה בתוך הזמן אינו גט הא לאחר הזמן כשר וזו היא סברת הרא"ם בתשו' גבי גט הניתן לשליח על תנאי אם לא באתי בתוך י"ב חדש ואיחר השליח שליחותו עד עבור י"ב חדש. גם מהרח"ש בתשו' סי' י"ב הסכים לדעת זו בפירוש דברי רבינו יע"ש. (א"ה וכן הבין הטור סי' קמ"א סכ"ט יע"ש. ויש לעמוד בזה מדאמרינן במכילתא הביאו רש"י פ' משפטים פ' ביום השמיני תתנו לי וממ"ש הרא"ם שם דמשמע דביום פלוני ממעט קודם אותו יום ואחריו יע"ש ויש ליישב). ותמיה אני עליהם שהרי לעיל בפרקין כתב רבינו בהדיא וז"ל הרי שאחרו אחר הזמן שאמר ואח"כ נתנו לה וכו' הרי זה פסול. משמע דלעולם מידי פיסולא דרבנן לא נפיק. וע"כ לומר דרבינו הכא לא נקט אלא ביטול הגט דאורייתא דלא הוי גט כלל אבל לפוסלו מדרבנן סמך אמאי דכתב לעיל ודו"ק. (א"ה וכ"כ בספר בית שמואל סי' קמ"ד סקי"א):

הלכה לו

נתן לה הגט תחלה כו'. (א"ה בגמרא אמרינן ר"ל מכשיר בשלוחו וכ"ש בו ועיין מ"ש הרב המחבר פ"ד מהלכות תרומות דין י"ד):

הלכה לט

נתן לו הגט ואמר לו הולך גט זה לאשתי כו' ה"ז שליח שלא ניתן לגירושין. (א"ה נסתפק הרב מהר"א רוזאניס ז"ל אם שליח ראשון שניתן לגירושין מצי משוי שליח בחלה או נאנס לשליח אחר שיתנהו לפלוני שיוליכהו אותו פלוני להאשה מאחר שזה השליח השני שעושה הראשון שליח שלא ניתן לגירושין הוא אפשר דלא מצי משוי אלא שליח כמוהו שיוכל לעשות שליח אחר אבל כיון שזה השני לא מצי משוי שליח אפילו חלה איכא קפידא דבעל בכה"ג שמיעט בשליחותו):

הלכה מ

וחלה או נאנס בתוך השלשים משלחו ביד אחר. כתב הטור סי' קמ"א מדברי הרי"ף מ"ש בתיקון שטרות שטר הרשאה בשולח גט ממקום למקום נראה שאין צריך אלא לפי שכתוב בה שנותן הבעל לשליח רשות לעשות כמה שלוחים ואפי' לא יחלה ולא יאנס ע"כ. ומדברי הרי"ף הללו מוכח דאם רצה שליח ראשון לעשות שליח שני בלא חלה או נאנס דאינו נאמן לומר שהבעל נתן לו רשות צריך שיביא הרשאה ותתקיים וכ"כ הרב תומת ישרים סי' ג' וסי' קנ"ח ומ"ש שם בסי' קנ"ט בשם מהר"ש טאייטאצק נראה דלדינא לא פליג ומודה דכל שבא לעשות שליח בלא חלה ובלא נאנס צריך שטר הרשאה מקוימת כדין ודוק היטב שם ועיין עוד שם סי' ו':

פרק י

הלכה ב

וכותבין לה גט אחר כשר וכו'. (א"ה נראין הדברים דאין לנו לכוף לבעל הראשון לגרשה בגט אחר שנשאת לשני וכן נראה מדברי מרן בתשובה דף ע"ט ובהכי ניחא מה שתמה הרמ"ז בס' גט פשוט סימן קכ"ט ס"ק נ"ב יע"ש. וראיתי להרב בני יעקב דף קמ"ח ע"ג שתמה על הטור דבסי' ק"נ הביא דברי הרמב"ם אלו דכותבין לה גט והיא תחת בעלה ואילו בסי' מ"ו גבי יצא עליה קול שנתקדשה ונשאת לשני כתב דלא מפקינן לה דאם אתה מצריכה גט נמצא אוסרה על השני והן הן דברי רש"י בס"פ המגרש והשיב דלא אמרה רש"י ז"ל אלא דוקא גבי קול אבל בפיסולין דרבנן דמדאורייתא מגורשת גמורה בכה"ג נותן לה גט והיא תחת בעלה יע"ש באורך. וקשיא לי מתשובת רש"י שהביא מרן

הב"י סי' קכ"ט דהתם איירי בשינה שם האב דאינו אלא פסול מדרבנן ועפ"ז כתב דאם נשאת אין להצריכה גט מראשון יע"ש. כתב מרן הב"י סי' ק"נ דכ"מ שאמרו אם נשאת לא תצא היינו אע"פ שלא נבעלה. והרמ"ז סי' קכ"א ס"ק ו' כתב דמסתברא דבנתארסה לחוד אע"ג דלא נכנסה לחופה לא תצא כיון שכבר נתקדשה. וצ"ע בתשובת מרן (דף ע"ט) ואיהו ז"ל הביא דבריו בסי' קכ"ט ס"ק מ"ט ונ"ב וע"ש. ועיין מ"ש ה"ה פ"ט מהלכות אישות דין י"ג ובדברי הרב המחבר פי"ח מהלכות איסורי ביאה דין כ"ב. כתב בתשובת מיימוני בשם מהר"ם דלא אמרי' אם נשאת לא תצא אלא דוקא בנשאת ע"פ חכם שטעה אבל אם מעצמה אזלה ונשאת תצא והביא דבריו הרב מוצל מאש סי' כ"ד ואין נראה כן מתשובת הריב"ש סי' ר"ה שהביא מרן הב"י סי' קל"ט יע"ש):

הלכה ד

כל מי שנשאת בגט בטל כו'. בר"פ האשה רבה גרסינן האשה שהלך בעלה למדה"י ובאו ואמרו לה מת בעליך וניסת ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה ע"כ. ובגמרא בשלמא מראשון תיבעי גט אלא משני אמאי זנות בעלמא הוא א"ר הונא גזרה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצאת אשת איש יוצאת בלא גט. והנראה דמאי דאמרינן תצא מזה ומזה ניחא ליה לתלמודא דטעמא הוא משום דאסורה לבועל ולבעל. אלא דהוקשה לו דנהי דבעיא גט מראשון לאינסובי לעלמא אבל משני אמאי בעיא גט דהא זנות בעלמא הוא ותירצו כדי שלא יאמרו אשת איש יוצאת בלא גט. ומדברי רבינו הללו נראה דנתן טעם לאיסורא על שניהם כדי שלא יאמרו החזיר זה את גרושתו. וקשה דהתינח לאוסרה על הראשון שייך טעם זה דכיון דמשני צריכה גט כדי שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט אסורה לראשון כדי שלא יאמרו החזיר גרושתו וכדאמרי' בעלמא אבל לא יגרש שני וישא ראשון אלא לשני אמאי אסורה וכ"ת משום דנבעלה ולא חשיבא שוגגת משום דהוה לה למידק הא ליתא שהרי רבינו כתב שהיא שוגגת. ועוד אי לא חשיבא שוגגת ומטעם זה אסרינן לה לשני א"כ מטעם זה אסורה לראשון דהא קי"ל אסורה לבעל ולבועל. והנראה בכוונת רבינו ז"ל הוא דודאי הכא שוגגת היא ומן הדין מותרת לבעלה ולבועל אלא דחכמים קנסו דלא תנשא לבועל משום דעבדא איסורא. אלא דהוקשה לרבינו דהתינח דקנסו לשני אלא לראשון דלא עבד איסורא אמאי קנסוה. ותירץ דכיון דע"כ צריכה גט משני כדי שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט מש"ה אסורה לראשון שלא יאמרו החזיר גרושתו. אך קשה לזה סוגית הגמרא דקאמר בשלמא מראשון כו' ולפי הס"ד דלא הוה ידע טעם זה דאשת איש יוצאה בלא גט אמאי לא הקשה נמי במאי דתנן ברישא תצא מזה ומזה דבשלמא משני ניחא אלא מראשון אמאי. ונראה דס"ל

לרבינו דכי הקשה התלמוד אלא משני אמאי הכונה היא דאינה צריכה גט משני וכיון דאינה צריכה אם מותרת לראשון בחלוקה דתצא מזה ומזה לא היה יכול להקשות אמאי תצא משום דהתשובה בצדה משום דצריכה גט משני ומש"ה פריך בחלוקה דצריכה גט משני ובמה שתירצו לזה איתרץ נמי אמאי אינה מותרת לראשון. עוד אפשר לומר דהתלמוד קאי בחלוקה דמתני' דמיירי בנשאת בעד אחד דלאו אנוסה היא ומשום הכי הוה ניחא ליה מאי דאמרינן תצא מזה ומזה כדין כל אשת איש שזינתה דקי"ל אסורה לבעל ולבועל ומשום הכי לא הקשה אלא דאמאי צריכה גט משני. ותירצו כדי שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט ומשום קנסא. ולפ"ז לדידן דקי"ל דאפי' נשאת בעדים כל הדרכים האלו בא ע"כ טעמא הוא דאסורה לשני משום קנסא דוקא וצריכה גט משום קנס אלא שטעם זה דקנס לא שייך גבי ראשון ומש"ה אמר דטעמא דאסורה לראשון הוא משום שלא יאמרו החזיר זה גרושתו משנשאת:

אך מסתמיות דברי הראשונים ז"ל נראה דסבירא להו ז"ל דטעמא דאסורה לראשון הוא משום קנס דקנסוה רבנן לדידה שלא תנשא לא לראשון ולא לשני משום קנס אע"פ שהיא שוגגת. וכן נ"ל מהירושלמי שהביא הרב הנמוקי עלה דהך דאמרינן דקנסוה רבנן דתיבעי גט משני שכתב דהקנס הוא כדי לעגן אותה שלא תנשא בלא גט א"נ כדפירשו בירושלמי והוא הנכון משני צריכה גט כדי לברר איסורו של ראשון כלומר שעושין קיום לקדושי שני כדי לאוסרה על הראשון כו' יע"ש. הרי לך מבואר שאיסורה על הראשון הוא מקודם שנתגרשה ועשו קיום לאיסור זה להצריכה גט משני ובזה נאסרה עליו משום מחזיר גרושתו:

ויש לחקור אי איכא נפקותא בין אם נאמר דאסרוה על הראשון משום קנס או אם נאמר דטעם האיסור הוא משום דבעיא גט וכיון דצריכה גט אסורה עליו אף לאחר גירושין מטעם מחזיר גרושתו. ולכאורה היה נראה לומר דנפקא מינה היכא דמת שני קודם שיגרש דאי אמרת דמה שאסרוה לראשון הוא משום קנס הכא נמי אסורה לראשון אך אליבא דרבינו ז"ל היכא דמת שני קודם גירושין אינה נאסרת לראשון דכיון דרבנן אצרכוה גט משני משום דהעולם סוברים כשיש נשואין וגירש זה ונשא זה א"כ מטעם זה יש לאוסרה על הראשון אפי' שמת קודם גירושין דהא העולם יסברו דגירש זה ונשא זה ונמצא מחזיר גרושתו מן הנשואין. הן אמת דגבי קדושי ספק ובא אחר וקדשה וקי"ל מגרש ראשון ונושא שני אבל לא יגרש שני וישא ראשון משום שלא יאמרו מחזיר גרושתו התם מודינא דאם מת שני מותרת לראשון ממה נפשך דאם מקודשת לראשון אין כאן זיקה לשני ואם אינה מקודשת לראשון מותרת היא לו ולא גזרו חכמים אלא היכא

דהשני קיים ואצרכוה רבנן גט והעולם שרואים גט יאמרו גירש זה ונמצא מחזיר גרושתו אבל בלא גט פשיטא דשריא. אבל הכא טעות העולם אינו משום ראיית הגט אלא כיון שרואים שנשאת אומרים גירש זה ונשא זה וא"כ מטעם זה יש לאוסרה על הראשון אף שמת קודם אירוסין. ואע"ג דעיקרא דמילתא חששא זו שאנו חוששין שהעולם יאמרו גירש זה ונשא זה משום קנסא הוא מדלא חיישינן לה בנתקדשה וכדאיתא בגמ' ולפי זה אפשר לומר דדוקא כשהשני קיים חששו חכמים לגזירה זו משום קנסא וכיון דחששו ואצרכוה גט ממילא נאסרה על הראשון משום ראיית הגט אבל היכא דמת השני קודם גירושין מעולם לא חששו חכמים שיאמרו גירש זה ונשא זה דהא לא שייך הכא קנס וא"כ תהיה מותרת לראשון. הא ליתא דכיון דחכמים חששו בכל אשה שנשאת שיאמרו העולם גירש זה ונשא זה בכל גוונא חששו לזה שאין לעשות גזרות חכמים לחצאין. ועוד דהרואה יראה דרבינו ס"ל דטעמא דאצרכוה גט בנשאת ולא בנתקדשה לאו מטעם קנס דעבדה איסורא הוא אלא מן הדין הגמור משום דאין תנאי בנשואין אבל בקדושין יש תנאי וכבר יישב הרב בעל לח"מ מה שקשה לזה מסוגית הגמרא יע"ש. וא"כ כיון שמן הדין חששו חכמים שהעולם יאמרו גירש זה ונשא זה משום דאין תנאי בנשואין א"כ אף שמת שני קודם גירושין אסורה לראשון משום דהעולם סוברים גירש זה ונשא זה ונמצא מחזיר גרושתו. ומיהו נראה דנפקא מינה להיכא דזנתה דסברה שמת בעלה דבזנות פשיטא דלא בעיא גט וא"כ אליבא דרבינו אף דאסורה לשני לראשון מיהא שריא דהא ליכא שום חששא:

ודע דלקמן פי"א מהלכות אלו דין ט"ו הביא ה"ה ירושלמי אחר אגב גררא וז"ל אשתו של פקח שאמרו לה מת בעלה ונשאת לחרש ובא פקח הוינן סברין מימר יוציא חרש ויקיים פקח ואמרו עוד היא באילין קנסיא ע"כ. וכתב שם דמשמע שהיו סוברים שהטעם הוא מפני שיאמרו גירש זה ונשא זה הלכך כשהבעל הראשון הוא פקח אין לחוש שאפי' יאמרו מותרת לחזור לו ואח"כ העלו דכיון דקנסא הוא בכל גוונא קנסינן ע"כ. ומפשט דבריו שכתב שהיו סוברים שהטעם הוא כו' נראה דלקושטא דמלתא לא הוי טעמא מפני שיאמרו וזה אינו לדברי רבינו וכמו שכתבנו:

אשר על כן נראה דהכונה הוא שהיו סוברים דכיון דהטעם היא מפני שיאמרו א"כ באשתו של פקח שנשאת לחרש דלא שייך האי טעמא א"כ יוציא חרש ויקיים פקח. והעלו דבכל גוונא קנסינן. ואפשר שהטעם הוא משום דמיחלפא באשת פקח שנשאת לפקח. וכבר מצינו גזירה זו בשומרת יבם ובקטנה נמי וכמ"ש הרי"ף ז"ל בפרק ב"ש יע"ש. ולפי סברת הראשונים ז"ל דטעמא הוא משום קנסא הוא דאסרוה גם לראשון כמו

שאסרו לשני ולא נתנו לה דין ארוסה. נראה דכונת הירושלמי הוא דבתחלה היו סבורים לומר שטעם איסורה לראשון הוא מפני שלא יאמרו ומש"ה היו רוצים להתיר באשת פקח שנשאת לחרש שיוציא חרש ויקיים פקח. והעלו דעיקר הטעם הוא משום קנס וא"כ גם הכא שייך קנס:

ומ"מ אני תמיה בסברת רבינו הלזו ממ"ש רבינו ז"ל בפרקין וז"ל וכן הדין באשה שבאו עדים שמת בעלה ונשאת ואח"כ בא בעלה בין שהיה בעלה פקח בין שהיה חרש בין שנשאת לחרש ע"כ. והנה רבינו ז"ל לעיל בפ"ד מהלכות אישות דין ט' כתבו ז"ל חרש שנשא פקחת ובא פקח וקידש אשת חרש הפקחת כו' נותן גט והיא מותרת לבעלה החרש ע"כ. וכתב שם ה"ה ז"ל דהטעם שלא חששו כאן חכמים לשמא יאמרו גירש זה ונשא זה משום דאפי' יאמרו שגירש ואח"כ החזירה אינו עובר באיסור תורה ואין לנו להוסיף בגזירות של דבריהם. ואי אמרת דהכא טעמא דאסורה לראשון הוא משום שלא יאמרו, באשת חרש שנשאת לפקח אמאי לא אמרינן שיוציא פקח ויקיים חרש. וכ"ת משום דמיחלפא וקנסו בכל גוונא. הא ליתא שהרי מדברי הירושלמי שהביא ה"ה ז"ל מוכח בהדיא דלא נסתפקו אלא באשת פקח שנשאת לחרש ומטעמא דלא שייך כאן גזרה דשמא יאמרו, אבל באשת חרש פשיטא להו דתצא מזה ומזה. ולפי מ"ש רבינו בהל' אישות היה להסתפק שיוציא פקח ויקיים חרש. ואי לאו דברי ה"ה דבהל' אישות הוה ניחא לי דברי רבינו משום דה"א דטעמא דלא חשש רבינו התם לשמא יאמרו משום דכיון דהוא חרש אף שרואים שהפקח גירש לא יאמרו שגירש החרש אלא יתלו גירושי הפקח משום הדין דקדושי חרש הם קדושין דרבנן וקדושי פקח תפסי בהו ואזורו מוכיח עליו שהוא חרש ולא אתו למטעי ומש"ה אמרי' דיוציא פקח ויקיים חרש. אבל הכא דנשאת והעולם כשרואים נשואין ובעלה קיים אומרים גירש זה ונשא זה א"כ פשיטא דאף באשת חרש שנשאת לפקח שייכא גזירה זו. אך כפי דברי ה"ה ז"ל דכתב דטעמו דרבינו הוא משום דאיסורו מדרבנן ואין לנו להוסיף בגזרות הדבר תמוה אצלי וצ"ע. (א"ה עיין מהרש"ך ח"א סי' ל' מהרימ"ט):

הלכה ה

וכן הדין באשה שבאו עדים כו'. (א"ה עיין לעיל בפירקין דין ד'):

הלכה ט

אבל אם הלכה אשתו הנשואה כו'. בפרק האשה רבה עלה צ"ד תנן מי שהלכה אשתו למדה"י ובאו ואמרו לו מתה אשתך ונשא את אחותה ואח"כ באה אשתו מותרת לחזור לו ע"כ. ובגמ' ואע"ג דאזול אשתו וגיסו למדה"י דאהני הני נשואין דקא מיתסרא אשת

גיסו אגיסו אפ"ה אשת גיסו אסורה אשתו שריא ולא אמרי' מתוך שנאסרה אשת גיסו אגיסו תיאסר אשתו עליו לימא מתני' דלא כר"ע דאי ר"ע הויא לה אחות גרושתו דתניא כל עריות שבתורה אין צריכות הימנו גט חוץ מאשת איש שנשאת ע"פ ב"ד ור"ע מוסיף אף אשת אח ואחות אשה וכיון דאמר ר"ע בעיא גט ממילא איתסרא עליה דהויא ליה אחות גרושתו ע"כ. והכונה דהתלמוד הוה ס"ל דמתני' איירי אע"ג דאזלו אשתו וגיסו למדה"י מדקאמר עליה ר' יוסי כל שפוסל על ידי אחרים כו' משמע דת"ק איירי בפוסל ע"י אחרים וכמו שכתבו התוס' ואע"ג דאהני הני נשואין דקמיתסרא אשת גיסו אגיסו אפ"ה אשת גיסו אסירא דקנסינן ככולהו קנסי דמתני' אבל גט לא בעיא דלא שייך כאן לומר שמא יאמרו גירש זה ונשא זה דכיון דאשתו קיימא לא שייך בה קדושין וידעי דע"י שמועת טעות נשאת לו ומשום הכי אשתו שריא. וא"כ מתני' דלא כר"ע דלר"ע כיון דקאמר דבעיא גט פשיטא דאשתו אסורא משום דהויא אחות גרושתו ור"ע נמי לא קאמר דבעיא גט אלא באזול אשתו וגיסו אבל בפנויה אף ר"ע מודה דלא בעיא גט אבל בנשואה כיון דאהני הני נשואין דקמיתסרא אשת גיסו אגיסו קניס ר"ע ומצריכה גט כדי שתיאסר אשתו עליו:

ודע דלפי אוקימתא זו דאוקימנא למתני' דמיירי באזול אשתו וגיסו קשה סיפא דקתני מתה ראשונה מותר בשניה דכיון דאסירא אגיסו לדידיה נמי תיתסר והתוס' כתבו דע"כ סיפא בפנויה איירי אבל בנשואה פשיטא דאסורה דכשם שאסורה לבעל אסורה לבועל. ועיין בפסקים וכתבים סי' כ"ט שנסתפק בבא על אחות אשתו הנשואה ומתה אשתו אי אמרינן בכי האי דאסורה לבועל וע"ש. ובגמ' תירצו דלעולם מתני' ר"ע היא ומאי דקאמר ר"ע דאחות אשתו בעיא גט היינו כגון שקידש אשה והלכה למדה"י ושמע שמתה עמד ונשא את אחותה דאמרי אינשי הך קמייתא תנאי ה"ל בקדושיה והא שפיר נסיב אלא נשואין מי איכא למימר תנאי הוה ליה בנשואיה ע"כ. והנה כפי אוקימתא זו אין חילוק בין אזול אשת גיסו וגיסו לפנויה אלא הכל תלוי בראשונה דאם היתה נשואה אף דאזול אשת גיסו וגיסו אפ"ה אשת גיסו אסירא ואשתו שריא משום דלא בעיא גט דליכא למימר שיאמרו גירש זה כיון שאשתו קיימת ונשואי טעות נמי ליכא למימר משום דלא שכיח תנאי בנשואין אך אם הראשונה היא ארוסה אז אפילו אם השניה היא פנויה בעיא גט משום שיאמרו הך קמייתא תנאי הוה ליה בקדושיה וכיון דבעיא גט נאסרה אשתו עליו משום אחות גרושתו:

תו תנן התם רב יוסי אומר כל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו וכל שאין פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו ע"כ. ובגמ' (דף צ"ה:) מאי קאמר ר' יוסי אילימא דקאמר

ת"ק דאזלי אשתו וגיסו למדה"י אשת גיסו אסירא ואשתו שריא וקא"ל ר' יוסי כי היכי דאשתו שריא אשת גיסו נמי שריא אי הכי כל שאין פוסל ע"י אחרים אין פוסל ע"י עצמו כל שאין פוסל ע"י עצמו אין פוסל ע"י אחרים מיבעי ליה ע"כ. והנה טעמא דס"ד דס"ל לרבי יוסי דאשת גיסו שריא לגיסו הוא משום דשאני סתם א"א שנשאת דאסורה לבעלה משום דיאמרו גירש זה ונשא זה ומשום האי טעמא בעיא גט משני וכיון שכן אסורה לראשון שמא יאמרו מחזיר גרושתו אבל הכא ליכא למיחש שמא יאמרו גרש זה דהא אחותה קיימת ואף אם גירשה גיסו אין קדושין תופסין בה ומש"ה לא בעי גט וכיון שכן שריא לגיסו דהא ליכא למימר שמא יאמרו החזיר גרושתו. ואלא כי היכי דאשת גיסו אסירא אשתו נמי אסירא התינח כל שפוסל כל שאינו פוסל מאי עבידתיה א"ר אמי אריסא ניסת ע"פ ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן ע"פ עדים תצא וחייבת בקרבן יפה כחו של ב"ד שפטרה מהקרבן וקאמר ת"ק לא שנא ע"פ עדים דאשת גיסו שריא ולא שנא ע"פ ב"ד דאשת גיסו אסירא וקאמר ליה רבי יוסי ע"פ ב"ד דפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו ע"פ עדים דאינו פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו. והכונה דת"ק ס"ל בעלמא דכל א"א הנשאת ע"פ עדים מותרת לחזור לו דלא קנסו רבנן אלא בנשאת ע"פ עד אחד ור' יוסי נמי מודה בזה והיכא דאזול אשתו וגיסו ס"ל לת"ק דאם נשאת בין בשני עדים דאשת גיסו שריא בין בעד אחד דאשת גיסו אסורה אשתו שריא וקא"ל ר' יוסי בנשאת ע"פ עדים מודינא לך דאשתו שריא דכיון דלא אסורה אשת גיסו אגיסו אשתו נמי שריא דכל שאינו פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו אבל בנשאת ע"פ ב"ד פליגנא עלך דכיון דאסירא אשת גיסו אגיסו אשתו נמי אסירא דכל הפוסל ע"י אחרים פוסל נמי ע"י עצמו:

רבי יצחק בר נפחא אמר הא דאזלי ארוסתו וגיסו הא דאזלי אשתו וגיסו וקאמר ת"ק ל"ש אשתו וגיסו ול"ש ארוסתו וגיסו אשת גיסו אסירא אשתו שריא וקאמר ליה ר"י אשתו וגיסו דליכא למימר תנאה הוה ליה בנשואין דאינו פוסל ע"י אחר אינו פוסל ע"י עצמו ארוסתו וגיסו דאיכא למימר תנאה הוה ליה בקדושין ופוסל ע"י אחרים אף פוסל ע"י עצמו ע"כ. והכוונה דת"ק ס"ל דמאי דקי"ל דכל שנשאת בעד אחד דאסורה לחזור לראשון לא משום שיאמרו גירש זה ונשא זה אלא קנס קנסוה חכמים משום דהוה לה למידק ולא דייקא ודוקא מאי דמצרכינן גט משני הוא משום טעמא דשמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצאת אשת איש יוצאה בלא גט אבל לאוסרה לבעלה לא אצטריך להך טעמא אלא דכיון דלא דייקא קנסוה רבנן ודנוה כמזידה ומש"ה ס"ל דאף דאזלי אשתו וגיסו דליכא למימר שמא יאמרו אפ"ה אשת גיסו לגיסו כדין כל אשת איש המזנה

דאסורה לבעלה אך גט לא בעיא דלא שייך הכא לומר שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצאת א"א יוצאה בלא גט דכיון דאחותה קיימת לא יטעו העולם בזה ומש"ה אשתו שריא ואפילו בארוסתו נמי שריא ליה דלא חייש לומר שמא יאמרו תנאי היה בקדושין ור' יוסי ס"ל דטעמא דקי"ל דהיכא דנשאת בעד אחד דאסורה לבעלה הוא משום שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצא מחזיר גרושתו אבל כל היכא דליכא למיחש להאי טעמא מותרת לבעלה ומש"ה ס"ל דהיכא דאזול אשתו וגיסו דשריא אשת גיסו לגיסו דליכא למיחש שמא יאמרו גירש זה וכיון שכן לא בעיא גט ומש"ה אשתו שריא אבל היכא דאזול ארוסתו וגיסו דאסירא אשת גיסו לגיסו משום דיאמרו העולם תנאי הוה בקדושי הראשונה וגירש זה ונשא זה וא"כ בעי גט ומש"ה אשתו אסורה משום דהוי אחות גרושתו. ולפי זה פליגי ת"ק ור' יוסי בתרתי חדא היכא דאזול אשתו וגיסו דלת"ק אסירא אשת גיסו לגיסו אע"ג דליכא למימר שמא יאמרו גירש זה ולרבי יוסי שריא אשת גיסו לגיסו ופליגי נמי היכא דאזיל ארוסתו וגיסו דלת"ק אשתו שריא ולר' יוסי אשתו אסורה משום דאשת גיסו בעיא גט וכיון דבעיא גט הויא אשתו אחות גרושתו. וא"ת מנא ליה לר' יוסי דלת"ק אף היכא דלא בעיא גט דליכא למימר גירש זה ס"ל דאסירא אשת גיסו לגיסו אימא דס"ל דאף היכא דאזול ארוסתו וגיסו ס"ל לת"ק דשריא אשת גיסו לגיסו כיון דלא בעיא גט ומש"ה אשתו מותרת. כבר הקשו זה בתוס' ותירצו דמדאיירי ת"ק בשריותא דאשתו ובאשת גיסו לא איירי ש"מ דאשת גיסו אסורה לגיסו אע"ג דלא בעיא גט וליכא למימר דתנאה ה"ל וגירש זה ונשא זה דבכל ענין קנסו רבנן אבל ר' יוסי ודאי לא קניס לחזור לגיסו אלא היכא דבעיא גט דמיא למחזיר גרושתו כמו בארוסתו וגיסו דאיכא למימר תנאה ה"ל בקדושין. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פ"ב מהלכות א"ב דין י"א):

הלכה יח

נתייחד עמה בפני עדים וכו' אם היתה מגורשת מן הנשואין וכו'. ראיתי בתשובת מהרדב"ז כ"י שאם פירסה נדה ונתייחד עמה בפני עדים לא חיישינן לה דסתמא לא עבר על איסור כרת ואפילו ראינו שנבעלה אין חוששין שמא לשם קדושין בעל דהא לא שייך לומר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דמאן דעבר אאיסור כרת לא חש לבעילת זנות ע"כ. ודבריו נכונים הם ונראה לפרש דבריו דאפילו לא ידעינן אם ידע שהיתה נדה אין חוששין לה אפילו ראוה שנבעלה דמסתמא הודיעה לו ולא חשש ועוד דחזקה זו דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות על שניהם נאמרו. (א"ה גם מהר"ח אלפאנדרי נר"ו בס' בני חיי סי' ל"ח וכן לקט קמח (דף צ':) תפסו בפשיטות כסברת הרב המחבר דחזקה

זו שייכא גם באשה והשיגו על הר"ב פ"מ ח"א סי' ס"ב יע"ש. אך בס' לקט הקמח (דף קפ"ט) חזר בו והוכיח מדברי מהרדב"ז דדוקא באיש שייך חזקה זו ולא באשה הנבעלת יע"ש) ואין האשה מתקדשת אלא לרצונה וכיון שהיא לא חששא על איסור כרת לא חששה נמי על בעילת זנות ודוק. ולא דמי למ"ש רבינו פ"ב מהל' תמורה דאם היו שלש בהמות קדשי מזבח לפניו ואחת מהם בעלת מום שעומדת לפדיון ושלש בהמות חולין ואמר הרי אלו תחת אלו שאינו לוקה אלא שתים והבהמה השלישית בעלת מום תלינן דלשם חלול קאמר ולא לשם תמורה דכיון שיש לפניו דרך ההיתר והוא החלול ודרך האיסור והוא התמורה חזקה שאינו מניח ההיתר ועושה האיסור ע"כ. ואע"פ שעל כל פנים זה לא נשמר מאיסור תמורה שהרי ע"כ בשתי הבהמות לשם תמורה הוו ולוקה עליהם אפ"ה כל מאי דאפשר לתלות דעבד שני איסורין ולא שלשה תלינן והכא נמי נימא אע"פ שעבר על איסור כרת נימא דלא עשה בעילתו בעילת זנות ונתלה דלא עביד איסור מוסיף לא דמי דהתם משום שעשה שני איסורים לא נימא שעשה שלשה כיון שהם חלוקים אבל הכא שהוא בדבר אחד שבאותה ביאה עבר איסור נדה באותו דבר עצמו בודאי לא נשמר מאיסור אחר הבא מחמת אותה ביאה שהוא בעילת זנות וק"ל:

כתוב בתשובת הרא"ש כלל מ"ה סי' ט' על מי שעשה שליח לגרש את אשתו ולא רצה ליתן לה הגט אא"כ תתן לו כך מעות א"ל אחד מן הזקנים אתה עושה כן כדי שלא תנשא בלא דעתך תמסור לנו הגט וכשתרצה לינשא נודיעך וכן עשה לאחר זמן בא הבעל ועדיין היה הגט ביד הזקן וביטל הגט ונתייחד עמה. והשיב וז"ל ומה שנתייחדו האיש והאשה מתוך לשון השאלה מוכיח שבנקיות כפים היה שהיו סוברים שהגט לא היה גט ובטלו שלא יוציא דבה עליהם א"כ מוכח שלא בא עליה לשם קדושין ואפילו לב"ה דאמרי הן הן עדי יחוד וכו' יע"ש. ויש לגמגם קצת שנראה שהרב הפריז על המדה בענין יחוד זה דע"כ בנתייחד בפני עדים הוי דאי לא [לא] חיישינן לקדושין דהמקדש שלא בפני עדים לאו כלום הוא א"כ בשעת היחוד הוא דקאמרי ב"ה הן הן עדי יחוד וכו' וחיישינן דלשם קדושין בעל ומה לנו בביטולו שלאחר מכאן דמורה שהוא סבור שלא היה גט. דכי היכי דאם אמר אח"כ שלא בעל או שלא היו לשם קדושין לא מהימנינן ליה הוכחתו נמי לא מהניא והדבר צריך תלמוד ודוק. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל פ"ט הלכות אישות דין כ"ח ודוק):

הלכה יט

הורו מקצת הגאונים וכו'. הריב"ש בתשו' סי' ו' האריך בענין זה וכתב בתוך התשובה וז"ל ואם יאמר האומר אפי' הר"ם לא אמרה אלא בפנוי הבא על הפנויה בדרך מקרה

דכיון שלא פירש אמרינן דלא נתכוון לשם קדושין וכו' יש להשיב וכו' דאדרבא איפכא מסתברא וכו'. ואיכא למידק דלמה לא אתי הרב מכח הקדושין הפוסלים שנעשו בחקי העכו"ם לומר שע"ד אותם הקדושין בעל וכמ"ש הוא ז"ל עצמו בסי' ה'. ולא קשיא כלל משום דדוקא בסבלונות אמרינן ע"ד קדושין הראשונים שלח אבל בביאה אמרינן אדם יודע וכו'. ומ"ש הרב טעם זה בסימן ה' אף בביאה כבר ביאר הרב הטעם דהיינו משום שהיה דבר ראוי לקדושין גמורין אלא שלא פירש ודוק:

הלכה כא

לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה. (א"ה עיין לקמן פכ"א מהא"ב דין כ"ח): ולא תהיה יושבת תחתיו ומשמשתו וכו'. משמע דדוקא כשהיא משמשתו הוא דשייך איסורא אבל בשאינה משמשתו לא אסר וכן הוא בגמ' בשילהי פרק המגרש. אבל הטור (א"ה סי' קי"ט) כתב וכן היושב עם אשתו ודעתו לגרשה עובר משמע דאף כשאינה משמשתו שייך איסורא דאל תחרוש ולא ידעתי מנ"ל כיון דבגמ' איתא ומשמשתו. (א"ה עיין פר"ח וב"ש): ולא יגרש אדם את אשתו ראשונה וכו'. בשלהי פרק המגרש פלוגתא דתנאי ב"ש אומרים לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר וב"ה אומרים אפי' הקדיחה תבשילו ר"ע אמר אפי' מצא אחרת נאה הימנה. וכתב מהרשד"ם בתשו' חאה"ע סי' ס' דע"כ לא פליגי ב"ש וב"ה עליה דר"ע אלא בנשואה אבל בארוסה כ"ע מודו דאפי' מצא אחרת נאה הימנה. ולכאורה היה נראה דאף בארוסה לא שריא לגרשה אלא משום דמצא אחרת נאה הימנה אבל אי לא מצא אינו יכול לגרשה. וקשה דא"כ אמאי מוקמינן בגמ' כי שנא שלח ר' יהודה אומר אם שנאתה שלח ור"י שנוי המשלח ולא פליגי הא בזוג ראשון הא בזוג שני לימא כולהו בזוג ראשון ור' יהודה דקאמר אם שנאתה שלח דאפילו מצא אחרת נאה הימנה כמו שפירש"י ז"ל הוי בארוסה ור"י מיירי בנשואה. אשר ע"כ נראה לומר דלמהרשד"ם בארוסה אף אם לא מצא אחרת נאה הימנה יכול לגרשה. ומש"ה לא אוקמוה להההיא דר' יהודה בארוסה משום דאי בארוסה אף שלא מצא אחרת נאה הימנה יכול לגרשה. ומ"מ דברי מהרשד"ם קשים הם בעיני דלפי הסברא אין לחלק בין ארוסה לנשואה. והראיה שהביא דקרא דכי מצא בה ערות דבר בנשואה מיירי מדכתיב כי יקח איש אשה ובעלה, לא ידעתי מנא ליה דקרא דכי יקח דמיירי בנשואה. שוב מצאתי להרא"ם ז"ל בתשו' ע"ב סי' א' שנשאל על ארוס אחד שרצה לגרש לארוסתו ואייתי עלה פלוגתא דב"ש וב"ה ומסיק לאיסורא יע"ש. משמע דס"ל דפלוגתא דב"ש וב"ה הוי אף בארוסה. (א"ה וכן הוא דעת מהרימ"ט חה"מ סי' ק' (דף קי"א) . ועיין מ"ש הרמ"ז בס' גט פשוט סי' קי"ט. ובעיקר דין זה דלא יגרש אדם את אשתו וכו' מצאתי להרב כנה"ג י"ד

סי' רל"ט שכתב דאין כאן שום מצוה לא מדאורייתא ולא מדרבנן דאפילו לב"ש דאמרי לא יגרש וכו' עצה טובה קמ"ל ולא שהוא מוזהר על זה דלא מצינו בשום מקום שיהא מוזהר האדם שלא לגרש אשתו אפי' מדרבנן וראיה לדבר מדהוצרך רגמ"ה לתקן שלא לגרש אשה שלא מרצונה ועוד ראיה ממה שאנו נוהגין להתיר למגרש אם נשבע לגרש. זהו ת"ד ז"ל יע"ש באורך. וכ"כ בתשובת הרב מאיר עיני חכמים (דף פ"א:) ועיין מ"ץ ח"א (דף ר"נ) . מהרח"ש בשאלה סימן ג' מהר"א ששון סימן ס"ד פ"מ ח"ג סימן ג' ופני יהושע דמשמע מדבריהם דקיימי בשיטתו של הרב כנה"ג דאין כאן אלא עצה טובה. ודבר תימה הוא לומר כן דהדבר ברור דאיכא איסורא מדאורייתא מדגרסינן שלהי המגרש א"ל רב פפא לאביי לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו וכו' וכמו שהביא מהרימ"ט שם. ועוד ראיה ממ"ש התוס' ריש פ"ק דסוטה דאמרינן בירושלמי דלב"ש חובה הוא לקנאה משום דלגרשה אינו יכול וכיון דמדאורייתא חייב לקנאה משום דאינו יכול לגרשה אלמא דמן התורה אסור לגרשה בע"כ. וכן מבואר מתשובת הר"ן סי' י"ז במי שנשבע שלא לגרש הביאה מרן הב"י י"ד סי' רכ"ח. גם הרשב"א ז"ל בתשובה סי' י"ח כתב דלא תיקנו ברכה על הגט משום דיש מקצת גירושין שהן בעבירה כגון דלא מצא בה ערות דבר ומגרשה. גם הריב"ש סי' קכ"ז כתב דאם א"ל אביו שיגרש אשתו אינו חייב לקיים מצות אביו בזה שהרי אם יאמר לו עבור על דברי תורה וכו'. מכל הני רבוותא מוכח דס"ל דאיכא איסורא דאורייתא. ועוד ראיה מהירושלמי שהביאו התוס' והרשב"א בשלהי גיטין דפריך לב"ש ל"ל קרא דלא יוכל בעלה וכו' תיפוק לי דאסור להחזיר סוטתו וכו'. אלמא דלב"ש אינו יכול לגרשה אא"כ מצא בה ערות דבר ומינה נשמע לב"ה דאיסור נמי איכא לגרשה על לא חמס. והראיה דמייתי הרב ז"ל מחרם רגמ"ה ומהשבועה יש ליישבם בנקל כמו שיראה המעיין. איברא דלכאורה היה מקום לומר דלא אסירא אלא מדרבנן מדאמרינן בסנהדרין (דף כ"ג) בוא וראה כמה קשים גירושין שהרי דוד התירו לו לייחד ולא התירו לו לגרש ואי אמרת דגירושין אסירי מן התורה היכי מוכח דקשים גירושין והלא איסור יחוד אינו אלא מדרבנן ודוד וב"ד גזרו על יחוד דפנויה. ויש ליישב וק"ל. גם מהרימ"ט בתשובה הנזכרת והרמ"ז במקום הנזכר פשיטא להו דאיכא איסורא יע"ש ובס' פר"ח ועיין מ"ש מהר"ש יפה בב"ר פי"ח סי' ט'):

גרסינן בירושלמי בשלהי גיטין והדוה בנדתה והזב את זובו וכו' ואתיא דזקנים כב"ש ודר"ע כב"ה. וקשה דאמאי אוקמוה לדזקנים כב"ש לחוד הוה להו לאוקומי אף כב"ה דהא טעמא דר"ע דפליג אדזקנים הוא משום דסבירא ליה דאף משום נוי יכול לגרשה ומשום הכי קאמר דמציא להתקשט בימי נדתה שאם תאסור לה תתגנה על בעלה ונמצא

בעלה מגרשה. ונראה דהירושלמי ס"ל דאף לסברת ב"ה דאינו יכול לגרשה משום נוי מ"מ פליג אזקנים וטעמא כיון דיכול לגרשה משום דהקדיחה תבשילו ואפשר שאם לא היתה מתגנה עליו לא היה מגרשה משום דהקדיחה תבשילו דלאו כ"ע קפדי בכה"ג אבל כשהיא מתגנה בעיניו תואנה הוא מבקש לגרשה ובעילה כל דהו שמוצא בה מגרשה. ובזה ניחא מ"ש הטור י"ד סי' קצ"ה שהתיר לנדה להתקשט כדי שלא תתגנה אף דפסקינן הלכתא כב"ה. אלא שסמך על הירושלמי דקאמר דזקנים לא אתו אלא כב"ש. דמשמע דאף ב"ה פליג אדזקנים. וכ"ת התינח בזוג שני דמצי לגרשה משום שהקדיחה תבשילו אבל בזוג ראשון דאמרינן שנאוי הוא המשלח ולא מצי לגרשה אלא משום ערוה ליתסר להתקשט דהא ליכא למיחש למידי. י"ל דכיון דאף בזוג ראשון לא כייפינן ליה שלא לגרשה אלא שהוא שנאוי לפני המקום משום הכי חששו שלא תתגנה. אבל לב"ש דכופין שלא לגרשה אא"כ מצא בה ערות דבר ליכא למיחש למידי דאף אם הוא ירצה לגרשה ב"ד כופין אותו שלא לגרשה. ובזה הוה אפשר ליישב מה דאמרו בירושלמי ור"ע כב"ה והקשה הרשב"א ז"ל בחדושיו דלמה הוצרכו לומר דר"ע כב"ה הלא כדברי עצמו קאמר דאפי' מצא אחרת נאה. ועם מה שכתבנו ניחא דלחדושא נקטיה דר"ע דפליג אזקנים אתי אף כב"ה דסבירא ליה שאינו יכול לגרשה משום נוי וכ"ש לסברתו שיכול לגרשה משום נוי. א"כ אפשר לומר דהא דקאמר ור"ע כב"ה הוי בדרשא דדבר דלב"ה הוי או ערוה או דבר ור"ע נמי הכי ס"ל וכמ"ש התוס' בד"ה וב"ה בשם ה"ר אלחנן יע"ש (א"ה עיין פר"ח בביאורו להל' גיטין סימן קי"ט ס"ק ב'. ואפשר עוד לפרש הירושלמי בדרך אחרת והוא דהוקשה להירושלמי בדברי ר"ע דקאמר אף היא תתגנה על בעלה ויבא לגרשה דכיון דחיישת לשמא תתגנה עליו טעם זה בלחוד יספיק להתיר שתכחול אפילו תימא דלא מצי לגרשה והרי בפ"ב דקדושין אמרו אסור לאדם שיקדש אשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו ורחמנא אמר ואהבת לרעך כמוך ולא הוצרכו לחוש עוד שמא יבא לגרשה. ומדאצטריך ר"ע לומר ויבא לגרשה ס"ל להירושלמי דמשום דר"ע שמע להו לזקנים בעלמא דהוו דרשי כב"ש דלא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר אגב אורחיה פליג נמי עלייהו בהא וקאמר להו דקושטא דמלתא דמצי לגרשה אף שלא מצא בה ערות דבר. אבל לעולם דטעם ההיתר לשום שלא תתגנה בלחוד הוא ובהכי ניחא מ"ש הטי"ד סי' קצ"ה וזהו שדייקו הפוסקים שם לומר בקושי התירו לכחול וכו' כדי שלא תתגנה ולא סיימו לומר ויבא לגרשה כלישנא דר"ע כנ"ל): אבל שניה אם שנאה ישלחנה. שם בגמ' כי שנא שלח ר"י אומר אם שנאתה שלח ר' יוחנן אומר שנאוי המשלח ולא פליגי הא בזווג ראשון הא בזווג שני. ופירש"י אם שנאתה שלח כר"ע אם

שנואה היא לפני המקום שלח כב"ש, ואית דגרסי שנאוי המשלח וזו שמעתי שנאוי המשלח לפני המקום ואפי' לב"ה נהי דלא כייפינן ליה שלא להוציא מי שנאוי הוא ע"כ. והקשה מהריב"ל ז"ל בחדושיו במאי דכתב רש"י אם שנאתה שלח כר"ע וכו' דאם כדברי רש"י היכי קאמר ולא פליגי הרי פליגי דמר אמר כב"ש ומר אמר כר"ע. ונראה דלא קשיא דאה"נ ר' יהודה דפסק כר"ע בזווג שני ס"ל דהלכתא כב"ש בזווג ראשון ור' יוחנן דפסק כב"ש בזווג ראשון ס"ל דהלכתא כר"ע בזווג שני ומש"ה קאמר בגמ' ולא פליגי אלא דר' יוחנן דפסק כב"ש מיירי בזווג ראשון ור"י דפסק כר"ע מיירי בזווג שני. עוד הקשה הרב ז"ל דכשם דכתב רש"י דלההוא גירסא דגרסי שנאוי הוא המשלח קאמר אף לב"ה ה"נ מצינן למימר להההיא גירסא דגרסי אם שנואה היא לפני המקום וקרא ה"ק אם שנואה היא לפני המקום דין הוא שתשלח אבל כיון שאינה שנואה באשת נעוריך אל יבגוד. ונראה דאה"נ דלפי גירסת אם שנואה וכו' דמצי אתיא אפי' לב"ה אלא שבתחלה כתב אם שנואה כב"ש ואית דגרסי שנאוי המשלח ולפי זו הגירסא אתיא כב"ש והרב הסכים לזו הגירסא ואח"כ חזר ואמר דמצינן לאוקמי אף כב"ה ואה"נ דלגירסת אם שנואה מצי לאוקמה כב"ה אלא שהרב ז"ל הסכים לגירסת שנאוי הוא וכו' ולפיכך שקיל וטרי אליביה ומה שהוצרך רש"י לומר דאתיא אף כב"ה הוא משום דקשיא ליה דאם איתא דר"י לא אתיא אלא כב"ש א"כ נמצא דבפלוגתא דאיפליגו במתני' ב"ש וב"ה ור"ע לא פסקינן כב"ה דאי מיירי מתני' בזווג ראשון הלכתא כב"ש ואי מיירי בזווג שני הלכתא כר"ע ואי מיירי בין בזווג ראשון בין בזווג שני פסקינן בחדא כב"ש ובחדא כר"ע וזה הפך הכלל המסור בידינו דלעולם הלכה כב"ה. תו קשה ליה דלעיל איבעיא להו בגמ' לא מצא בה לא ערוה ולא דבר וגירשה מהו וכו' ואם איתא דר"י לא אתי אלא כב"ש רב פפא במאי קא מיירי אי בזווג ראשון אפילו מצא בה דבר אינו יכול לגרשה ואי בזווג שני אפי' מצא אחרת נאה הימנה יכול לגרשה. מש"ה הוצרך רש"י לומר דר"י אתי אף כב"ה דאף דלא כייפינן ליה שלא להוציאה מ"מ שנאוי הוא לפני המקום המגרש את אשתו משום שהקדיחה תבשילו ובזה פסקינן הלכתא כב"ה ומתני' איירי בזווג ראשון וב"ה כי פליגי אב"ש לא פליגי אלא דלב"ש אם לא מצא בה ערוה כופין אותו שלא להוציאה ועל זה קאמרי ב"ה דאף אם הקדיחה תבשילו אין כופין שלא לגרשה. אבל אה"נ דשנוי הוא ור"פ נמי מיירי בזווג ראשון. וכל זה הוא לפי פירש"י שפירש אם שנאתה שלח כר"ע. אבל אם נפרש אם שנאתה שלח כב"ה שהוא אם הקדיחה תבשילו שלח אי ר' יוחנן אתי כב"ש מתני' מיירי בזווג שני ור"פ נמי מיירי בזווג שני ואי ר' יוחנן אתי כב"ה מתני' מיירי בין בזווג ראשון בין בזווג שני ור"פ נמי מיירי בין בזווג ראשון בין בזווג שני:

כתב מרן הב"י סי' קי"ט והרי"ף והרא"ש לא פסקו הלכה כדברי מי. ונ"ל שהטעם לפי שסמכו על המעיין דממילא משמע דהלכה כב"ה לגבי ב"ש וגם לגבי ר"ע. והרי"ף נראה דפסק כב"ה דהביא ההיא בעיא דר"פ לא מצא בה לא ערוה ולא דבר וגירשה מהו וזו אתיא כב"ה ודוק. עוד כתב מרן על דברי רבינו וז"ל ומ"מ נראה מדבריו דהלכה כב"ה מדכתב אבל שניה אם שנאה ישלחנה אלמא דלא בעינן דבר ערוה כב"ש וגם שנאה משמע ע"י דבר שעשתה דע"י שמצא אחרת נאה הימנה אין לשנאתה ע"כ. ולא משמע מלשון רבינו שפסק כב"ה ממ"ש אם שנאה ישלחנה דהרי רש"י פירש לה כר"ע דהיינו מצא אחרת נאה הימנה ודוק. (א"ה עיין בתשובת מהרימ"ט ח"מ סי' ק' ועיין במ"ש הרמב"ם פ"ג מהלכות אישות דין י"ט דנראה דפסק כר"ע יע"ש ודוק. ודע דהפר"ח השיג על מרן מדאמרינן בתמורה עכסה שכל הרואה אותה כועס על אשתו. ועיין בתוס' פ"ק דתעניות (דף ד') . יע"ש ודוק). עוד כתב מרן שם וז"ל כתוב בתשובת הרשב"א שמעתי משם הגאון שאין אדם רשאי לגרש את אשתו אם אין לו לפרוע כתובתה וכו' וכ"כ הרשב"ץ בתשובה ועיין בתשובת הרא"ש שכתבתי בס"ס קי"ז ע"כ. ולא דמי להההיא דהרא"ש וצ"ע (א"ה עיין בס' צ"צ סי' ס"ז, ועיין בני יעקב סימן ח' ובמ"ש הרמ"ז בפרק גט פשוט סימן קי"ט ס"ק י"ח):

פרק יא

הלכה ו

קטנה שלא מיאנה והגדילה וכו'. בתשובת הריב"ש ס"ס קצ"ג כתוב וז"ל והר"א ז"ל כתב דקטנה שהגדילה אפילו לעדי יחוד אינה צריכה דכיון דאשתו היא ועומדת עמו כ"ע ידעי שנתייחד עמה ובא עליה ע"כ. ועיין בתשובת הריב"ש ס"ס ו' שדחה סברא זאת וכתב עלה שהיא יחידית יע"ש:

הלכה יד

ובכלל לאו זה כו'. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר בס' דרשותיו בדרך מצותיך ח"ג (דף ס"ט ע"א) . ולעיל פ"א מהלכות אישות דין ח' ובפ"ו מהלכות יבום וחליצה דין י"ט):

הלכה טו

חרש שגירש. כתב ה"ה בירושלמי פרק חרש ר' אליעזר שאל לר' יוחנן אשתו של חרש וכו'. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר לעיל פ"ד מהלכות אישות דין ט' ובפ"י מהלכות אלו דין ד' יע"ש):

מ"ש ה"ה אבל רבינו היתה נוסחתו איני קורא עליה וכן נראה עיקר כו'. נ"ב וכן היתה

נוסחתו אשתו של פקח כו' והלכה ונשאת לחרש לחוד ולא היה כתוב או לפקח ודוק. ומה שעשה ה"ה עיקר נוסחת רבינו ממה שאמרו גירש מותרת לחזור לראשון וכ"כ בסוף דבריו אחר שהביא סעד לגירסא זו כתב ומלבד שהנוסחא הזאת מוכרחת ממה שאמרו גירש מותרת לראשון כו'. לא הבנתי כונתו דמאי איריא ומאי מוכח מהתם דההיא באשת חרש שנתקדשה לפקח הוי ואי הוה דייקינן מינה הויא בהפך ממה שלא חששו שמא יאמרו מחזיר גרושתו מכלל דאפילו גירש וניסת לפקח מותר. וזה אי אפשר שהרי אמרו שאני קורא בה לא יוכל אבל גבי אשת פקח שניסת לחרש מאי גמרינן מאשת חרש שנשא פקח:

הלכה יח

כל אשה שנתגרשה כו'. תנן פרק החולץ עלה מ"א וכן כל שאר הנשים לא יתארסו ולא ינשאו עד שיהיו להם ג' חדשים אחת בתולות ואחת בעולות אחת גרושות ואחת אלמנות אחת נשואות ואחת ארוסות ר' יהודה אומר הנשואות יתארסו והארוסות ינשאו חוץ מן הארוסה שביהודה מפני שלבו גס בה ר' יוסי אומר כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנה מפני האיבול ע"כ. והנה ת"ק אסר אפי' אירוסין דליכא חששא משום דגזר אירוסין אטו נשואין וכן אסר אפי' הארוסות משום דגזר ארוסה אטו נשואה ואפי' ארוסה אסורה ליארס משום דגזרינן ארוסה אטו נשואה ואירוסין אטו נשואין ור' יהודה פליג את"ק ולית ליה גזירה ומשום הכי קאמר דבנשואות יתארסו והארוסות ינשאו דלא גזרינן לא ארוסה אטו נשואה ולא אירוסין אטו נשואין ור' יוסי נמי אית ליה דלא גזרינן אירוסין אטו נשואין ומשום הכי קאמר כל הנשים יתארסו. אך לא נתבאר בדבריו אם גזר ארוסה אטו נשואה ולפי זה אפי' ארוסות לא ינשאו. או דלמא דכי היכי דלא גזר אירוסין אטו נשואין הכי נמי לא גזר ארוסה אטו נשואה ולפי זה אית ליה דהארוסות ינשאו. והנה רש"י במתני' פירש דלרבי יוסי הארוסות נמי ינשאו ולא פליג עליה דר' יהודה אלא באבלות אך בעירובין פירש"י דלר' יוסי אפילו ארוסות דוקא יתארסו אבל ינשאו לא דגזר ר' יוסי ארוסה אטו נשואה:

הלכה כא

ואפילו גר ואשתו שנתגיירו מפרישין אותן צ' יום כו'. (א"ה ז"ל מהר"א רוזאניס ז"ל בגליון הטור סי' י"ג מעשה בא לידינו בגר וגיורת שנתגיירו והיתה אשתו מעוברת הימנו בגיותו ונסתפקנו אם צריכה האשה להמתין ג' חדשי המתנה דומיא דקטנה וארוסה דקי"ל כר"מ בגזרותיו. וקצת מן חבריא הצריכוה להמתין. ולדידי חזי לי דאינה צריכה דכל דבר דליכא למיחש משום היא גופא דומיא דגר וגיורת דאיכא למיחש שמא מעוברת

היא ואתו לידי תקלה בהא הוא דמצרכינן להמתין אבל במקום דלא נפיק מינה חורבא לא גזרינן דומיא דקטנה דעלמא דמילתא דלא שכיח לא גזרינן ועוד במילתא דליכא גירושין ונשואין לא גזרינן כ"כ דלא אתי לאיחלופי באשה דעלמא ולא גזרינן בקטנה ואיילונית אטו שאינה קטנה ואיילונית אלא בדאיכא גירושין לזה וקדושין של אחר ולזה יש בו בנותן טעם במ"ש לפנינו ודוק. ועיין בדברי ה"ה במ"ש על דברי רבינו ומרן ז"ל בב"י סי' י"ג תמה עליו וסיים ולכך נראה שאפשר לומר דאע"ג דפסק הרמב"ם כר' יוסי באנוסה ומפותה מ"מ בגיורת ומשוחררת לא פסק כותיה וכו' וטעמיה מדתניא בפרק החולץ גר וגיורת צריכות להמתין ג' חדשים וההיא דפשטה כר' יהודה אתיא ע"כ. וכתב הרב הנזכר דברי תימה הם דההיא בנשואין בגיותן מיירי דאי לא גר דנקט כדי נסבה וכ"כ רש"י וריהטא דתלמודא הכי מוכח וצ"ע):

הלכה כד

המארס בתוך צ' יום מנדין אותו. כתוב בהשגות אומר אני מנדין אותו עד שיגרש וכו'. וכתב מרן בכ"מ ואיני מבין זה שהרי אמרו בפרק החולץ כו'. אף אני איני מבין דברי מהריק"א ז"ל דמשוי ליה להראב"ד ז"ל טועה בדבר משנה גם לה"ה ז"ל שכתב כל דבריו ולא הרגיש בקושיא זו והיה לו להרב להשגיח בעין יפה בדבריהם ז"ל. ועיקרן של דברים דאין ביאת מעוברת הויא ביאה לומר דהרי היא כאשתו לכל דבר וגם אין חליצת מעוברת חליצה לפטור את עצמה גם לפטור צרתה ומשנה שלימה היא בר"פ החולץ. וכבר כתב רבינו כל זה לקמן בפ"א מהלכות יבום בבא המתחלת החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת כו'. הלכך קשיא ליה להראב"ד לפי שיטתו דלמה יקיים אם אין הולד של קיימא ולא אמרו יגרש ויחזיר אחר ג' ואמר שאם יגרש נמצא מגרש לזקוקתו שאסורה עליו מכיון שאין ביאתו ביאה. וזה ברור הרבה אין צורך להשיב עליו. אבל בעיני נראה דמה שהוקשה לו להראב"ד לפי שיטתו לא קשיא ולא מידי ולא היה צריך לומר משום שאסורה עליו כו'. דאי משום הא לא איריא דכיון שהוא ז"ל מדמה המארס בתוך צ' או כנס בתוך זמן זה לכונס מעוברת חבירו דכי היכי דהתם יוציא בגט אף כאן וחולק על רבינו דחילק ביניהם. א"כ כי היכי דהתם אפילו היה כהן שאסורה עליו יגרש ולא חשו חכמים לתקנת הבעל אף כאן לא נחוש לתקנת היבם אף שתהיה אח"כ אסורה עליו אע"פ שיש לחלק ביניהם לענין זה וק"ל. מ"מ נראה דמצינן לומר לשיטת הראב"ד דההיא דבא על יבמתו מש"ה לא אמרו יגרש משום דבלאו תקנת חכמים נשא באיסור ספק ערוה שמא תלד ולד של קיימא ונמצא פוגע בערוה. ולא החמירו בעלמא אלא משום שעשו חיזוק לדבריהם שגזרו שלא לארס ולכנוס בתוך צ' יום. אבל במי שכנס ליבמתו

ונמצא מעוברת דאף בלא תקנת חכמים היה לו לפרוש משום שמא תמצא מעוברת ונמצאת ערוה עליו. ולא תימא דכולה חדא גזירה היא דהם דחשו בעלמא להבחין בין זרעו של ראשון לב' הוא דגזרו נמי ביבמה שמא תמצא מעוברת, לא היא דבמקום איסור תורה חששא גמורה היא ותדע דהאשה שהלכה בעלה וצרתה למדינת הים חששו שלא תתיבם שמא מעוברת היא צרתה ונמצא פוגע בערוה אפילו במקום דלא שייך טעמא דהבחנה. ומשמע מדברי רבינו שמנדין אותו מפני שעבר אדרבנן אבל אין כופין אותו להוציא וכן הוא דעת התוס' בפ"ק דסוטה (דף כ"ה) ד"ה או יע"ש ועיין בב"י סי' י"ג. כתב מהרי"ק בשורש קל"ה שנשאל מהרא"ם על מי שקידש תוך ג' חדשים והיא נדה וטרם שתטהר מנדתה יעברו ג' חדשים והשיב לאסור. ותשובה זו הביאה הרב שה"ג במרדכי פרק החולץ באורך. והמעיין שם יראה דלדברי התוס' שכתבו בפרק החולץ (דף ל"ו) ד"ה ולא דטעמא דתנן בפרק ארוסה גבי מעוברת חבירו יכול הוא להפרישה דמשמע דלא בעי גט הוא משום שקינא לה ונסתרה ולא חיישינן שיבא עליה כיון דאסירא ליה מדאורייתא ולא בעיא גט. א"כ בנדון דמהר"ם נמי לא בעיא גט כיון שהיא נדה דהויא בכרת. והתוס' בפרק ארוסה (דף כ"ה) ד"ה או כתבו דכהן אפי' לרבנן אינו שותה משום דכיון דבעיא גט לא חשיבא אשתו מוכח מדבריהם דלא ס"ל אותו החילוק שכתבו בפרק החולץ אלא כאידך תירוצא דלשון הפרשה משמע הכי ומשמע הכי. וכן נראה שהוא דעת הראב"ד ז"ל הכא בפרקין שכתב ומתני' בבא על יבמתו תוך ג' חדשים אם אין הולד של קיימא יקיים ולא קתני יוציא התם מפני שהיא יבמה ואם יתן לה גט נאסרה עליו משמע דלא ס"ל כסברת התוספות דהיכא דאיכא איסור תורה לא בעיא גט אלא בכל גוונא בעיא גט ודוק:

הלכה כח

עבר ונשא מעוברת וכו'. כתב הרב תה"ד סי' רט"ז בשם א"ז והא דמשמתינן ליה לגרש היינו דוקא שקדש או נשא במזיד אבל אם שגג שהיה סובר שאינה מינקת או ע"ה שאינו יודע שמניקת חבירו אסורה לא משמתינן ליה לגרש ואיכא תקנה בהפרשה בלא גט יע"ש. ונראה דסבירא ליה להרב דסברא זו דא"ז לחלק בין שוגג למזיד היא סברא מוסכמת עד שהוצרך שם ליישב אותו המעשה של אותו למדן שאירע באוסטרי"ך שלא יחלוק על סברא זו דא"ז. ותמהני דהרא"ש בפרק החולץ כתב עוד הביא ה"ר יוסף מאוריליינאש ראיה מההיא דפרק אע"פ כו' לא מצינו שהצריכו ליתן גט. ואם כדברי הא"ז פשיטא דהתם היה שוגג גמור בהוראת רב יוסף ואף לסברת בעל תה"ד דס"ל דוקא ע"ה חשיב שוגג אבל מי שיודע הדין אלא שטועה באיזו סברא או חילוק לא חשיב שוגג.

היינו דוקא בתולה בדעת עצמו אבל בתולה בדעת גדול הדור שהורה לו להיתר פשיטא דאין לך שוגג גדול מזה. ואין ספק אצלי שה"ר יוסף חולק על הא"ז וס"ל דאף בשוגג צריך ליתן גט: אירס מעוברת או מניקה אין כופין אותו להוציא. הנה התוס' ז"ל בפרק החולץ (דף ל"ו) כתבו בשם הר"י מאוריליינאש שהורה באחד שקידש מניקת חבירו שלא להצריך גט אלא הפרשה בעלמא ודוקא בנשא הוא דאמרי' דבעי גט ומיהו בקידש בתוך ג' ס"ל דצריך ליתן גט וזה דעת רבינו ז"ל. אך התוס' שם דחו סברא זו וס"ל דקידש מניקת או מעוברת חבירו צריך ליתן גט וכ"כ בשם השאלתות דאפי' היה כהן מפסדינן לה מיניה. גם הרא"ש בפסקיו הביא סברא זו דה"ר יוסף ודחאה וסבירא ליה דאף בקידש צריך ליתן גט. והרב תה"ד סי' רט"ז כתב בשם א"ז כסברת ה"ר יוסף דלא קנסינן להוציא בגט אלא בנשא אבל אם קידש די בהפרשה בעלמא יע"ש. ודברי הר"ן ז"ל בתשובה נראים דסותרין זה לזה דבסי' י"ב נראה שדעתו לסמוך על דברי הגאון ז"ל דמצריך ליתן גט אפילו בקידש. ובסי' נ"ח כתב ראוי לסמוך על דברי הרמב"ם דאינו מצריך גט בקידש וכבר הוקשה כן למהראנ"ח ז"ל ח"א סי' י' וכתב ברמז ויש ליישב דבריו וק"ל ועיין בתשובת מהרח"ש סי' י"ב. ולי נראה הדבר פשוט דהר"ן ז"ל בסי' נ"ח לא בא אלא לענין כפיה כמ"ש בפירוש אבל אין כופין אותו לגרש כיון שבגמרא לא הזכירו כפיה כי אם בנשא וזהו דעת הר"מ וראוי לסמוך עליו שלא לכופו משום דאת"ל דאין כופין אם כופין אותו הוי גט מעושה. אבל בסימן י"ב לא מיירי אלא לענין דינא אם צריך ליתן גט ובזה דעתו הוא דצריך ליתן גט כסברת הגאון ז"ל ופשיטא שאומרין לו שצריך ליתן גט לקיים סברת חכמים אך אם אינו רוצה ליתן גט אין כופין אותו כיון דרבינו ס"ל דאינו מחוייב ליתן גט ולדידיה אי כייפינן ליה הו"ל גט מעושה:

פרק יב

הלכה טו

וכן אם בא עד אחד וכו'. משנה בפרק האשה צרה הוחזקו להיות משיאין ע"פ ע"א. והריב"ש סי' קנ"ה האריך להוכיח שאין ע"א נאמן בעדות אשה אלא מדרבנן והביא ראיה מדתנן ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה וקתני בסיפא אליבא דר"ש ואם נשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו כו' ואם איתא דע"א נאמן מן התורה משום דהויא מלתא דעבידא לאיגלויי אמאי לא אמרינן נמי ברישא שנשאת ברשות ב"ד ובע"א שתהיה מותרת לחזור כו' יע"ש באורך. ויש להקשות בראיה זו דהא הוה ס"ד דתלמודא למימר דע"א מהימן מדאורייתא וה"ק מדקתני סיפא נשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו מכלל

דרישא ברשות ב"ד ובעד אחד אלמא ע"א מהימן מדאורייתא מנ"ל וכו'. אלמא ס"ד דרישא בע"א נאמן מדאורייתא ואעפ"כ לא הוה ק"ל לפום ס"ד דאמאי תצא בנשאת ברשות ב"ד דהיינו בע"א דכיון דמדאורייתא נאמן ועוד מאי רשות ב"ד ולמה צריכה רשות ב"ד. וכבר הרגישו התוס' בזה וכתבו דהא דקרי ליה ברשות ב"ד לפי שיש דברים שאין נאמן להם ע"א צריכי לישאל בב"ד להתירה אבל בשנים הדבר ידוע ואע"ג דסבור עכשיו דנאמן מן התורה כמו שנים מ"מ אסור לחזור דבע"א הוה למידק אע"פ שהאמינתו תורה ע"כ. וא"כ מאי סייעתא מייתי הריב"ש דלמסקנא נמי איכא למימר האי סברא דהיה מיישב לקס"ד דהיה סבור שהוא מן התורה. ונראה דראיית הרב ז"ל הוא דע"כ למסקנא אין סברא לומר דמסיק דהוי ע"א מדאורייתא משום דהוה קשיא דמאי ברשות ב"ד. ובשלמא לקס"ד דהוה תלמודא מהדר למגמר נאמנות ע"א באשה מן התורה ודאי לא הוה שייך להקשות תחלה דאי בע"א מאי ברשות ב"ד דהיה נדחק לפרש הכי וכמ"ש התוס' וניחא ליה לשאול תחלה מנ"ל האי נאמנות מן התורה אבל למסקנא דמלתא אי מסיק דהוי מן התורה משום דנימא דכל דדייקא התורה האמינתו ודאי הו"ל לאתמוהי אמאי תצא בע"א ומאי רשות ב"ד שייך. אלא ודאי דלמסקנא מסיק שהיא תקנתא דרבנן ולא קשיא מידי. זהו ראיית הריב"ש. שוב מצאתי קרוב לזה בקונטרס מהרח"ש בפירוש דברי הריב"ש ודוק:

הלכה טז

והכל נאמנין כו' ואלו הן חמותה ובת חמותה כו'. משנה ביבמות פרק האשה בתרא (דף קי"ז) הכל נאמנין להעידה חוץ מחמותה כו' ובטעמא דיבמתה פירש"י דיראה שמא סופה להיות צרתה ע"כ. והכוונה דאשת ראובן אינה מעידה לאשת שמעון שמת שמעון משום דאשת ראובן יראה שמא ימות בעלה דהיינו ראובן ותתייבם היא לשמעון ותהיה צרתה אשת שמעון. או שמא ימות שמעון ותבא אשת שמעון ותתייבם לראובן ותהיה צרתה:

ויש להסתפק היכא דיש בנים לראובן ושמעון מהו דאפשר דלא אמרו דיבמתה אינה מעידה אלא היכא דליכא בנים לראובן ושמעון דאז חוששת למיתת ראובן או למיתת שמעון או היכא דליכא בנים לראובן אף שיש בנים לשמעון דחוששת למיתת ראובן וכן היכא דליכא בנים לשמעון אף דיש לו בנים לראובן חושש למיתת שמעון. אך היכא דאיכא בנים לראובן ושמעון אפשר דמעידות זו על זו שהרי אין סופן להיות צרות. ואפשר לצדד ולומר דאף היכא דיש בנים לראובן ושמעון אינן מעידות משני טעמים. האחד הוא דכי היכי דאמרינן דחוששת שמא ימות בעלה או יבמה הכי נמי חוששת שמא ימות בנה

או בן יבמתה או שניהם כאחד ימותו. והטעם השני הוא דאפשר דלא פלוג רבנן בין יש לה בנים לאין לה בנים וכיון דבאין לה בנים חששו דלמא יעידו שקר ומש"ה אמרו דאינן מעידות אף ביש להם בנים דליכא למיחש תיקנו דאינן מעידות משום דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין. ואף לפי הטעם הראשון שכתבנו דאף דיש להם בנים חוששת שמא ימותו הבנים אפשר לומר דאעיקרא דדינא תיקנו באין להם בנים משום דחששא ההיא גלויה ומפורסמת דחוששת שמא ימות בעלה או יבמה ואח"כ תיקנו גם ביש להם בנים דאינן מעידות וחששו לחששא רחוקה דלמא חוששת שמא ימותו הבנים ג"כ כדי שלא ליתן דבריהם לשיעורין ומש"ה חששו לחששא רחוקה:

וראיתי להתוס' שכתבו וז"ל וא"ת והלא כשמעידה על יבמה שמת שמא ייבמה בעלה ותהא צרתה לאלתר. וי"ל שאינה חוששת לכך כיון שיודעת שבעלה חי ויחזור ולבסוף יקלקלנה ע"כ. ונראה דאין הכרח מדברי התוס' הללו לשום אחד מהצדדים שכתבנו ויש לפרש כפי כל הצדדין. דאם נאמר דסבירא להו דהיכא דיש בנים לזה ולזה דמעידות שפיר מקשו התוספות דהיכא דליכא בנים לשום אחד מהן וכן היכא דליכא בנים לשמעון אמאי אינה מעידה אשת ראובן דע"כ ליכא למיחש דלמא משקרא דהא עכשיו שמעידה אפשר שתהא צרתה לאלתר. וכ"ת אם איתא דסבירא להו להתוס' דיבמתה דמתני' אינו כולל לכל היבמות והיכא דאיכא בנים לזו ולזו מעידות א"כ מאי הקשו דאימא ה"נ ומתני' איירי כגון דיש בנים לשמעון וליכא בנים לראובן וחוששת דלמא ימות ראובן ותתייבם לשמעון ותיעשה צרתה ומש"ה מעידה לאשת שמעון שמת שמעון כדי שתנשא לשוק ואח"כ אף אם ימות ראובן ותתייבם לשמעון אין לה צרה. הא לא קשיא משום דיבמתה השנוי במתני' סובל ד' חלוקות. הא' שנאמר דיש בנים לראובן ושמעון. והב' דליכא בנים לא לראובן ולא לשמעון. והג' דאין בנים לראובן ויש בנים לשמעון. והד' דאין בנים לשמעון ויש בנים לראובן. ובשלמא אם נאמר דיבמתה דמתני' לא איירי ביש לראובן ושמעון בנים אין זה מהדוחק איך סתם תנא וקאמר דיבמתה אינה מעידה משום דהתנא איירי בשלש החלוקות הנזכרות ולא חשש להוציא החלוקה הד' מכלל. אך אם נודה לקושית התוס' ז"ל ונאמר דאין ה"נ א"כ ע"כ דיבמתה דמתני' לא משכחת לה אלא בחלוקה אחת דהיינו דיש בנים לשמעון ואין בנים לראובן וחוששת שמא ימות ראובן אבל בשלש החלוקות האחרות מעידה. וזה הוא דוחק גדול דסתם תנא וקאמר דאינה מעידה ולא איירי אלא בחלוקה אחת וזה פשוט:

ואם נאמר דהתוס' ז"ל סבירא להו דאף דיש בנים לזו ולזו אינה מעידה משום דחוששת שמא ימותו הבנים אתו דברי התוס' כפשטן דסבירא להו דיבמתה דמתניתין כולל לכל

היבמות משום דבכולהו איכא למימר דמשום חששא אומרת כן. ועל זה הקשו דהיכא דליכא בנים לשמעון אמאי אינה מעידה שהרי היא מתייבמת עכשיו. וליכא למימר דמתני' לא איירי בכי האי גוונא משום דסבירא להו דמתני' מיירי בכל גוונא. וכן אם נאמר דסבירא להו דמשום חששא דשמא ימותו הבנים לא היו מתקנים דלא יעידו הצרות משום דהיא חששא רחוקה אך כיון שתיקנו היכא דליכא בנים דאינה מעידה אף ביש לה בנים חששו לחששא רחוקה משום דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין, אתו דברי התוס' שפיר שהקשו דהיכא דליכא בנים לשמעון דליכא אפי' חששא רחוקה אמאי אינה מעידה ומסתימת מתניתין נראה דבכל גוונא אינה מעידה יבמתה:

אמנם אם נאמר הצד האחר דהיכא דיש בנים לשניהם ואף דליכא למיחש כלל דמשקרא משום דלא מסקא אדעתה דימותו הבנים ואפ"ה אינה מעידה משום דלא פלוג רבנן, לכאורה קשה לזה דא"כ מה הקשו התוס' דהיכא דליכא לשמעון בנים אמאי אינה מעידה אשת ראובן, דאימא דטעמא הוא משום דלא פלוג רבנן דומיא דהיכא דיש בנים לשניהם. אך כד מעיינינן שפיר נראה דהא ל"ק כלל מתרי טעמי. חדא דשאני היכא דיש בנים לשניהם דנהי דליכא אומדנא דמשקרא מ"מ ליכא אומדנא נמי דאומרת אמת ואין ה"נ דמן הדין כיון דליכא אומדנא דמשקרא היתה ראויה להעיד דומיא דכל נשים דעלמא דמעידות אך מטעמא דלא פלוג רבנן אמרו דאף בדליכא אומדנא דמשקרא דאינה מעידה אך היכא דאיכא אומדנא דאומרת אמת כגון היכא דליכא לשמעון בנים דאיך יתכן דמשקרא ותכניס צרתה לביתה בזה סבירא להו להתוס' דאין סברא לומר דמשום דלא פלוג רבנן יאמרו דאינה מעידה במקום שהסברא נותנת דאומרת אמת. והטעם השני והוא הנכון בעיני הוא שכבר כתבנו לעיל דיבמתה אפשר לפרשו בד' חלוקות וא"כ אי אמרת בשלמא דחששת חכמים באין להם בנים לשניהם או שיש בנים לזה ולא לזה ניחא דאף שנאמר דביש בנים לשניהם דליכא חששא דאינן מעידות משום דלא פלוג רבנן משום דכל מדות חכמים כך הם כגון בההיא דלא תתארס עד שלשה חדשים משום הבחנה וגזרו דזקנה וקטנה נמי אף דלא שייך בהו הבחנה משום דגזרו המיעוט אטו הרוב דשייכא בהו החששא. אך אם נאמר דהיכא דאין להם בנים לא שייכא החששא נמצא דהחששא אינה אלא בחלוקה אחת דהיינו היכא דיש בנים לשמעון וליכא בנים לראובן וא"כ אין הדעת סובל דמשום מציאות זה גזרו בכל הג' חלוקות האחרות שלא יעידו דלא מצינו בשום מקום דמשום לא פלוג יגזרו על הרוב אטו המיעוט ודיינו שנאמר דהיכא דאיכא חששא דמשקרא דאינה מעידה. הכלל העולה שאין מדברי התוס' הכרח לשום אחד מהפירושים ויש לפרשם כפי כל הצדדים שכתבנו:

וראיתי למהרח"ש ז"ל בקונטרסו (דף ל"ד) שכתב דאפי' יש לשניהם בנים דאינן זקוקות ליבם דאינן מעידות דסתמא תנן ויבמתה והיינו שחוששת שמא ימותו הבנים ואח"כ ימות בעלה או יבמה ויהיו צרות זו לזו. והוקשה לו לפי זה מדברי התוס' שכתבנו וכתב וז"ל ומאי קושיא דאימא דחשו חכמים משום היכא דיש להם בנים דהשתא ליכא למיחש שמא ייבמנה בעלה דהא יש לאחיו בנים וחוששת לעתיד שמא ימותו הבנים ולכך מעידה ע"כ. ולא ידעתי מי הגיד להרב ז"ל דהתוס' סבירא להו דהיכא דליכא חששא דמשקרא דיאמרו חכמים דאינה מעידה משום דלא פלוג ואף שמצינו סברא זו דלא פלוג רבנן אפשר דהיכא דאתמר אתמר היכא דלא אתמר לא אתמר. ומה גם דאפשר דבעיגונא לא אמרינן לא פלוג משום דחכמים לא באו להחמיר אלא להקל. ולפי זה דוקא היכא דאיכא למיחש דמשקרא החמירו אך כל היכא דליכא למיחש דמשקרא הקילו אף דאיכא למימר דלא פלוג רבנן:

ולענין הלכה לא מצאתי כעת הדבר מפורש בדברי הראשונים ז"ל היכא דאיכא בנים לשניהם היכי לידיינוה דייני להאי דינא. אך ראיתי לרבינו ז"ל לעיל בפ"ז מהלכות אלו שכתב ויבמתה אפי' היתה אחותה. וכתב שם ה"ה וז"ל שהוא מבואר בירושלמי אבל רש"י ז"ל פירש ויבמתה שמא סופה להיות צרתה, וי"ל לדבריו שאע"פ שהטעם כן הוא לא פלוג רבנן בין יבמה ליבמה. והנה מדבריו נראה דלא הוצרך לטעם זה דלא פלוג רבנן אלא לרש"י דפירש דהטעם דאינה מעידה הוא משום דיראה דשמא סופה להיות צרתה אך לרבינו אין צורך לזה אלא הדברים כפשטן דטעמא דאינה מעידה הוא משום דחכמים אמדו דעתן של נשים דסתם יבמות שונאות זו לזו ואף דליכא חששא שיהיו צרות. ומה שהוצרכו לומר אפילו היתה אחותה היא גופא אתו לאשמועינן דלא תימא טעמא דיבמתה הוא כרש"י משום דיראה שמא סופה להיות צרתה ולפי זה אם היתה אחותה מעידה דהא ליתא אלא אפי' אם היתה אחותה אינה מעידה משום דטעמא דיבמתה אינה מעידה משום דכך היא אומדנת חכמים דכל יבמות שונאות זו את זו. ולפ"ז פשיטא דאין לחלק בין יש להם בנים לאין להם בנים דהא אין הטעם משום דחוששת שמא תהיה צרתה כדי שנחלק. אך נ"ל דכיון דרש"י והתוס' כתבו בפירוש דהטעם הוא משום דיראה שמא סופה להיות צרתה ודברי רבינו סתומים ואפשר לומר דאיהו נמי ס"ל כרש"י והתוס' וטעמא דאפילו היא אחותה הוא משום דלא פלוג רבנן אין לנו לבדות מחלוקת דאפושי פלוגתא לא מפשינן, וכי תימא סוף סוף אף אם נאמר דטעמא דאחותה הוא משום דלא פלוג מ"מ כבר נלמד הדין דאף דיש בנים לשניהם דאינה מעידה משום דלא פלוג רבנן דומיא דהיכא דהיתה יבמתה והיא אחותה דאינה מעידה וכן ראיתי למהרח"ש

ז"ל דסבירא ליה דכי היכי דביבמתה כשהיא אחותה אמרינן דלא פלוג הכי נמי היכי דיש בנים לשניהם אינה מעידה משום דלא פלוג. אך לדידי חזי לי דיש לחלק דשאני יבמתה שהיא אחותה דהוא מיעוטא דמיעוטא דסתם יבמות אינן קרובות זו לזו איסור ערוה מש"ה איכא למיחש דגזור למיעוטא דהיינו כשהיא אחותה משום דלא פלוג. אבל ביש בנים לשניהם שהוא דבר דשכיח מאן לימא לן דמשום דלא פלוג גזרו שלא תעיד אף במקום דליכא חששא דמשקרא. ולכאורה היה נראה לומר דאדרבה אם היינו אומרים דטעמא דרבינו והירושלמי הוא משום דלא פלוג רבנן דיש להוכיח דס"ל דהיכא דיש בנים לשניהם מעידות ולא אמרינן לא פלוג. דאי לא תימא הכי לישמעינן רבותא דאפילו היכא דיש בנים לשניהם דלא פלוג וכ"ש ביבמתה שהיא אחותה דהוא מיעוטא דמיעוטא דלא פלוג. ומיהו הא ליתא משום דאיכא למימר דלעולם דס"ל דאף דאיכא בנים לשניהן דאינן מעידות. ומה שלא למדונו דין זה הוא משום דס"ל דהכא איכא החששא דחוששת שמא ימותו הבנים ומש"ה אינן מעידות א"נ כמש"ל דאף שהיא חששא רחוקה מטעמא דלא פלוג חששו לחששא רחוקה. אבל ביבמתה שהיא אחותה סד"א כיון דליכא חששא כלל דמעידה קמ"ל כיון דהוי מיעוטא דמיעוטא אף דליכא חששא אינה מעידה משום דלא פלוג רבנן:

הכלל העולה דאם נאמר דרבינו חולק על רש"י והתוס' בטעמא דיבמתה דאינה מעידה וסבירא ליה דהיינו משום דסתם יבמות שונאות זו את זו פשיטא לי דלדידיה אף היכא דיש בנים לשניהם דאינן מעידות. אך אם נאמר דגם רבינו מודה לרש"י בטעמא דיבמתה וכן אליבא דרש"י והתוס' מספקא לי מלתא טובא היכא דיש בנים לשניהם אם מעידה משום דנ"ל דלא שייך הכא האי טעמא דלא פלוג. ומה גם שדין זה שכתב רבינו ז"ל דיבמתה שהיא אחותה דאינה מעידה משום דלא פלוג אינו מוסכם וכמ"ש מהרח"ש דכיון דלא מצינו בשום פוסק משאר פוסקים שהביאו דין מחודש כזה נראה דסבירא להו דתלמודא דידן חולק על הירושלמי. וא"כ אם גבי אחותה שהיא יבמתה מעידה ולא אמרינן לא פלוג רבנן כ"ש היכא דיש בנים לשניהם דלא אמרינן לא פלוג רבנן ומעידה אם לא שנאמר דגם ביש בנים לשניהם שייכא החששא דמסקא אדעתא דלמא ימותו הבנים, ואין ולאו ורפיא בידי. שוב ראיתי למהרח"ש שהסכימה דעתו דעת עליון דאף ביש בנים לשניהם דאינן מעידות. וכדאי הוא הרב ז"ל לסמוך עליו אפי' להקל וכ"ש להחמיר:

גרסינן בגמ' איבעיא להו בת חמיה מהו טעמא דבת חמותה דאיכא אימא דסניא לה והכא ליכא אימא דסניא לה או דלמא טעמא דבת חמותה דאמרה קא אכלה לגרסנא דאימא הכא נמי קאמרה אכלה לגרסנא דבי נשאי ת"ש הכל נאמנין להעידה חוץ מחמש

נשים ואם איתא שית הויין דלמא טעמא דבת חמותה דאמרה קאכלה לגרסנא דבי נשאי ל"ש בת חמותה ול"ש בת חמיה ע"כ. ויש לדקדק בסוגיא זו דנראה פשוט דבת חמותה השנויה במשנה הוא אע"פ שאינה בת חמיה וכגון לאה אם היתה נשואה לשם וילדה לו בת ושמה אסתר ואח"כ נשא יעקב את לאה אינה יכולה אסתר להעיד לאשת ראובן לפי שהיא בת חמותה ואע"פ שאינה בת חמיה שהרי אסתר אינה בת יעקב כי אם בת שם. והנה מ"ש דבת חמותה היא אף שאינה בת חמיה נראה שהוא דבר פשוט מכמה אנפי. חדא דאי לא תימא הכי אלא דבת חמותה היא בת חמיה ג"כ וכגון דינה שבאה להעיד לאשת ראובן א"כ אמאי תני בת חמותה ולא תני בת חמיה. וכ"ת דאי הוה תני בת חמיה הוה אמינא דבת חמיה אע"פ שאינה בת חמותה אינה מעידה ומש"ה תני בת חמותה. א"כ השתא נמי דתני בת חמותה אפשר לומר דבת חמותה אע"פ שאינה בת חמיה אינה מעידה. ותו דכפי צדדי הבעיא בבת חמיה אע"פ שאינה בת חמותה ע"כ כי קתני בת חמותה הא אע"פ שאינה חמיה דאי לא אמאי לא תני בת חמיה אלא ודאי דבת חמותה הוא אע"פ שאינה בת חמיה. ותו דבין אם נאמר דטעמא דבת חמותה הוא משום דאיכא אימא דסניא לה בין אם נאמר דטעמא הוא משום דאמרה אכלה לגרסנא דאימא הנה שני הטעמים הללו צודקים בבת חמותה אע"פ שאינה בת חמיה. ולפי הנחה זו קשיא לי במה שדחו בגמ' דלמא דבת חמותה דאמרה אכלה לגרסנא דבי נשאי לא שנא בת חמותה ולא שנא בת חמיה, ואי בת חמותה אינה בת חמיה לא שייך כלל טעמא דאכלה לגרסנא דבי נשאי דהא מה שייכות יש לאשת ראובן בנכסי שם. ועוד יש לדקדק בדברי רש"י שכתב לגירסנא יגיע אמי שהביאה לאבי מבית אביה, ואי פירוש בת חמותה הוא שאינה בת חמיה לא שייך לומר שהביאה לאבי דהא אשת ראובן אינה אוכלת מה שהביאה לשם אלא מה שהביאה ליעקב. והדבר צריך אצלי תלמוד:

תו גרסינן בגמ' בעו במערבא חמות הבאה לאחר מיכן מהו מי מסקא אדעתא דמית בעל ונפלה קמי יבם וסניא לה או לא. והכונה כגון לאה שבאה להעיד לאשת יוסף שמת יוסף דנמצאת לאה היא אם יבמה דהיינו ראובן ולא אם בעלה דהיינו יוסף. וצדדי הבעיא היא מי מסקא אדעתא לאה דלמא מית יוסף ונפלה אשת יוסף קמי ראובן שהוא היבם וקא אכלה לגרסנא ומש"ה מתכוונא לקלקלה מעכשיו כדי שלא תתיבם עוד לבנה, או דלמא כיון דעכשיו אינה חמותה לא מסקא אדעתה לאחר מיכן. והקשה רש"י ז"ל דהא צרה הבאה לאחר מיכן פשיט לן דאינה מעידה לאשת שמעון משום דמסקא אדעתה דילמא ימות שמעון ונפלה קמי בעלה ראובן ומש"ה מתכוונת לקלקלה, הרי דמסקא אדעתה מה שיהיה באחרית הימים. ותירץ דהתם הוא צערא דגופא ומסקא אדעתה טפי אבל

שנאת חמות הבאה לאחר מיכן מחמת ממון הוא ולא מסקא אדעתה כולי האי. ואמרינן בגמ' ת"ש אמרה מת בעלי ואח"כ מת חמי תנשא ותטול כתובתה וחמותה אסורה מ"ט חמותה אסורה לאו משום דאמרינן לא בעלה מיית ולא חמיה מיית והא דקא אמרה הכי לקלקלה לחמות הוא דקא מכוונא סברא לבתר שעתא לא תיתי תצטערן. ודחו דלמא שאני התם דרגיש לה צערא. והנה מהסוגיא נראה דע"כ באו למיפשט דחמות הבאה לאחר מכאן דאינה מעידה אלא משום דס"ד דטעמא דחמותה אסורה הוא משום דאמרינן לא בעלה מיית ולא חמיה מיית וכדאיתא בהדיא בסוגיא והטעם משום דאי הוה אמינא דטעמא דחמותה אסורה משום דנהי דבעלה מיית אבל חמיה מיהא לא מיית וא"כ ע"כ הוה לן למימר דכלה אינה מעידה לחמותה ואע"פ שנתפרדה החבילה שאינה עכשיו חמותה והטעם משום שנאה קדומה שהיה לה כשהיתה חמותה שנאה לא זזה ממקומה ואע"פ שעכשיו אינה חמותה. ולפ"ז ליכא למיפשט מהכא לחמותה הבאה לאחר מיכן דשאני הכא משום שנאה קדומה דחמותה אסורה, אבל גבי חמותה הבאה לאחר מיכן דלא היתה שם עדיין שנאה מעולם מנא לן דמסקא אדעתה דלמא באחרית הימים תהיה כלתה. וסתמא דתלמודא ס"ל דע"כ טעמא דחמותה אסורה הוא משום דאמרינן לא בעלה מיית משום דאם היינו אומרים דבעלה מיית פשיטא דמעידה לחמותה. דמאי דאמרינן דכלה אינה מעידה הוא משום שנאה ההווה או משום שנאה העתידה אבל משום שנאה הקדומה לא. ועל זה בעו למיפשט דהא הכא ליכא שנאה ההווה שהרי בנה זו הוא במדינת הים ואין אמו אצלה לדבר לו על כלתה ואפילו הכי אמרינן דמסקא אדעתה לקלקלה מעכשיו כי היכי דלבתר שעתא כשישוב בעלי ובעלה תדחה לחרפות ולדראון עולם ולא תיתי לטרדן הרי דמסקא אדעתא מה שיהיה באחרית הימים. והוא הדין לחמותה הבאה לאחר מיכן דמסקא מה שיהיה באחרית הימים. ואם תאמר אמאי לא פשיט מרישא דקתני מת בעלי תנשא ותטול כתובה וצרתה אסורה והתם טעמא הוא משום דאמרינן דלא מת בעלה ואע"ג דמעכשיו לית לה צערא דגופא דהא בעלה במדה"י ואפ"ה אמרינן דמתכוונת לקלקלה משום דלמא מחר יבא ותצטער. וא"כ בחמותה הבאה לאחר מיכן נאמר דמסקא אדעתא. הא לא קשיא דשאני שנאת הצרות דהיא צערא דגופא והיא שנאה גדולה ומש"ה מסקא אדעתא דומיא דיבמות דאינן מעידות משום דמסקי אדעתייהו וכמו שפירש"י. ודע דפשיטות זה דבעו למיפשט הוא אליבא דר"י דס"ל דטעמא דשנאת הכלה לחמותה הוא משום דמגלה לבנה כל דעבדה. דאלו לרבנן דס"ל דטעמא הוא משום כמים הפנים לפנים ליכא למיפשט מהכא כלל דהא לדידהו דס"ל דכיון דחמותה יש לה שנאה עם כלתה משום דאכלה לגרסנא כלתה

נמי יש לה שנאה עם חמותה משום כמים הפנים א"כ לא הוי טעמא דחמותה אסורה משום דמסקא אדעתה אלא משום ההווה דחמותה יש לה שנאה עם כלתה משום דאכלה לגרסנא וטעם זה ישנו אפי' כשבנה במדה"י. וא"כ כלתה נמי יש לה שנאה עם חמותה משום כמים הפנים. וא"כ כפי זה אין ראיה מהכא לחמותה הבא לאחר מיכן. ומיהו נראה דס"ל לסתמא דש"ס דמדרבי יהודה נשמע לרבנן דכי היכי דלר' יהודה אמרינן דמסקא אדעתה הכא נמי לרבנן בחמותה הבאה לאחר מיכן וכן כתב מהרח"ש ז"ל יעיין שם. והא דלא דחו בגמ' דמתני' דמת בעלי ואח"כ מת חמי דרבנן היא ולעולם דלר' יהודה חמותה נמי מותרת משום דלא מסקא אדעתה. היינו טעמא דכיון דלא מצינו בפירוש דר' יהודה חולק באותו דין לית לן לאפושי פלוגתא ולומר דמשנה סתמית במחלוקת שנויה. ודע דבגמרא דחו פשיטות זה ואמרו דלמא שאני התם דרגיש לה צערא. ופירש"י דרגיש לה צערה כבר הרגישה כלה זו בצער מצערת חמותה ושנאה ישנה היא אבל בחמות הבאה לאחר מיכן שמעולם לא היתה חמותה לא תפשוט ע"כ:

ואני מסתפק בכונת דחיה זו אם הכונה היא דדחו דאפשר דמשום שנאה קדומה שהיתה להם מתכוונת לקלקלה ולפי זה לעולם דאמרינן דמאי דחמותה אסורה הוא משום דנהי דבעלה מיית והאי לאו חמותה היא מכל מקום כיון דרגיש לה צערה והיתה לה שנאה מתכוונת לקלקלה אע"ג דעכשיו שנאתם כבר אבדה ולפי זה ליכא למיפשט לחמותה הבאה לאחר מיכן. או דלמא דלעולם הדוחה מודה דמשום שנאה ישנה ליכא למיחש דמתכוונת לקלקלה והדחיה היא היכא דרגיש לה צערא חוששת לעתיד ומסקא אדעתה ומש"ה חמותה אסורה דאמרי' לא בעלה מיית ולא חמיה מיית והא דקא אמרה הכי לקלקולא דחמותה הוא דקא מכוונא אבל בחמותה הבאה לאחר מיכן דלא רגיש לה צערה לא מסקא אדעתה מה שיהיה באחרית הימים. ונפקא מינה טובא בין ב' הפירושים הללו והוא היכא דברור לנו דמת בעלה של כלה זו ואח"כ באה הכלה להעיד על חמיה שמת דלפי הפירוש הראשון אינה מעידה דמשום שנאה קדומה מתכוונת לקלקלה. ולפי הפירוש השני מעידה דכיון דליכא למימר דמסקא אדעתה שהרי נתפרדה החבילה מעידה ולא חיישינן לשנאה קדומה:

נסתפקתי בהא דקי"ל דחמש נשים אינן מעידות להעיד שמת בעלה. הגע עצמך שהעידה אחת מהנה אי הויא א"א גמורה דכיון דאינן מעידות מוקמינן ליה בחזקת חי ואיהי נמי מוקמינן לה בחזקת א"א. או דלמא נהי דקי"ל דאינן מעידות היינו משום דמספקא לן שמא מתוך שנאה העידו ומתכוונות לקלקלה ומש"ה אינה ניתרת בעדות זו אך לעולם דמידי ספיקא לא נפקא דשמא העידו אמת ונפקא מינה למי שקדש אשה זו

שהעידו עליה אחת מחמש נשים אם יאסר בקרובותיה. דאי אמרינן דהוי א"א גמורה מותר בקרובותיה והקדושין שקידש כמאן דליתנהו דמו. ואי אמרינן דמידי ספיקא לא נפקא אסור בקרובותיה דשמא הקדושין חלו ונאסר בקרובותיה. א"נ לענין אם זנתה אם הולד הוי ממזר ודאי או ספק ממזר ונפקא מינה טובא לענין דינא ונראה שדין זה תלוי בההיא פלוגתא שנחלקו רבינו והראב"ד בפ"ט מהלכות תרומות דין ד' בבת ישראל הנשואה לכהן שהעידו לה אחת מחמש נשים הללו שמת בעלה דרבינו ס"ל דאוכלת בתרומה בחזקת דבעלה קיים והראב"ד פסק כר"ע דאסורה לינשא ואסורה לאכול בתרומה. ולדעת רבינו נראה דחשיב לה כא"א גמורה ומש"ה מתירה לאכול בתרומה. וא"כ לדידיה מי שקידש אותה לא נאסר בקרובותיה ואם זנתה הולד ממזר ודאי ומותר בממזרת. ולדעת הראב"ד דאית ליה דאסורה לאכול בתרומה אלמא אית ליה דהוי ספק א"א וא"כ לדידיה מי שקידש אותה נאסר בקרובותיה ואם זנתה הולד הוי ספק ממזר ואסור בממזרת (א"ה עיין מ"ש לקמן פ"א מהלכות סוטה דין ט"ו):

נ"ל דאם הועד על אחד במים שאין להם סוף ע"י הכשר להעיד בעדות אשה ושהה עליו כדי שתצא נפשו דיצאה מאיסור תורה אלא דמשום חומרא דרבנן לא תנשא לכתחלה ושוב העידו אחת מחמש נשים אלו עדות המועיל להתירה לכתחלה אלא שאינן נאמנות מן הדין. בכי הא מלתא אפשר דסמכינן עלייהו כיון שעיקר העדות נתקיים ע"י אחרים ויצאה ע"פ כשרים מחזקת א"א מן התורה. ולא פסלו חכמים אלו הנשים אלא כשעיקר העדות תליא בדיבורייהו. ועוד איכא טעמא רבה דלא עבידי הני נשי לקלקלה בידי שמים אלא לקלקול דבני אדם דמה"ט נאמנות להביא גיטה בח"ל דכיון דאי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה אף היא לא מקלקלה בידי שמים כמ"ש רבינו לעיל בפ"ז. א"כ בכאן נמי כיון שאם נשאת לא תצא א"כ לא מציא לקלקלה. ואל תשיבני ממ"ש הרשב"א הביאו ה"ה בפרק הנזכר דאפי' הביאה גט בא"י ואמרו בפ"נ דתו אי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה דאינן נאמנות דלאו כ"ע דינא גמירי ואפשר דסברי דכל בא"י מציא לקלקלה וה"נ נימא הכי כ"ע לאו דינא גמירי ואפשר דסברי דמים שאין להם סוף אם נשאת תצא. חדא דהרמב"ן חולק על הרשב"א ז"ל בזה. ואפילו לדברי הרשב"א לא דמי דהתם כל א"י דינא הכי דא"צ שיאמר בפ"נ ובפ"נ ואי אתי בעל משגחינן ביה ולא אסיקו אדעתייהו דמשום דאמרו בפ"נ ובפ"נ הדר דינא אבל עיקר דינא דאם נשאת לא תצא כמו דידעי בח"ל דאי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה שהוא עיקר דינא ה"נ ידעי דאם נשאת לא תצא וק"ל. ואפשר לומר לאידך גיסא דהני נשי סברי לקלקלה כדי שתנשא לכתחלה כדי שאם יבא בעלה תצא מזה ומזה ומסקי אדעתייהו שמא לא מת.

ומיהו במסיחות לפי תומן אע"ג דבעלמא לא מהני בכה"ג שכבר יצאו מאיסור תורה אפשר להקל ועדיין צריכה רבה וצ"ע. (א"ה מכאן מודעא דס"ל להרב המחבר ז"ל דחמש נשים אלו אינן נאמנות אפילו במסל"ת וכן מבואר בתשובת מהרנ"ח ח"א דף מ"ה ע"ב שער אפרים סימן ק"ה וכן נראה מדברי מהר"ם גלאנטי בתשובה סי' ל'. אך הראיה דמייתי הראנ"ח שם מדלא פריך ודלמא עכו"ם הוא נראה דלא מכרעא דמ"מ לא שמעינן מאותה סוגיא אלא גבי צרה דוקא ואכתי תיבעי לן בד' נשים האחרות דאפשר דבמסל"ת נאמנות):

הלכה כג

ואם נשאת לאחד מעדיה וכו'. כתב ה"ה וז"ל כתב הרשב"א ז"ל כתב ר"ח הא דתנן ביבמות וכו' (עיין במ"מ). נראה דכוונת ה"ה ז"ל לומר דמשום דמשמע מדברי ר"ח תרתי דבשנים איכא חשדא ואף אם נשאת תצא שהרי בשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת לכתחלה לא תנשא אפי' לאחד מעדיה אלא שאם נשאת לאחד מעדיה לא תצא ועל זה הוקשה לו מההיא דהרגנוהו ומוקי לה בשהיו ג'. ומאי קושיא התם נמי אם נשאת לא תצא. ועל זה השיב דהרי רבינו חולק עליו דאפי' באחד ואחד אם נשאת לא תצא דאף בהכחשה הדין כך כמו שהוא בעלמא בלא הכחשה. ועוד טען עליו דאעיקרא דמלתא בשנים ליכא חשדא כלל ולא אתמר אלא באחד. וכי תימא דכל דאיכא הכחשה הוה ליה כמאן דליתיה. ליתא דאם העמיד בלא הכחשה אם נשאת לא תצא ודאי דלא אמרינן הו"ל כמאן דליתיה א"כ אפילו בהכחשה לא גרע. א"כ נמצאו דבריו נגד רבינו ונגד רוב המפרשים והוי יחיד בסברתו. זהו כונת דבריו ודוק:

פרק יג

הלכה ח

בד"א ששמע מפי בן דעת שמת פלוני וכו'. כתב הר"ן ז"ל דאע"ג דעבד או שפחה פסולין לעדות מדברי תורה מ"מ אינם פסולים מחמת שום עבירה יע"ש:

הלכה יא

כבר אמרנו וכו'. כתב הר"ן בתשובה על אדם אחד שהיה מערער על אשה אחת לומר שהיא זקוקה ליבם ואח"כ הוא עצמו בפני ב"ד העיד ששמע שמת זה זמן רב שסומכים עליו להתיר שכל שלא העיד בב"ד חוזר ומגיד בב"ד אע"פ שמכחיש דבריו הראשונים ועיין בתשובת מהריב"ל ח"א סי' ז' שנסתפק אם עכו"ם מסל"ת חוזר ומגיד או לא יע"ש:

ועל מ"ש רבינו וכיוצא בדברים אלו שהם נראין שאין כוונתו להעיד ה"ז נאמן כתב

הריב"ש בתשובה סי' ש"פ נראה דכל שידענו שאין מתכוין להעיד נאמן אע"פ שהרב ז"ל הביא בדבריו שיאמר העכו"ם אוי לו לפלוני שמת כמה היה נאה וכו' איני חושב שאמר זה הרב לעיכובא וכו'. והביא ראיה מהא דתנן מעשה באחד שעמד בראש ההר וכו' ומקשה בגמ' ודלמא שד הוא ודלמא צרה היא ולא מקשינן ודלמא עכו"ם הוא ואין זה מסל"ת אלא ודאי וכו'. ומהרל"ח בתשובה (סי' קל"ו) תמה מאד על ראיה זו דהא על קושיא ודלמא צרה היא פריק תנא דבי ר"י בשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין ותו ליכא לאקשויי ודלמא עכו"ם הוא ע"כ. ואני תמיה על ראיה זו וכבוד הרב במקומו מונח שלא דקדק יפה בדברי הריב"ש דראייתו היא מפירכת המקשה אדמותיב ודלמא צרה היא דיש לדחות שלא היתה לו אשה אחרת כשיצא מכאן וע"כ צריכין אנו לומר דאף שלא היה לו לבעל אשה אחרת ליחוש שמא הבעל נשא אשה אחרת במקום שהלך ומה לו כל הצער הזה לותיב ודלמא עכו"ם הוא במקום פירכת צרה. אלא ודאי דמת פלוני סתם הוי מסיח לפי תומו ודברים ברורים הם ודוק. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן דין ט"ו ועיין בתשובת מהר"י הלוי סימן י"ג שגם הוא דחה דברי הרל"ח גם מאי דפשיטא ליה להרב המחבר דמאי דפריך ודלמא צרה היא היינו לומר אפילו דידעינן דלית לה צרה ליחוש שמא נשא אשה במקום אחר גם בזה מסכים הולך מהר"י הלוי בתשובה הנזכרת. אך הרמ"ז בספר עזרת נשים כ"י ס"ק ל"ח מקהי אקהתא דא"כ הרי יש כאן ספק ספיקא ותו דא"כ משמע דהא דמשני בשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין אינו אלא היכא דלא ידעינן בודאי דאית לה צרה והו"ל להפוסקים לבאר דין זה. ועיין בתשובת שארית יוסף סי' ל"ו שכתב בשם גדול אחד דגבי שני יב"ש צריך לשלש אע"ג דשם נשותיהם חלוקות ואע"ג דאיכא חרם רגמ"ה שמא עבר על התקנה ונשא אשה במקום אחר יע"ש, ועיין בפרק האשה בתרא (דף קי"ט) דדייק בגמ' לישנא דקתני עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה דהיינו לומר דלא חיישינן שמא ישא בעלה אחרת במדה"י וכ"כ רש"י בפרק החולץ (דף ל"ו יע"ש):

הלכה יב

ישראל ששמע מכותי וכו'. כתב מרן הב"י סי' י"ז דהר"ן בתשובה התיר בעכו"ם מפי עכו"ם ומ"מ משמע מדברי הר"ן שהוא מצריך שיגיד העכו"ם השני שגם העכו"ם הראשון היה מסל"ת יע"ש. והרב תה"ד סי' רל"ט חולק בזה ועיין בתשובת מהריב"ל ז"ל ס"א סי' א' ועיין בסי' ט':

הלכה יד

עכו"ם שהסיח לפי תומו וכו'. אם שאלו לעכו"ם אם הוא אמת שבאו לסטים על ספינה אחת ונהרגו כולם והשיב העכו"ם אמת הוא ובתוכם היו ג' יהודים ונהרגו אי חשיב מסל"ת עיין מהריב"ל ח"א סי' ב'. עכו"ם שהיה מספר מספינה ושאלוהו אם היו שם יהודים ואם היה מכיר איזה יהודי לא חשיב מסל"ת מהריב"ל ח"א סי' ט' ועיין בסי' ח'. עכו"ם שהעיד ע"י שאלה נתבטלה אותו עדות ואם חזר בפני אחר והעיד אותו עדות מסל"ת לא מהני אך אי לא ידעינן אם בתחלה העיד ע"י שאלה ואח"כ מסל"ת או אם בתחלה העיד מסל"ת ואח"כ ע"י שאלה תלינן להקל דבתחלה העיד מסל"ת. מהריב"ל ח"א סי' ט' ועיין בח"ג סי' ד' וסי' ע"ו:

הלכה טו

ואם העיד בדברים שרובן למיתה אין משיאין את אשתו כו'. כתב מהרימ"ט אה"ע סי' ל"ב וז"ל ובידוע שהרב ז"ל לא הצריך שיאמר קברתיו אלא לברר הדבר כו' וזהו כשעכו"ם לפנינו שאפשר לברר אבל היכא דלא אפשר לא חיישינן כו' וראיה לזה דאל"כ תיקשי לדעתו ז"ל מההיא דאחד שעמד על ראש ההר כו' ואכתי תיקשי ליה דלמא עכו"ם הוא דשכיח טפי ולא מהני עדותו עד שיאמר קברתיו אלא ודאי כו' וע"ש. ואין ראייתו ברורה דא"כ תיקשי להר"ן ז"ל דס"ל דמת פלוני סתם דלא חשיב מסל"ת כל שלא הקדים דברים אחרים אמאי לא פריך התם ודלמא עכו"ם הוה אלא ע"כ לומר דעכו"ם מה לו לעמוד בראש ההרים במקום שאין אנשים לומר מת פלוני שהוא אינו אומר אלא לתומו כמספר דברים לחבירו אבל גבי צרה דמכוונת לקלקלה וכן שד דמכוין להטעות הוא דחיישינן לה וזה ברור ודוק. (א"ה וכ"כ מהרח"ש בקונטרס (דף י"א) בשם מהרד"ך ז"ל יע"ש):

הלכה טז

כיצד ראוהו שנפל לים וכו'. כתוב בתשובה להרמב"ן סי' קכ"ח ומים בין מים שיש להם סוף ובין מים שאין להם סוף משעה שהוא יודע שטבע או שירד למלחמה ולא שב מחשב הוא שמת כדרך שמתו האחרים וסומך על הדמיון ומעיד כו'. פירוש דבריו שטבע במים שיש להם סוף ומיד עלה והיה צף על פני המים ולא היה נודד כנף והיה נראה כמת הוא שצריך קברתיו להרי"ף מחשש בדדמי דאלו בטבע ולא עלה ושהו עליו כדי שתצא נפשו לכ"ע במים שיש להם סוף תו לא צריך מידי ומותרת לינשא לכתחלה ודברים ברורים הם ודוק:

כתב מהרש"ך בתשובה ח"ב ס"ס מ' וז"ל ואפילו את"ל שנרצה לחוש לסברת הרמב"ם להצריך לומר קברתיו כבר ידענו מ"ש ה"ה שמה שהצריך הרב לומר קברתיו היינו

כשלא הזכיר העכו"ם השם בפירוש כו' וכל שמעיד על דבר ברור שא"א לספק באחר אע"פ שלא הזכיר את שמו חשיב כאילו הזכירו בפירוש א"כ אפי' בנ"ד יודה הרמב"ם דאצ"ל קברתיו ע"כ. ומאד אני תמיה עליו שכתב בזה דברים מתמיהין הרבה דמה ענין מה שהעיד בדבר ברור מאחר שלא הזכיר שמו ואינו מכירו ודאי דצ"ל קברתיו לשיטת ה"ה. וכבר נתקשה הרב לעיל בעדות זה שמא עדות שקר הוא דמאחר שלא היה מכירו איך ידע שהיה לו אם ואחות בטריקול"ה. וע"ק דלא עדיף עדות זה מההיא דכתב רבינו ביצא ישראל ועכו"ם מעמנו ובא העכו"ם והסיח ל"ת איש שיצא עמי מת משיאין את אשתו והוא שיאמר קברתיו. הרי שהעיד בדבר ברור ואעפ"כ הצריך קברתיו. ועוד אני מוסיף לתמוה בעיקר דינו דחשיב דבר הברור מה שאמר העכו"ם שהיה לנהרג אם ואחות בטריקול"ה והלא יש לחוש לאיש אחר שיצא לימים ראשונים. והחיפוש מיום שיצא זה הנהרג לאו כלום הוא מאחר שלא הזכיר העכו"ם זמן. וע"ק שלא אמר העכו"ם שנהרג הוא מטריקול"ה אלא שאם ואחות היו לו בטריקול"ה ואפשר שאיש אחר הוא ממקום אחר שהיה לו אם ואחות באותו מקום. ומאד הפריז על המדה וחששות כאלו הנם כתובים בדברי גדולי האחרונים ובפרט בקונטרס מהרח"ש ובדברי המחבר צ"ע:

הלכה יט

אם אמר קברתיו נאמן ותנשא על פיו כו'. שיירא שבאו עליה לסטים אי הוי כמלחמה וצ"ל קברתיו עיין במהריב"ל ח"א סימן י"ב. למ"ד דבעינן קברתיו נסתפק הריב"ל ח"א סי' ט' בעד מפי עד אי תלינן שהראשון קברו ומ"מ הסכים דכיון דלא בעינן קברתיו דוקא אלא כל שטלטלו סגי תלינן שהעכו"ם הראשון טלטלו יע"ש:

הלכה כא

אע"פ שיש להם סימנין בגופו ובכליו וכו'. אפילו דאיכא תרי סימנים ואינם מובהקין אין להקל. וכן אין לצרף סימני הגוף עם סימני כלים להקל מהריב"ל ח"א סימן ז'. אף למ"ד דלא סגי טביעות עינא ובעינן סימנין בעד מפי עד תלינן להקל ואמרינן שהראשון הכירו ע"י סימנים מהריב"ל ח"ר סי' א' וסי' ט': בד"א כשראוהו בתוך ג' ימים כו'. כתב ה"ה שהרשב"א כתב היכא דאשכחיה ואשתמודעיה כו'. ומ"מ בעד מפי עד תלינן להקל דבתוך ג' היה, מהריב"ל ח"א סי' ו' ועיין בסי' ה' ודוק:

הלכה כב

ואם שהה ביבשה וכו'. היכא דלא ידעינן דאשתהי בים אף למ"ד דאזלינן לחומרא בעד מפי עד תלינן להקל דהעד הראשון ידע דבאותה שעה פלטו הים מהריב"ל ח"א סימן א' וסימן ט':

הלכה כה

יצא כותי וישראל מעמנו למקום אחר וכו' והוא שיאמר קברתיו. כתב ה"ה ז"ל והרשב"א נראה שסובר כדעת רבינו כו' ואני אומר דאף רבינו סבור שאין צורך בכותי המסל"ת ואומר מת פ' שיאמר קברתיו וכו' וכן כתב ואפילו היה הכותי הוא שהסיח לפי תומו ואמר טבע פ' בים הגדול ונשאת ע"פ לא תצא. וקשה דמה ענין טבע במים שאין להם סוף להוכיח דבהזכרת שמו אינו צריך שיאמר העכו"ם קברתיו ביבשה. דהתם אם נשאת לא תצא משום דרוב הנטבעים מתים ומשום הטביעה דינם הכי אבל ביבשה אף בהזכרת שמו צריך שיאמר קברתיו. ואפשר לומר בדוחק דאם בעלמא אפילו הזכיר שמו צריך שיאמר קברתיו ביבשה משא"כ בישראל לא היו מתירין בגמרא גבי טביעה בעכו"ם כיון שיש לחוש לבדדמי משני צדדים אי משום דאף דביבשה שייך גבי עכו"ם בדדמי מה שא"כ בישראל גבי מים שאפילו בישראל חוששין לבדדמי לא היה לנו להתיר ואפילו נשאת תצא. זה נ"ל לומר על צד ההכרח ודוק:

הלכה כז

עד שיעיד העד שהוא פלוני ויכיר שמו ושם עירו. בשמו ושם עירו סגי ולא בעינן שם אביו הריב"ל ח"א סי' ח' ועיין בסי' ו' היכא דאיכא שמו ושם אביו או שמו וכינויו ואיכא סימן אחר כגון דקאמר שהיה קרוב למשפחה פ' לכ"ע אין חוששין לתרי יב"ש אף דליכא שם עירו. מהריב"ל ח"א סימן ד' יע"ש:

הלכה כח

ואין בודקין [עדי] אשה בדרישה וחקירה. פלוגתא דתנאי בשלהי יבמות ופסק כת"ק. וז"ל הריב"ש סימן קצ"ג ובקדושין מממון ילפינן כמו שפסקו הגאונים בשילהי יבמות דאין בודקין עדי אשה בדרישה וחקירה דלדיני ממונות מדמינן להו וה"ה לכל דיני קדושין וגרושין ובסימן רס"ו כתב דאף למ"ד דעדי נשים בעו דרישה וחקירה היינו עדי מיתת הבעל אבל בעדי גיטין וקדושין לכ"ע לא בעי דרישה וחקירה יע"ש: סליקו להו הלכות גירושין בס"ד.